

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

**ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΑ 2014 –
2020 (ΕΧΑΝΤΕ)**



ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

**ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Ε.Π.Ε.

Αριστοτέλους 11-15,
7^{ος} όροφος, 10432 Αθήνα
Τηλ: +30 210 5201460
Fax: +30 210 5230064
e-mail: lkn@lkn.gr



**ΦΙΛΑΓΡΟΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ
ΛΤΔ**

Νέας Έγκωμης 14, Βιομηχανική
Περιοχή Έγκωμης 2409
τηλ: 22355766
fax: 22354485
e-mail: savvasm@filagrogroup.com



**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ**

**Τμήμα Αγροτικής
Οικονομίας και Ανάπτυξης**

Ιερά Οδός 75, Βοτανικός
118 55 Αθήνα
Τηλ: +30 210 5294761
Fax: +30 210 5294767
e-mail: tsiboukas@aua.gr



**ENVIROPLAN ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ**

**ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ Α.Ε.**

Περικλέους 23 & Ήρας
15344 Γέρακας
Τηλ: +30 210 6105127/8
Fax: +30 210 6105138
e-mail: info@enviroplan.gr

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΑ 2014 – 20

Ως αποτέλεσμα των συνεχών προσαρμογών και αλλαγών στο προτεινόμενο Πρόγραμμα, η μέχρι σήμερα αξιολόγηση παρουσιάζεται στο παρόν έγγραφο, το οποίο όμως αποτελεί προσχέδιο της εκ των προτέρων αξιολόγησης του Π.Α.Α. 2014-20 και ως τέτοιο παρουσιάζει κενά σε αριθμό Κεφαλαίων τα οποία αναμένεται να ολοκληρωθούν σύντομα

Ιούλιος 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ.....	4
ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ	5
1. ΜΕΡΟΣ Ι: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.....	6
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΗΜΑΤΩΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΑΑ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΗ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ (ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΗ ΤΗΣ ΣΕΠΕ ΕΑΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΣ).....	8
2. ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΕΚΘΕΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	10
2.1. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ	10
2.1.1. <i>Ανάλυση SWOT και εκτίμηση αναγκών, συμπεριλαμβανομένων των διδαγμάτων από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.....</i>	<i>10</i>
2.1.2. <i>Συστάσεις σχετικά με τη SWOT και την εκτίμηση αναγκών.....</i>	<i>30</i>
2.2. ΣΥΝΑΦΕΙΑ, ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	34
2.2.1. <i>Εκτίμηση της συμβολής του Προγράμματος στη Στρατηγική της Ευρώπης 2020.....</i>	<i>34</i>
2.2.2. <i>Εκτίμηση της συνοχής του Προγράμματος με το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο, την Εταιρική Σχέση, τις ειδικές για το Κράτος – Μέλος συστάσεις και άλλα συναφή μέσα.....</i>	<i>35</i>
2.2.3. <i>Εκτίμηση της λογικής της παρέμβασης του Προγράμματος</i>	<i>50</i>
2.2.4. <i>Εκτίμηση των προτεινόμενων τύπων ενίσχυσης.....</i>	<i>58</i>
2.2.5. <i>Εκτίμηση της αναμενόμενης συμβολής των επιλεγμένων μέτρων στην επίτευξη των στόχων.....</i>	<i>59</i>
2.2.6. <i>Εκτίμηση της συνάφειας της κατανομής του προϋπολογισμού με τους στόχους.....</i>	<i>66</i>
2.2.7. <i>Εκτίμηση των θεματικών υπο – προγραμμάτων.....</i>	<i>76</i>
2.2.8. <i>Εκτίμηση των διατάξεων του LEADER (Τοπική Ανάπτυξη με την Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων).....</i>	<i>76</i>
2.2.9. <i>Εκτίμηση των διατάξεων για το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο</i>	<i>77</i>
2.2.10. <i>Εκτίμηση της χρήσης της τεχνικής Βοήθειας.....</i>	<i>79</i>
2.2.11. <i>Συστάσεις σχετικά με τη συνάφεια και τη συνοχή του Προγράμματος.....</i>	<i>79</i>
2.3. ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	82
2.3.1. <i>Εκτίμηση των ειδικών για το πρόγραμμα δεικτών.....</i>	<i>82</i>
2.3.2. <i>Εκτίμηση των ποσοτικοποιημένων τιμών στόχων των δεικτών</i>	<i>82</i>
2.3.3. <i>Εκτίμηση της καταλληλότητας των οροσήμεων για το πλαίσιο επίδοσης</i>	<i>92</i>
2.3.4. <i>Εκτίμηση του προτεινόμενου συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης και του Πλάνου Αξιολόγησης</i>	<i>93</i>
2.3.5. <i>Συστάσεις σχετικά με τη μέτρηση της προόδου και των αποτελεσμάτων του Προγράμματος.....</i>	<i>93</i>
2.4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	98

2.4.1.	<i>Εκτίμηση της επάρκειας των ανθρωπίνων πόρων και της διοικητικής ικανότητας για τη διαχείριση του Προγράμματος.....</i>	98
2.4.2.	<i>Συστάσεις σχετικά με την υλοποίηση του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης</i>	99
2.5.	<i>ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ</i>	100
2.5.1.	<i>Εκτίμηση της επάρκειας στην προώθηση των ίσων ευκαιριών και στην πρόληψη των διακρίσεων</i>	100
2.5.2.	<i>Εκτίμηση της επάρκειας στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης</i>	101
2.5.3.	<i>Εκτίμηση της σχετικής συμβουλευτικής ικανότητας.....</i>	102
2.5.4.	<i>Συστάσεις σχετικά με τα οριζόντια θέματα.....</i>	102

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

1. ΜΕΡΟΣ Ι: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Με βάση τις αναλυτικές προδιαγραφές της τεχνικής προσφοράς και τη σύμβαση του έργου, το πρώτο καθήκον του Αξιολογητή αφορά την εκτίμηση της SWOT ανάλυσης και των αναγκών. Η εν λόγω εκτίμηση θα πρέπει τεκμηριωμένα, όπου απαιτείται, να καταλήγει σε συστάσεις για αντίστοιχη προσαρμογή της SWOT ανάλυσης και της εκτίμησης των αναγκών του Προγράμματος. Αναλυτικότερα, ο Αξιολογητής θα πρέπει να διασφαλίσει ότι τηρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν την πληρότητα και συνεκτικότητα της SWOT και της εκτίμησης των αναγκών:

- η SWOT ανάλυση είναι ολοκληρωμένη και βασίζεται τεκμηριωμένα σε πλήρη και κατάλληλα δεδομένα (λαμβάνοντας υπόψη τους δείκτες του κοινού πλαισίου και τις τιμές βάσης των κοινών δεικτών επιπτώσεων) και παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της υφισταμένης κατάστασης του τομέα και των πεδίων παρέμβασης του Προγράμματος,
- η SWOT ανάλυση συνδέεται λογικά με τις διαπιστωμένες ανάγκες, οι οποίες προκύπτουν επαρκώς και δεόντως τεκμηριωμένα από τη SWOT ανάλυση,
- η SWOT ανάλυση είναι συνεπής και συμπληρωματική ως προς την SWOT ανάλυση άλλων προγραμμάτων του ΚΣΠ, όπως θα περιλαμβάνονται στη Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης, δηλ. το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020.
- η ανάλυση SWOT είναι συνεπής με τη Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΕΠΕ),
- στη SWOT ανάλυση και στην εκτίμηση των αναγκών ενσωματώνονται, οι οριζόντιες προτεραιότητες της στρατηγικής Ευρώπης 2020, το περιβάλλον, η άμβλυση της κλιματικής αλλαγής και η προσαρμογή σε αυτή και η καινοτομία,
- στην εκτίμηση των αναγκών καταδεικνύονται οι διαφορετικές ανάγκες του πληθυσμού, των επιμέρους εμπλεκόμενων ομάδων και των περιοχών που αποτελούν πεδίο εφαρμογής του Προγράμματος,
- στη SWOT ανάλυση και στην εκτίμηση των αναγκών λαμβάνονται υπόψη τα διδάγματα από προηγούμενες παρεμβάσεις προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης,
- η SWOT ανάλυση και η εκτίμηση των αναγκών πραγματοποιήθηκαν και καταγραφήκαν κατόπιν διαβούλευσης στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 5 του Γενικού Κανονισμού (Κανονισμός 1303/2013).
- Η εκτίμηση της λογικής παρέμβασης του Προγράμματος και η επιβεβαίωση της εσωτερικής συνοχής της στρατηγικής του αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της και την αξιοποίηση ενδεχόμενων συνεργειών μεταξύ των στόχων και των παρεμβάσεων που επιλέγονται από το Πρόγραμμα. Προκειμένου να διαπιστωθεί ότι το Πρόγραμμα διακρίνεται από υψηλό βαθμό εσωτερικής συνοχής θα πρέπει αφενός οι στόχοι του να προσδιορίζονται με σαφήνεια και να αντιστοιχίζονται με ανάλογες παρεμβάσεις και αφετέρου να διακρίνεται μία αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των στόχων και των παρεμβάσεων προκειμένου να μεγιστοποιούνται τα αποτελέσματα και να αποφεύγονται συγκρούσεις ή κενά μεταξύ στόχων και παρεμβάσεων.

- **Δομή παρουσίασης:** Η εξειδίκευση της ανάλυσης SWOT αλλά και το περίγραμμα της στρατηγικής έχουν λάβει χώρα ανά Θεματική Προτεραιότητα. Συνεπώς κρίνεται λογικό η δομή των σχολιασμών που ακολουθεί να χαρακτηρίζεται από την ίδια διάρθρωση. Έμφαση στο σχολιασμό που ακολουθεί δίνεται στον βαθμό τεκμηρίωσης με πλήρη, κατάλληλα και αξιόπιστα δεδομένα, αλλά και στη λογική συνέπειά τους με την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης.
- Ο προσδιορισμός των δομικών στοιχείων της SWOT ανάλυσης, είναι άμεσο παράγωγο της ανάλυσης της υφισταμένης κατάστασης, σημείο εκκίνησης της οποίας είναι οι 45 κοινί δείκτες πλαισίου και οι πρόσθετοι δείκτες που αποτυπώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πρωτογενούς τομέα και των αγροτικών περιοχών. Κατά συνέπεια θα πρέπει να είναι σαφώς προσδιορισμένοι ποσοτικά οι ειδικοί δείκτες του προγράμματος ανά θεματική προτεραιότητα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΗΜΑΤΩΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΑΑ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΗ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ (ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΗ ΤΗΣ ΣΕΠΕ ΕΑΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΣ)

Το έργο της Εκ των προτέρων αξιολόγησης του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) της Κύπρου της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 αποτελεί μια σύνθετη και συνεχή διαδικασία επικοινωνίας και αλληλοενημέρωσης μεταξύ του Συμβούλου Αξιολόγησης, της Αναθέτουσας Αρχής και του ευρύτερου προγραμματικού περιβάλλοντος, που αποτελείται από μια πληθώρα φορέων και υπηρεσιών που διαχέεται στο σύνολο, σχεδόν, των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης, των Δήμων και Κοινοτήτων αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας των πολιτών, που εκπροσωπούν οι οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι.

Τα ιδιαίτερα σύνθετα καθήκοντα του Αξιολογητή, που ουσιαστικά λειτουργεί παράλληλα και σε συνεχή συνεργασία με τους επιφορτισμένους με την κατάρτιση του Προγράμματος φορείς ορίζουν και το τρόπο εμπλοκής της Ομάδας Αξιολόγησης, η οποία απαρτίζεται από δυο διακριτές αλλά στενά συνεργαζόμενες ομάδες στελεχών που είναι: (i) η ομάδα σύνταξης της εκ των προτέρων αξιολόγησης, και (ii) η ομάδα σύνταξης της Στρατηγικής Μελέτης Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον (ΣΜΕΕΠ).

Η συμβολή του Συμβούλου Αξιολόγησης ξεκινά από το στάδιο καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης και ετοιμασίας της ανάλυσης SWOT με την διαδικασία να παίρνει τη μορφή της συνεχιζόμενης αξιολόγησης και η οποία καταλήγει τον Σεπτέμβριο του 2013 στην Δημόσια Διαβούλευση για παρουσίαση της στους εμπλεκόμενους φορείς. Οι απόψεις και τα σχόλια τός από τη Δημόσια Διαβούλευση όσο και από τα μετέπειτα σχόλια τα οποία στάληκαν εγγράφως, ενσωματώθηκαν στο κείμενο της υφιστάμενης κατάστασης έτσι που δόθηκε στον Σύμβουλο Αξιολόγησης προσχέδιο κειμένου τον Νοέμβριο του 2013. Στα πλαίσια της συνεργασίας του Συμβούλου Αξιολόγησης με τη Διαχειριστική Αρχή, αξιολογήθηκε το προσχέδιο και δόθηκαν εγγράφως σχόλια τα οποία αποτέλεσαν το πρώτο επίσημο έγγραφο των Αξιολογητών και τα οποία λήφθηκαν υπόψη και ενσωματώθηκαν στην τελική ανάλυση SWOT επί της οποίας στηρίζεται και η αποτύπωση των αναγκών. Μέσα από την προαναφερόμενη διαδικασία έχει διασφαλιστεί ότι η αξιολόγηση της ανάλυσης SWOT και η αξιολόγηση της αποτύπωσης των αναγκών έτυχαν χειρισμού ως δύο διακριτά μέρη, ως αυτό προβλέπεται και από το Εγχειρίδιο Αξιολόγησης¹.

Κατά τα αρχικά στάδια της εκ των προτέρων αξιολόγησης, ο Σύμβουλος συμμετείχε σε σειρά συναντήσεων με Μονάδες Εφαρμογής του ΠΑΑ για να εκτιμήσει τόσο την επάρκεια των φορέων όσο και να καταγράψει εμπειρίες και διδάγματα ώστε να είναι σε θέση να εκτιμήσει καλύτερα τις προτεινόμενες παρεμβάσεις του νέου ΠΑΑ. Παράλληλα, έγιναν συσκέψεις και συναντήσεις με την Στατιστική Υπηρεσία και το Τμήμα Περιβάλλοντος με σκοπό να ληθούν τα προβλήματα και ο δυσκολίες αναφορικά με (α) τις ελλείψεις που διαπιστώνονται στους αγροπεριβαλλοντικούς δείκτες, (β) την διαπιστωμένη ασυμφωνία σε στατιστικά δεδομένα δεικτών βάσης μεταξύ Στατιστικής Υπηρεσίας και Τμήματος Γεωργίας.

¹ Guidelines for the Ex-ante Evaluation of 2014-20 RDPs (August 2012)

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης έχει επίσης πραγματοποιήσει σειρά συναντήσεων με την Αναθέτουσα Αρχή για την αποσαφήνιση ορισμένων κρίσιμων θεμάτων που επηρεάζουν άμεσα την ολοκλήρωση του έργου όπως το Περιεχόμενο του Εθνικού Φακέλου για τον Πυλώνα Ι, το περιεχόμενο και τη θεσμοθέτηση των Διαχειριστικών Σχεδίων των Περιοχών του Δικτύου Natura 2000, η οριοθέτηση των ορεινών, μειονεκτικών, αστικών και αγροτικών περιοχών, το εκτιμώμενο ύψος των ανειλημμένων υποχρεώσεων, αλλά και το αναλυτικό περιεχόμενο των προσχεδίων των μέτρων που θα περιληφθούν στο όγδοο κεφάλαιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Επιπρόσθετα, έχει υποβάλει δύο σημειώματα, παραθετώντας εγγράφως τις εκτημήσεις του ως προς την παρέμβαση του Προγράμματος στα θέματα προϊόντων ποιότητας και στην οριοθέτηση και καθορισμό των επιλέξιμων περιοχών εφαρμογής του Leader.

Κατά το στάδιο καταγραφής της λογικής της παρέμβασης αλλά και των προτεινόμενων Μέτρων, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συμμετείχε σε αριθμό συναντήσεων στη Διαχειριστική Αρχή και παρέμβει στο έργο με προφορικές εισηγήσεις ή με την υποβολή ανεπίσημων σημειωμάτων. Ως ενδιάμεση επίσημη θέση του Αξιολογητή, αποτελεί έγγραφο του οποίου υποβλήθηκε τον Μάρτιο του 2014 και περιελάμβανε,

- *τις γενικές παρατηρήσεις οριζόντιου χαρακτήρα που σχετίζονται με διάφορες δραστηριότητες για την ετοιμασία του νέου ΠΑΑ*
- *τις παρατηρήσεις και τα σχόλια επί των προσχεδίου των μέτρων/καθεστώτων*

Το παρόν έγγραφο της αξιολόγησης βασίζεται σε κείμενα τα οποία η Αναθέτουσα Αρχή διέθεσε στον Αξιολογητή και ειδικότερα, στην Τελική έκδοση της ανάλυσης SWOT, στο έγγραφο κατανομής των χρηματοδοτικών πόρων ανά μέτρο και περιοχή εστίασης και το έγγραφο των δεικτών πλαισίου. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης θεωρεί επίσης ότι ως βάση αναφοράς θα έχει το σχέδιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης ως αυτό δόθηκε στον Αξιολογητή στις 23/6/2014 (με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και των χρηματοδοτικών κατανομών που προβλέπουν το ποσοστό κοινοτικής συνδρομής να αντιστοιχεί στο 55% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης, επί του οποίου προβαίνει σε συστάσεις – προτάσεις.

2. ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΕΚΘΕΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

2.1. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

2.1.1. Ανάλυση SWOT και εκτίμηση αναγκών, συμπεριλαμβανομένων των διδαγμάτων από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο

2.1.1.1. Γενικά

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης χαρακτηρίζεται ως αρκετά διεξοδική και ολοκληρωμένη, αφού αναδεικνύει λεπτομερώς τα κυριότερα χαρακτηριστικά και εξελίξεις που αφορούν τόσο τον γεωργικό τομέα, όσο και την οικονομία της Κυπριακής υπαίθρου και παρέχει τα απαραίτητα στοιχεία για την εξειδίκευση και αιτιολόγηση της ανάλυσης SWOT. Παρατηρείται η αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων δεικτών βάσης ώστε να δοθεί μια πλήρης και ορθή εικόνα για την υφιστάμενη κατάσταση, ενώ υπάρχουν πρόσθετα στοιχεία για τις αγροτικές περιοχές που αναδεικνύουν ορισμένα κρίσιμα θέματα όπως την σημαντική υστέρηση στη χρήση του διαδικτύου, την διάφορα στο μορφωτικό επίπεδο μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, ενώ αναδεικνύεται και το πρόβλημα της τυπολογίας/διάκρισης των περιοχών λόγω του μικρού μεγέθους της χώρας και των αλλαγών στις χρήσεις γης που συντελέστηκαν αλλά και των διαφορετικών επιπέδων ανάπτυξης μεταξύ των παράκτιων και των ορεινών περιοχών. Στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης επίσης αναδεικνύονται και ορισμένα πρόσθετα αλλά ιδιαίτερα σημαντικά θέματα που σχετίζονται με την πιθανή επίπτωση που θα έχει στην εφαρμογή του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης η εφαρμογή του προγράμματος προσαρμογής που σηματοδοτεί τον περιορισμό των διαθέσιμων δημόσιων πόρων, η αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα και η συνακόλουθη δυσκολία πρόσβασης των επιχειρήσεων σε τραπεζικό δανεισμό λόγω της κρίσης του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η παρεχόμενη πληροφόρηση από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης διευκολύνει την κατάρτιση της SWOT ανάλυσης. Ο Σύμβουλος αξιολόγησης προτείνει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής τα κάτωθι θέματα:

Αναγκαιότητα εναρμόνισης/υιοθέτησης από την Στατιστική Υπηρεσία της Κύπρου της μεθοδολογίας που προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και από τον ΟΟΣΑΑ για την τυπολογία των περιοχών (αστικές – αγροτικές) ενδεχομένως κατάλληλα προσαρμοσμένων στα Κυπριακά δεδομένα και εμπλουτισμού των Στατιστικών ερευνών με πληροφορίες που άπτονται δημογραφικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών δεδομένων σε επίπεδο αγροτικών περιοχών. Απαιτείται η εναρμόνιση των στατιστικών δεδομένων της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου με τα στοιχεία που τηρούν οι Υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας και του ΚΟΑΠ.

Ερμηνεία αγροτικών και αστικών περιοχών: Η πηγή άντλησης των δεικτών βάσης που είναι η Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία βασίζει τον διαχωρισμό μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών στην ερμηνεία που δίνει το Τμήμα Πολεοδομίας και καθορίζει ως αστικές περιοχές εκείνες που καλύπτονται από τα Τοπικά Σχέδια των Πόλεων. Στο προτεινόμενο Πρόγραμμα καταγράφεται ως μια επιπρόσθετη κατηγορία με την ονομασία 'Δευτερεύουσες Αστικές', οι οποίες όμως καταχωρούνται από τη Στατιστική Υπηρεσία ως Αγροτικές περιοχές. Ως εκ

τούτου, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, για σκοπούς παρακολούθησης των δεικτών, η χωρική εφαρμογή του Προγράμματος ώστε να αποτυπώνονται σωστά οι μεταβολές των δεικτών στις περιοχές εφαρμογής του.

Έλλειπες πλαίσιο τήρησης αγροπεριβαλλοντικών δεικτών: Παρατηρείται μια σημαντική χρονική υστέρηση στην διαθεσιμότητα στοιχείων για τους περιβαλλοντικούς δείκτες του Κοινού Πλαισίου Παρακολούθησης 31, 32, 36, 40, 42 αφού καταγράφονται στοιχεία των ετών 2005 έως 2007 ενώ για τους δείκτες 35, 37, 41 και 42 δεν υπάρχουν καθόλου διαθέσιμα στοιχεία. Ως εκ τούτου, από το σύνολο των 15 περιβαλλοντικών δεικτών οι 9 δεν μπορούν να αξιοποιηθούν επαρκώς, στοιχείο που αποδυναμώνει την δυνατότητα αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης και της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας με το περιβάλλον (αέρας, έδαφος, βιοποικιλότητα, νερό) και την κλιματική αλλαγή. Στα πλαίσια της καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης έχει καταβληθεί προσπάθεια αξιοποίηση των διαθέσιμων δεικτών αλλά έχει παράλληλα επισημανθεί η προαναφερόμενη αδυναμία. Το θέμα της διατήρησης ενός πλαισίου καταγραφής των αγροπεριβαλλοντικών δεικτών έχει επισημανθεί και στην ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης του ΠΑΑ 2007-2013.

Αμφισβήτηση ορθότητας των στοιχείων στον δείκτη 19 – Γεωργική γη κάτω από βιολογική παραγωγή: Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης έχει εντοπίσει ουσιαστικές διαφορές δεδομένων μεταξύ εκείνων που τηρούνται από τη Στατιστική Υπηρεσία και αποτελούν την επίσημη πηγή της Δημοκρατίας και των στοιχείων που τηρούν οι διάφοροι Κλάδοι του Τμήματος Γεωργίας. Οι διαφορές έχουν συζητηθεί σε συναντήσεις της Διαχειριστικής Αρχής με τον αρμόδιο κλάδο της Στατιστικής Υπηρεσίας χωρίς όμως να υπάρξει οριστική κατάληξη ως προς την επίλυση τους. Μια τέτοια διαφορά η οποία επισημαίνεται στο παρόν έγγραφο, είναι σαφώς επιβεβαιωμένη και οδηγεί σε σημαντική απόκλιση της υφιστάμενης κατάστασης σχετίζεται με τη διαφορά στοιχείων μεταξύ αυτών που καταγράφει η στατιστική υπηρεσία (και κατ' επέκταση έχουν καταχωρηθεί στον δείκτη βάσης) και των στοιχείων του Τμήματος Γεωργίας στο δείκτη 19, ως ακολούθως:

19	Agricultural area under organic Farming		C.I. Reported		C.I. (Τμήμα Γεωργίας)	
	certified	ha UAA	1640	2010	4100	2012
	in conversion	ha UAA	360	2010	--	--
	share of UAA (certified & conversion)	% of total UAA	1.689189	2010	3.12	2012

Συστήνεται όπως γίνει η απαιτούμενη προσαρμογή στον δείκτη βάσης 19 με τα στοιχεία τα οποία κρίνονται ως τα πλέον επίκαιρα και ορθά και τα οποία διαφαίνεται πως αυτά είναι καταχωρημένα στη βάση του Τμήματος Γεωργίας.

2.1.1.2. Αξιολόγηση SWOT στη βάση των επί μέρους προϋποθέσεων

Ακολουθεί η αξιολόγηση της SWOT ανάλυσης στις επτά επιμέρους «προϋποθέσεις» που πρέπει να εκπληρωθεί ώστε να αποτελεί τη βάση για την εκτίμηση των αναγκών που είναι σημείο εκκίνησης για την κατάρτιση της στρατηγικής αλλά η βάση αναφοράς για την εκτίμηση της λογικής της παρέμβασης.

(1) η SWOT ανάλυση είναι ολοκληρωμένη και βασίζεται τεκμηριωμένα σε πλήρη και κατάλληλα δεδομένα (λαμβάνοντας υπόψη τους δείκτες του κοινού πλαισίου και τις τιμές βάσης των κοινών δεικτών επιπτώσεων) και παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της υφισταμένης κατάστασης του τομέα και των πεδίων παρέμβασης του Προγράμματος

Τα σχόλια του Συμβούλου Αξιολόγησης επί της Αρχικής SWOT του Προγράμματος δόθηκαν τον Νοέμβριο του 2013 και σχεδόν στο σύνολο τους υιοθετήθηκαν. Η νέα SWOT ανάλυση βασίζεται στην αξιοποίηση του συνόλου των Δεικτών Κοινού Πλαισίου ενώ έχει εμπλουτισθεί και με δεδομένα που προέρχονται είτε από την εμπειρία εφαρμογής (υψηλό ποσοστό συμμετοχής στα Προγράμματα νέων γεωργών, αριθμός ομάδων παραγωγών ανά προϊόν) είτε σε μελέτες και αναλύσεις άλλων Υπουργείων –όπως για παράδειγμα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και τα προβλήματα που σημειώνονται για την ανάπτυξη του Τουρισμού της Υπαίθρου που προέρχονται από σχετικές μελέτες του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού. Η SWOT ανάλυση δομείται ανά Προτεραιότητα και περιοχή εστίασης επιτρέποντας την διαμόρφωση σαφούς εικόνας σε επίπεδο περιοχής παρέμβασης για τις απαιτούμενες παρεμβάσεις.

Ο σύμβουλος αξιολόγησης αναγνωρίζει την πολύ μεγάλη δυσκολία διαχωρισμού –κατάταξης στις επιμέρους προτεραιότητες με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα θέματα του Περιβάλλοντος που η αντιμετώπιση μιας διαπιστωμένης αδυναμίας/απειλής επηρεάζει περισσότερες της μιας περιβαλλοντικές/παραμέτρους π.χ ποιότητα εδάφους και εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Αναλυτικότερα τα σχόλια του Συμβούλου Αξιολόγησης ανά Προτεραιότητα είναι :

Δυνατά Σημεία

Προτεραιότητα 1: Προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές

Τα κάτωθι αναφερόμενα πλεονεκτήματα στις περιοχές εστίασης 1β και 1γ είναι ευκαιρίες και όχι πλεονεκτήματα και προτείνεται η μεταφορά τους στο σχετικό τμήμα της SWOT.

- Τα κυπριακά αγροδιατροφικά προϊόντα ενδέχεται να διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα στην διατροφική τους αξία τα οποία δεν έχουν ανιχνευθεί και μπορούν να αναδειχθούν μέσω της E&K.
- Η ύπαρξη σημαντικού αριθμού Ομάδων Παραγωγών και Αγροτικών Οργανώσεων μπορεί να συμβάλει στην οργάνωση δικτύων εκπαίδευσης και κατάρτισης στους τομείς γεωργίας και δασοκομίας.

Προτεραιότητα 2: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων

Το κάτωθι αναφερόμενο πλεονέκτημα εντάσσεται καλύτερα στην περιοχή εστίασης 3 α και προτείνεται η μεταφορά του.

- Σε ορισμένους κλάδους οι παραγωγοί είναι καλά οργανωμένοι, συμμετέχοντας με υψηλό ποσοστό σε Ομάδες Παραγωγών. Ομοίως για κάποια προϊόντα υπάρχει και λειτουργεί πλήρης οργανωτική δομή, με επάρκεια μετασυλλεκτικών υποδομών και δυνατά δίκτυα εξαγωγών, εκμεταλλεζόμενα τη φήμη των κυπριακών προϊόντων στις διεθνείς αγορές (πατάτα, εσπεριδοειδή)

Προτεραιότητα 3: Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία

Η περιγραφή του δυνατού σημείου στην περιοχή εστίασης 3β αναφέρει «Η διαχείριση των κινδύνων στην γεωργία αντιμετωπίζεται **συστηματικά** μέσω του Οργανισμού Γεωργικής Ασφάλισης (ΟΓΑ), ενός θεσμοθετημένου φορέα που λειτουργεί από το 1978.» Στην ενότητα των αδυναμιών της περιοχής εστίασης 3β επισημαίνονται προβλήματα και κενά στο σύστημα γεωργικής ασφάλισης προτείνεται η αντικατάσταση της λέξης συστηματικά από τη λέξη **μερικώς**

Προτεραιότητα 5: Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μεταστροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος

Στην περιοχή εστίασης 5α αναφέρεται ως πλεονέκτημα «Την παρούσα προγραμματική περίοδο εγκαταστάθηκαν, σε **σημαντικό** βαθμό, βελτιωμένα συστήματα άρδευσης σε πλείστες καλλιέργειες υψηλών αρδευτικών αναγκών.

Στην ενδιάμεση Αξιολόγηση του ΠΑΑ 2007-2013 αναφέρεται ότι μόνο το 5% του ποσού των επενδύσεων αφορούσαν προηγμένα συστήματα άρδευσης. Προτείνεται η διαγραφή της λέξης σημαντικό.

Αδυναμίες

Προτεραιότητα 2: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων

Η κάτωθι αναφερόμενη αδυναμία σχετίζεται με την προτεραιότητα 3 και αφορά συνολικά το σύστημα εμπορίας αγροτικών προϊόντων ανεξάρτητα ηλικίας προτείνεται η διαγραφή της.

Ευκαιρίες

Προτεραιότητα 2: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων

Οι κάτωθι αναφερόμενες ευκαιρίες εντάσσονται καλύτερα στις περιοχές εστίασης της πρώτης προτεραιότητας

- Τα νέα εργαλεία της ΚΑΠ ενισχύουν την ασφάλεια της γεωργικής δραστηριότητας (εγγυοδοσία και διαχείριση κινδύνων), και αναμένεται να υποκινήσουν την βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παραγωγής και να συμβάλλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής (υποστήριξη των παραγωγών, πληροφόρηση και διασύνδεση).

- Η δυνατότητα παραγωγής νέων ερευνητικών αποτελεσμάτων διευρύνει την δυνατότητα εφαρμογής καινοτομιών σε ότι αφορά τη γενετική ταυτοποίηση φυτικών προϊόντων και την παραγωγή/ προώθηση αυτοφυών φαρμακευτικών φυτών.

Προτεραιότητα 4: Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από την αλιεία και τη δασοκομία

Αναφέρονται ως ευκαιρίες τα κάτωθι :

- Η ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για την Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura

- Η προώθηση του θεσμικού πλαισίου για τον προσδιορισμό των περιοχών Υψηλής Φυσικής Αξίας.

- Η πλήρης εφαρμογή της οδηγίας για τα ύδατα και η θέσπιση της τιμολόγησης

Τα ανωτέρω αποτελούν υποχρεώσεις εναρμόνισης με το κοινοτικό κεκτημένο κατά συνέπεια δεν μπορούν να αθεωρούνται ως ευκαιρίες αν και πρέπει να αναγνωρισθεί ότι η μη επίλυση των κανονιστικών αυτών θεμάτων λειτούργησε ανασταλτικά για την εφαρμογή σχετικών

δράσεων στο ΠΑΑ 2007-2013. Το μεγαλύτερο πρόβλημα εστιάζεται στην αντίφαση που υπάρχει για τις δύο προαναφερθείσες ευκαιρίες αφού στην ενότητα των απειλών της Προτεραιότητας 4 αναφέρεται

- Καθυστερήση στην εφαρμογή των Διαχειριστικών Σχεδίων των περιοχών Natura
- Καθυστερήση στον προσδιορισμό των περιοχών Υψηλής φυσικής αξίας

Ως εκ τούτου προτείνεται η απαλοιφή των ανωτέρω δύο ευκαιριών

Προτεραιότητα 5: Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μεταστροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος

Στην περιοχή εστίασης 5γ ως ευκαιρία επισημαίνεται η «Ύπαρξη μεγάλου μεγέθους κτηνοτροφικών μονάδων χωροταξικά συγκεντρωμένων ευνοεί την πραγματοποίηση συλλογικών επενδύσεων» πλην όμως η ανωτέρω διατύπωση έχει αναφερθεί και ως δυνατό σημείο στην αντίστοιχη περιοχή εστίασης . Ως εκ τούτου προτείνεται η απαλοιφή της από την συγκεκριμένη ενότητα.

Προτεραιότητα 6: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές

Ως ευκαιρία στην περιοχή εστίασης 6β αναφέρεται «Η ύπαρξη εμπειρίας από τις ΟΤΔ λόγω της εφαρμογής της προσέγγισης LEADER» πλην όμως η ανωτέρω διατύπωση έχει αναφερθεί και ως δυνατό σημείο στην αντίστοιχη περιοχή εστίασης . Ως εκ τούτου προτείνεται η απαλοιφή της από την συγκεκριμένη ενότητα.

(ii) η SWOT ανάλυση συνδέεται λογικά με τις διαπιστωμένες ανάγκες, οι οποίες προκύπτουν επαρκώς και δεόντως τεκμηριωμένα από τη SWOT ανάλυση,

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται αναλυτικά στην ενότητα 2..3 κατωτέρω

(iii) η SWOT ανάλυση είναι συνεπής και συμπληρωματική ως προς την SWOT ανάλυση άλλων προγραμμάτων του ΚΣΠ, όπως θα περιλαμβάνονται στη Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης, δηλ. το νέο ΕΣΠΑ 2014-2020

Η SWOT ανάλυση είναι απόλυτα συμβατή και συνεπής με την ανάλυση που περιλαμβάνεται στο ΕΣΠΑ 2014-2020 και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο «1.1.4 Προσδιορισμός Κύριων Ανισοτήτων Αναπτυξιακών Αναγκών Προοπτικών Ανάπτυξης» . Η εξέταση ακολουθεί την δομή του περιεχομένου του ΣΕΣ – ΕΣΠΑ και η συσχέτιση γίνεται με βάση τα αναφερόμενα στις έξι Προτεραιότητες του ΠΑΑ .

Η πρώτη ενότητα του ΣΕΣ – ΕΣΠ είναι η «Ανταγωνιστικότητα και διάρθρωση της οικονομίας» στην οποία υπάρχει διακριτή αναφορά στα διαρθρωτικά προβλήματα της γεωργίας που ταυτίζονται με τις επισημανθείσες αδυναμίες –απειλές (Προτεραιότητα 2 και 3) του ΠΑΑ 2014-2020, ενώ στις προοπτικές ανάπτυξης επισημαίνονται τα αντίστοιχα δυνατά σημεία και ευκαιρίες που καταγράφονται στις δύο Προτεραιότητες.

Στην σχετική ενότητα του ΣΕΣ –ΕΣΠΑ που αφορά την Έρευνα, Τεχνολογία και Καινοτομία οι σχετικές αναφορές για την σχέση Ε-Τ-Κ ταυτίζονται με τις διαπιστώσεις των αδύνατων σημείων της Προτεραιότητας 1 του ΠΑΑ ενώ στις διαφαινόμενες προοπτικές ανάπτυξης αναφέρεται «τα κυπριακά αγροδιατροφικά προϊόντα ενδέχεται να διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα στη διατροφική τους αξία, κάτι που δεν έχει ανιχνευτεί ακόμα και μπορεί να

αναδειχθεί μέσω της Ε&Κ». που είναι ταυτόσημο με την σχετική αναφορά της SWOT Ανάλυσης του Προγράμματος (Προτεραιότητα 1 Δυνατό σημείο – ευκαιρία)

Στην ενότητα Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών επισημαίνεται το πρόβλημα της υστέρησης των αγροτικών περιοχών στην χρήση του Διαδικτύου «Σε μεγάλη μερίδα του αγροτικού πληθυσμού υπάρχει υστέρηση στη δυνατότητα χρήσης του διαδικτύου και αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει» που ταυτίζεται με τις σχετικές διαπιστώσεις (αδυναμίες απειλές) της Προτεραιότητας 6 στην SWOT του Προγράμματος.

Στην ενότητα της ΣΕΣ –ΕΣΠΑ «Εκπαίδευση και Επαγγελματικές Δεξιότητες – Δια Βίου Μάθηση» αναφέρεται ως «Ένα από τα βασικότερα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κυπριακή Γεωργία είναι το πολύ χαμηλό ποσοστό των γεωργών που διαθέτουν επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση που επίσης έχει εντοπισθεί ως αδυναμία στην . SWOT (προτεραιότητα 1 αδυναμία)

Στην ενότητα του ΣΕΣ –ΕΣΠΑ «Προστασία και αποδοτική χρήση των πόρων» υπάρχουν αναφορές και στις δύο υποενότητες «Εκπομπές Αερίων του Θερμοκηπίου» και «Ενέργεια - Ενεργειακή Απόδοση-Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας» για την σχέση της Γεωργίας τόσο σε όρους συμβολής της (κλιματικό αποτύπωμα) όσο και στις δυνατότητες προοπτικές ανάπτυξης που ταυτίζονται με τις σχετικές αναφορές στις αδυναμίες – απειλές και στα δυνατά σημεία – ευκαιρίες αντίστοιχα που περιγράφονται στην . SWOT(Προτεραιότητα 5)

Διακριτή ενότητα στο ΣΕΣ –ΕΣΠΑ υπάρχει στις Επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής όπου αναδεικνύεται η γεωργία ως ένας από τους πλέον τρωτούς τομείς της Κυπριακής οικονομίας και στον οποίο οι επιπτώσεις είναι ήδη εμφανείς (πτώση παραγωγής, χαμηλές αποδόσεις των καλλιεργειών, παραγωγικότητα του εδάφους). Αρκετές από τις επισημάνσεις του σχετικού κεφαλαίου ταυτίζονται με το περιεχόμενο των απειλών – κινδύνων στις Θεματικές Προτεραιότητες 4 και 5 της SWOT του ΠΑΑ , αλλά θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο ΣΕΣ – ΕΣΠΑ τίθενται ευκρινέστερα οι κίνδυνοι και η αναγκαιότητα λήψης μέτρων. για την προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής ιδιαίτερα σε σχέση με τους υδατικούς πόρους, το έδαφος και την βιοποικιλότητα από ότι στο ΠΑΑ.

Στην ενότητα Περιβάλλον - φυσικοί πόροι του ΣΕΣ –ΕΣΠΑ υπάρχει συγκεκριμένη υποενότητα Γεωργικό περιβάλλον που αναδεικνύεται το πρόβλημα της διάβρωσης του εδάφους ενώ διακριτές επισημάνσεις για Γεωργία και τα Δάση περιλαμβάνονται στις υποενότητες Φύση και Βιοποικιλότητα και Ύδατα. Οι αναφορές σε σχέση με τα προβλήματα – κινδύνους που πρέπει να αντιμετωπισθούν σχεδόν ταυτίζονται με τις αναφορές (αδυναμίες –κίνδυνοι) των Προτεραιοτήτων 4 και 5 της SWOT του ΠΑΑ.

Τέλος ταύτιση παρουσιάζεται στο περιεχόμενο της Προτεραιότητας 6 της SWOT με την ανάλυση της Υποενότητας Αναζωογόνηση της Υπαίθρου της ενότητας ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ του ΣΕΣ –ΕΣΠΑ.

Συμπερασματικά η SWOT ανάλυση του του ΠΑΑ είναι πλήρως εναρμονισμένη, συνεπής και συμπληρωματική ως προς την SWOT ανάλυση της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης,- ΕΣΠΑ 2014-2020.

(iv) η ανάλυση SWOT είναι συνεπής με τη Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΕΠΕ),

- Η εκπόνηση της Στρατηγικής Εκτίμησης Περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν έχει ολοκληρωθεί

(v) στη SWOT ανάλυση και στην εκτίμηση των αναγκών ενσωματώνονται, οι οριζόντιες προτεραιότητες της στρατηγικής Ευρώπης 2020, το περιβάλλον, η άμβλυση της κλιματικής αλλαγής και η προσαρμογή σε αυτή και η καινοτομία,

Τόσο στην SWOT ανάλυση όσο και στην εκτίμηση των αναγκών ενσωματώνονται οι οριζόντιες προτεραιότητες της στρατηγικής Ευρώπης 2020 σε διαφορετικό βαθμό και ένταση

(vi) στην εκτίμηση των αναγκών καταδεικνύονται οι διαφορετικές ανάγκες του πληθυσμού, των επιμέρους εμπλεκόμενων ομάδων και των περιοχών που αποτελούν πεδίο εφαρμογής του Προγράμματος,

(vii) στη SWOT ανάλυση και στην εκτίμηση των αναγκών λαμβάνονται υπόψη τα διδάγματα από προηγούμενες παρεμβάσεις προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης,

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης θεωρεί ότι ο προσδιορισμός των αναγκών προκύπτει άμεσα από την SWOT ανάλυση αλλά απαιτούνται ορισμένες αλλαγές – τροποποιήσεις με στόχο την αποφυγή επικαλύψεων, την αποφυγή ταύτισης των αναγκών με τις προτεινόμενες παρεμβάσεις και τέλος την αναδιάταξη της σειράς τους ώστε να είναι εναρμονισμένες με τις Προτεραιότητες και τις περιοχές εστίασης τους ώστε να καταστεί ευχερέστερη και ευκρινής (visible) η λογική της παρέμβασης.

2.1.1.3. Εκτίμηση της ανάλυσης SWOT και των αναγκών με βάση τις προτεραιότητες του Προγράμματος

1^η Προτεραιότητα: «Πρώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές»

Η επικαιροποιημένη ανάλυση της SWOT έχει λάβει υπόψη τις αρχικές παρατηρήσεις και τα σχόλια του αξιολογητή και η περιγραφή της ανάλυσης SWOT έχει δώσει μια ξεκάθαρη εικόνα της υφιστάμενης κατάστασης και της υστέρησης που παρουσιάζει η Κύπρος σε θέματα εκπαίδευση και κατάρτισης (πολύ χαμηλό ποσοστό γεωργών με τυπική κατάρτιση και μεγάλη απόκλιση από τον μέσο όρο της ΕΕ όπως αποτυπώνεται στον σχετικό Δείκτη Πλαισίου αλλά και την σημαντικότερη υστέρηση σε θέματα δαπάνης για Ε-Τ-Κ στην Κύπρο και ειδικότερα στην φυτική και ζωική παραγωγή και τα δάση). Το πρόγραμμα στην ενότητα αυτή προσδιορίζει τις εξής ανάγκες,

- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης
- Πρώθηση της καινοτομίας στην γεωργία
- Ανάπτυξη μηχανισμών διασύνδεσης έρευνας και πρωτογενούς παραγωγής και διάχυση της γνώσης

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης προτείνει την προσθήκη της ανάγκης για την δημιουργία δικτύων συνεργασίας στην πρώτη προτεραιότητα αφού βρίσκεται σε αναντιστοιχία με την προτεινόμενη καταταξη στη περιοχή εστίασης 6β λόγω του ότι στο πρόγραμμα στην παράγραφο 4.2.10.αναφέρεται « *Ανάγκη για δημιουργία δικτύων συνεργασίας*» ,

Priorities/Focus Areas 6B) Fostering local development in rural areas, Cross cutting objectives Environment, • Innovation

Περιγραφή της ανάγκης: Διαπιστώνεται η ανάγκη για ενθάρρυνση της συνεργασίας ως εργαλείο στήριξης της όλης προσπάθειας μεταφοράς τεχνογνωσίας, καινοτομίας αλλά και δικτύωσης και σύζευξης τόσο του πρωτογενούς όσο και γενικότερα του αγροδιατροφικού τομέα με την έρευνα και την αγορά. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται η ανάγκη για προώθηση των πιο κάτω μορφών συνεργασίας:

α) μέθοδοι συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών παραγόντων του γεωργικού τομέα, της αλυσίδας τροφίμων, του δασικού τομέα και άλλων παραγόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων και των προτεραιοτήτων της πολιτικής της/για την αγροτική ανάπτυξη. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων η ερευνητική κοινότητα, παραγωγοί, ενώσεις παραγωγών, επαγγελματικών οργανώσεων καθώς και άλλων φορέων•

β) δημιουργία συμπλεγμάτων φορέων (clusters) και δικτύων•

γ) ίδρυση και λειτουργία επιχειρησιακών ομάδων των Ευρωπαϊκών Συμπράξεων Καινοτομίας (ΕΣΚ) για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα της γεωργίας.

Η περιγραφή της ανάγκης εντάσσεται στην προτεραιότητα 1β και όχι 6β.

Η ανάπτυξη μηχανισμών διασύνδεσης έρευνας και πρωτογενούς παραγωγής και διάχυση της γνώσης όπως και η δημιουργία δικτύων συνεργασίας αποτελούν τα μέσα και τα εργαλεία για την προώθηση της καινοτομίας: Στην Περιγραφή της ανάγκης «Προώθηση της καινοτομίας στην γεωργία» γίνεται διακριτή αναφορά στην ανάγκη εισαγωγής καινοτομιών σε θέματα προστασίας περιβαλλοντος και επισημαίνονται η συσχέτιση της ανάγκης με την πλειονότητα των περιοχών εστίασης των προτεραιοτήτων 4 και 5.

Για τους ανωτέρω λόγους συστήνεται η αναδιατύπωση της ανάγκης «Προώθηση της καινοτομίας στην γεωργία» σε «Προώθηση της καινοτομίας στη γεωργία για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την χρήση των πόρων και την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή».

Ο καθορισμός των αναγκών σε σχέση με τις περιοχές εστίασης είναι αρκετά γενικευμένος κάτι το οποίο εν μέρει οφείλεται στις σημαντικές αδυναμίες που παρουσιάζει η Κύπρος και ειδικότερα η γεωργία και οι απασχολούμενοι σε αυτήν τόσο τα θέματα εκπαίδευσης – κατάρτισης όσο και τα θέματα παραγωγής – υιοθέτησης έρευνας, καινοτομίας. Ειδικότερα όμως με τα θέματα Ε&Κ, ο καθορισμός της ανάγκης θα πρέπει να είναι σαφέστερα προσδιορισμένος για αυτό προτάθηκε και η αναδιατύπωση της σχετικής ανάγκης. Σύμφωνα με τη SWOT καθώς επίσης και σε συνάφεια με το ΣΕΣ, προτείνεται στην περιγραφή της ανάγκης² «Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης» για την οποία δεν προτείνεται αναδιατύπωση της περιγραφής.

Αύξησης των γεωργών που εκπαιδεύονται σε θεσμοθετημένα συστήματα διά βίου εκπαίδευσης: Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν την σημαντική αδυναμία του συστήματος γεωργικής εκπαίδευσης για την μη ύπαρξη ενός συστήματος πιστοποίησης για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, στα πρότυπα πιστοποίησης της κατάρτισης άλλων επαγγελματιών. Ως εκ τούτου, θα πρέπει μέσα από την προτεινόμενη παρέμβαση να διαμορφωθεί και ένα πλαίσιο πιστοποίησης και αναγνώρισης της κατάρτισης των αγροτών.

² Θα μπορούσε να προστεθεί και στην περιγραφή των Προτεραιοτήτων στο κεφάλαιο της Στρατηγικής

Ενίσχυσης των εργαλείων στήριξης της εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ύπαιθρο, σε θέματα εκτός γεωργίας: Η ανάγκη αυτή καλύπτεται μέσα από το πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader και συμπληρώνει την παρέμβαση που προτείνεται μέσα από το Μέτρο 1 σε πεδία εκτός της γεωργικής απασχόλησης. Μέσα από αυτή την προσέγγιση διασφαλίζεται η συμπληρωματικότητα στα θέματα εκπαίδευσης, αξιοποιώντας σε κάθε περίπτωση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αφ' ενός του Τμήματος Γεωργίας σε θέματα γεωργικής εκπαίδευσης και αφ' ετέρου της πρωτοβουλίας leader η οποία καθορίζει τις ανάγκες των περιοχών σε θέματα εκτός γεωργίας.

Ενίσχυση της δυνατότητας μεταφοράς και εισαγωγής γνώσεων από το εξωτερικό μέσω συνδυασμένων δράσεων εκπαίδευσης και ενδοεπ/σιακών συμβουλών: Η δράση αυτή μπορεί να υλοποιηθεί μέσω του Μέρους 1 με στόχο να καταστεί δυνατή η παρακολούθηση της εξέλιξης της τεχνογνωσίας σε διεθνές επίπεδο από τους γεωργούς.

Ενίσχυση της στρατηγικής στόχευσης και παρακολούθησης δράσεων E&K: Παρατηρείται έλλειψη συντονισμού και ολοκληρωμένης στρατηγικής προσέγγισης για το σύνολο του αγροδιατροφικού κλάδου σε θέματα έρευνας τεχνολογίας καινοτομίας. . Αρκετές ερευνητικές εργασίες υλοποιούνται μέσω της συγχρηματοδότησης του ΕΤΠΑ καθώς και από εθνικούς πόρους (προγράμματα ΙΓΕ, ΤΕΠΑΚ). Δεν φαίνεται όμως να υπάρχει³ ένα πλαίσιο καταγραφής (πχ κοινή βάση δεδομένων) αυτών των εργασιών ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι φορείς να ενημερώνονται και παράλληλα να υποβοηθείται η αποφυγή επαναλαμβανόμενης χρηματοδότησης παρόμοιου ερευνητικού αντικειμένου.. Αυτή η αδυναμία δεν έχει εντοπιστεί στα πλαίσια της SWOT αλλά κρίνεται σημαντική η αντιμετώπιση της για αποφυγή επικαλύψεων ή/και επαναλαμβανόμενων εργασιών επί του ίδιου ή συγγενούς ερευνητικού πεδίου στα πλαίσια του Μέρους 16.2. Ένα τέτοιο μητρώο κρίνεται επίσης ως προαπαιτούμενο εργαλείο για την ορθότερη αξιολόγηση των προτάσεων E&K καθώς και στην διαμόρφωση ενός πλαισίου στόχευσης του Μέρους που αφορά στην E&K. Παράλληλα, δεν φαίνεται να υπάρχει ένα έγγραφο στρατηγικής για την E&K στον αγροδιατροφικό κλάδο που να καθορίζει τις περιοχές εστίασης σε σχέση τόσο με τον πρωτογενή όσο και το δευτερογενή τομέα σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης δεν έχει καταστεί δυνατόν να έχει πρόσβαση στο περιεχόμενο της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης που δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί ως εκ τούτου θεωρεί ως αδήριτη ανάγκη (εάν δεν καλυφθεί από την Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης) την κατάρτιση ενός Στρατηγικού Πλαισίου για την προώθηση της E-T-K στον αγροδιατροφικό τομέα.

Η έλλειψη της τήρησης μητρώου ερευνητικών έργων σε συνδυασμό με την μη ύπαρξη στρατηγικού εγγράφου κατεύθυνσης για την E-T-K στον αγροδιατροφικό τομέα καθιστά την διαμόρφωση πολιτικών για την E&K δύσκολη και δεν επιτρέπει τον καθορισμό μεσοπρόθεσμων στόχων που θα κληθεί να αντιμετωπίσει το ΠΑΑ 2014-20. Συστήνεται η διαμόρφωση ενός καθοδηγητικού εγγράφου στρατηγικής για την E&K στον αγροδιατροφικό κλάδο και παράλληλα η τήρηση μητρώου έργων σε E&K, τουλάχιστον εκείνων που χρηματοδοτούνται από ταμεία της ΕΕ ή άλλους Εθνικούς πόρους.

³ Κατά την φάση της διαβούλευσης του συμβούλου αξιολόγησης με τους φορείς προέκυψε πως σε επίπεδο χώρας δεν υπάρχει κάποιος συντονιστικός φορέας ο οποίος να διατηρεί μητρώο ερευνητικών έργων, ειδικότερα εκείνων τα οποία τυγχάνουν συγχρηματοδότησης από τα διάφορα εργαλεία στήριξης, εθνικών και κοινοτικών πόρων

Σημειώνεται ότι οι ανάγκες στα επί μέρους εκπαιδευτικά θέματα που αναφέρονται στη SWOT φαίνεται να λαμβάνονται υπόψη και να προβλέπονται στα νέα εκπαιδευτικά προγράμματα, ειδικότερα τα θέματα που αφορούν σε εκπαιδεύσεις αγροτικού επιχειρήν και μεταφοράς γνώσεων αι τεχνογνωσίας. Τέλος, κρίνεται επαρκής ο αριθμός των περιοχών εστίασης που έχουν επιλεγεί για να καλύψουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες και συνάδουν με τα διαπιστωμένα κενά εκπαίδευσης που αναφέρονται στην ανάλυση.

Η πρόταση του Συμβούλου Αξιολόγησης είναι να υπάρξουν μόνο δύο ανάγκες στην Προτεραιότητα 1 και συγκεκριμένα στην περιοχή εστίασης 1γ η ανάγκη «Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης» και στις περιοχές εστίασης 1 α και 1β «Προώθηση της καινοτομίας στη γεωργία για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την χρήση των πόρων και την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή»

2η Προτεραιότητα: «Ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας σε όλες τις περιφέρειες και προώθηση των καινοτόμων γεωργικών τεχνολογιών και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών»

Οι διαπιστωμένες ανάγκες συμβαδίζουν στη μεγάλη τους πλειοψηφία με τα αδύνατα σημεία και τις απειλές που αναδεικνύονται από την SWOT ανάλυση και τα οποία συνοψίζονται στο Διάγραμμα 3 του Παραρτήματος 2. Ειδικότερα, και σε ότι αφορά τις ανάγκες που σχετίζονται με τις περιοχές εστίασης που αντιστοιχούν στις παρεμβάσεις της Προτεραιότητας 2, σημειώνονται τα ακόλουθα:

Η ανάγκη για «Προώθηση ΑΠΕ στην γεωργία και κτηνοτροφία» ανταποκρίνεται στην διαπίστωση της SWOT ανάλυσης ότι η κατανάλωση ενέργειας στη γεωργία και στη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων αυξάνεται με γρήγορους ρυθμούς πλήττοντας αισθητά την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων ενώ παράλληλα το περιβαλλοντικό κόστος είναι τεράστιο. Επίσης ανταποκρίνεται στην διαπίστωση ότι το ενεργειακό κόστος είναι εξαιρετικά υψηλό για τον πρωτογενή τομέα στην Κύπρο. Η διαπίστωση αναφορικά με το κόστος εντάσσεται στην δεύτερη προτεραιότητα αλλά η ανάγκη εξοικονόμησης εντάσσεται στην περιοχή εστίασης 5β και κατά συνέπεια προτείνεται η μεταφορά της στην Προτεραιότητα 5.

Οι ανάγκες για «Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων για αποδοτική χρήση νερού» και για «Ορθολογική χρήση του ύδατος και μείωση της υπεράντλησης των υπόγειων υδατικών πόρων» ανταποκρίνονται στις διαπιστώσεις της SWOT περί λειψυδρίας, ποσοτικής και ποιοτικής υποβάθμισης των υδροφορέων και υπεράντλησης ύδατος από τη γεωργία για αρδευτικούς σκοπούς. Επειδή όμως οι εν λόγω ανάγκες σχετίζονται άρρηκτα μεταξύ τους και με στόχο τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό σχετικά με ζητήματα που αφορούν την διαχείριση των υδατικών πόρων από την γεωργία και κτηνοτροφία, προτείνεται η σύμπτυξή τους σε μια ανάγκη υπό την ονομασία “Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων”. Το θέμα της επάρκειας των υδατικών πόρων σχετίζεται άμεσα και με τις περιοχές εστίασης 4β και 5α και προτείνεται η μεταφορά της συγκεκριμένης ανάγκης στην προτεραιότητα 5.

Οι ανάγκες για “Αύξηση του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων”, για “Εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων” και για “Δημιουργία νέων σύγχρονων μονάδων” ανταποκρίνονται στις διαπιστώσεις της SWOT ανάλυσης. Τεκμηριώνονται δε από πολλά προβλήματα που καταγράφονται στην SWOT, όπως το μικρό μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, την χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, τη γήρανση των γεωργών, τον χαμηλό ρυθμό ανανέωσης του ακαθαρίστου παγίου κεφαλαίου, την αύξηση του ανταγωνισμού από άλλες ευρωπαϊκές και τρίτες χώρες, ιδιαίτερα όσον αφορά τη μεσοπρώιμη και όψιμη εγχώρια παραγωγή, και την υψηλή εξάρτηση της κτηνοτροφίας από εισαγόμενες πρώτες ύλες (σε συνδυασμό με την άνοδο των τιμών τους), που αυξάνουν το κόστος της κτηνοτροφικής παραγωγής. Λόγω ιδιαίτερης συνάφειας μεταξύ των εν λόγω αναγκών οι οποίες θα εξυπηρετηθούν από το ίδιο Μέτρο αλλά και με στόχο την διασφάλιση του συντονισμού και της συνέργειας των επιμέρους δράσεων, προτείνεται η συγχώνευσή τους στην ανάγκη για «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων».

Η ανάγκη για «Αντιμετώπιση της γήρανσης των απασχολούμενων στην γεωργία», τεκμηριώνεται από το χαμηλό σε σχέση με τον Κοινοτικό μέσο όρο ποσοστό αρχηγών εκμεταλλεύσεων κάτω των 35 ετών. Προτείνεται όμως η κατάργηση της και η συγχώνευσή της με την ανάγκη για «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων». Η σύσταση γίνεται επειδή η ανανέωση της ηλικιακής σύνθεσης των απασχολούμενων στην γεωργία και κτηνοτροφία και οι σύγχρονες δεξιότητες των καλύτερα εκπαιδευμένων και περισσότερο καινοτόμων νέων γεωργών συνιστούν κατά τη γνώμη του Αξιολογητή καταλυτικό παράγοντα για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής γεωργίας.

Πέραν των ανωτέρω, η SWOT ανάλυση διαπίστωσε σημαντικά ζητήματα που αφορούν την μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων. Ειδικότερα, διαπιστώθηκαν προβλήματα όπως η χαμηλή παραγωγικότητα και το χαμηλό επίπεδο εκσυγχρονισμού και οργάνωσης της μεταποίησης και τυποποίησης σε αρκετούς κλάδους. Για το λόγο αυτό, προτείνεται η προσθήκη ανάγκης για «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων». Στην εν λόγω ανάγκη προτείνεται και η επί της ουσίας συγχώνευση της ανάγκης για «βελτίωση της τυποποίησης των προϊόντων» αφού αυτή η ανάγκη ήδη καλύπτεται σε επίπεδο προτεραιότητας 3 από άλλη διαπιστωμένη ανάγκη. Παράλληλα, ο Αξιολογητής συμφωνεί με την διασύνδεση των παρεμβάσεων της Προτεραιότητας 2 με τις ανάγκες που διαπιστώνονται σχετικά με την «Προώθηση της καινοτομίας στην γεωργία» και την «Αναβάθμιση του επιπέδου εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης». Και αυτό γιατί η τεκμηριωμένη από την SWOT εξειδίκευση των εν λόγω αναγκών (μέσω δεικτών όπως το χαμηλό – σε σχέση με τον Κοινοτικό μέσο όρο - ποσοστό των αρχηγών εκμεταλλεύσεων με βασική και πλήρη γεωργική εκπαίδευση) αναδεικνύει το ρόλο των παραγόντων αυτών ως τροχοπέδη στην προσπάθεια βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας αλλά και της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων.

3η Προτεραιότητα: «Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, της καλής διαβίωσης των ζώων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία»

Το στοιχείο της ποιότητας και της διαφοροποίησης ως σημαντική αδυναμία έχει τονιστεί ξεκάθαρα μέσα από την ανάλυση SWOT στη βάση ποιοτικών κριτηρίων. Ο περιορισμένος αριθμός προϊόντων ποιότητας (μόνο 2) και η αμελητέα τους αξία στο σύνολο της γεωργικής και αγροδιατροφικής ΑΠΑ, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάδειξη της προστιθέμενης αξίας στο γεωργικό προϊόν. Παράλληλα, αποτυπώνεται η πολύ αδύναμη θέση των παραγωγών στην αλυσίδα διατροφής κάτι το οποίο έχει αναδειχθεί και στα πλαίσια της Αξιολόγησης του Μέτρου που αφορά στις Ομάδες παραγωγών για την παρούσα προγραμματική περίοδο αλλά προκύπτει επίσης και από την μεγάλη διαφορά μεταξύ τιμών παραγωγού και λιανικής πώλησης η οποία έχει εκτιμηθεί από το Τμήμα Γεωργίας ότι είναι διπλάσια έως και τετραπλάσια σε κάποια προϊόντα. Σημειώνεται ότι οι συστάσεις του αξιολογητή κατά την φάση της διαμόρφωσης των μέτρων αλλά και της SWOT έχουν ληφθεί υπόψη ιδιαίτερα σε σχέση με την αναγκαιότητα ενίσχυσης του θεσμού των εθελοντικών σημάτων ποιότητας.

Ως αποτέλεσμα της SWOT ανάλυσης, καταγράφονται τρεις βασικές ανάγκες οι οποίες αλληλοϋποστηρίζουν την προσπάθεια για αντιμετώπιση των προβλημάτων της περιοχής εστίασης

- Ανάγκη για αξιοποίηση των ευρωπαϊκών και εθνικών συστημάτων ποιότητας
- Ανάγκη για αύξηση διαπραγματευτικής ισχύος των γεωργών
- Ανάγκη για βελτίωση της τυποποίησης των προϊόντων

Ο αξιολογητής εκτιμά ότι αυτές οι ανάγκες ουσιαστικά αποσκοπούν στην,

- αύξηση της διαπραγματευτικής ισχύος των γεωργών και μείωσης της διαφοράς μεταξύ τιμών παραγωγού και λιανικής τιμής
- μεγαλύτερη σταθερότητα των τιμών παραγωγού μέσω ποιοτικής διαφοροποίησης και τυποποίησης

Συστήνεται άρα η σύμπτυξη των τριών υπό αναφορά αναγκών ως αυτές καταγράφονται στο Πρόγραμμα με τις δύο προαναφερόμενες επειδή,

(α) η πρώτη ανάγκη αναφέρεται στον μηχανισμό μέσω του οποίου επιδιώκεται η εξυπηρέτηση της ανάγκης

(β) η τρίτη ανάγκη αφορά την προτεραιότητα 2 και όπως έχει ήδη συσταθεί πιο πάνω, ενσωματώνεται σε νέα διατύπωση ανάγκης

(γ) οι αναδιατυπωμένες ανάγκες αποτυπώνουν και τον εισοδηματικό στόχο προς τον οποίο αποσκοπούν, ο οποίος καταγράφεται ως σημαντική αδυναμία στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT. Παράλληλα η αναγκαιότητα της ποιοτικής διαφοροποίησης επεξηγείται επίσης ως το όχημα προς ομαλοποίηση και σταθεροποίηση των τιμών παραγωγού και σχετίζεται με την εμπιστοσύνη των καταναλωτών προς τα ποιοτικά προϊόντα.

Επιπρόσθετα, καταγράφεται ως αποτέλεσμα της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης μια άκρως στοχευμένη ανάγκη που αφορά στην καλή διαβίωση των αιγοπροβάτων. Δεδομένου του γεγονότος ότι το αιγοπρόβειο γάλα αποτελεί βασικό συστατικό του χαλουμιού, του κυριότερου και πλέον υποσχόμενου εξαγωγίμου αγροδιατροφικού προϊόντος και για το οποίο προβλέπεται πολύ σύντομα η υποβολή φακέλου για κατοχύρωση Π.Ο.Π., η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης αποτελούν κρίσιμο ζήτημα στην διασφάλιση της απαιτούμενης

ποιότητας. Παράλληλα, οι ξηροθερμικές συνθήκες και η απουσία υποχρεωτικού πλαισίου διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων αιγοπροβάτων, καθιστούν την αντιμετώπιση του προβλήματος ως πρωταρχικής σημασίας. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συμφωνεί με την τεκμηρίωση της ανάλυσης η οποία αφ' ενός τονίζει το αδύναμο πλαίσιο για τη καλή διαβίωση στα αιγοπρόβατα και εφ' ετέρου στην ευκαιρία που παρουσιάζεται για τον κλάδο από την κατοχύρωση του χαλουμιού ως ΠΟΠ.

Στήριξη διαχείρισης κινδύνων στη γεωργική εκμετάλλευση: Αναφορικά με την περιοχή εστίασης 3.2, σημειώνεται πως η SWOT έχει καταγράψει ως ιδιαίτερα θετικό στοιχείο την ύπαρξη ενός έμπειρου και καλά στελεχωμένου οργάνου, του Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων, ο οποίος για πάνω από 30 χρόνια επιφορτίζεται με την ευθύνη της γεωργικής ασφάλισης έναντι των κλιματικών κινδύνων. Στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT σημειώνεται όμως ότι πέραν των κλιματικών κινδύνων, ουσιαστική συμβολή σε θέματα διαχείρισης κινδύνων αναμένεται να έχουν και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε σχέση με τη λειψυδρία, την παραγωγικότητα των εδαφών, την απόδοση των καλλιεργειών και την διάδοση ασθενειών. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να σημειωθεί πως η αύξηση στη συχνότητα των ακραίων καιρικών φαινομένων αποτελεί κρίσιμο παράγοντα απωλειών εισοδήματος στα ορεινά από χαλαζοπτώσεις κατά την περίοδο της καρποφορίας (Μάιος – Ιούνιος) ή από παγετούς στις πατατοφυτείες. Η απουσία σε οργανωμένη μορφή οποιονδήποτε συστημάτων ή εξοπλισμού για πρόληψη τέτοιων καταστροφών, οδηγεί συχνά σε σημαντικές αυξομειώσεις στα εισοδήματα των αγροτών και η αντιμετώπιση τους σε επίπεδο οργανωμένων συστημάτων πρόληψης θα πρέπει να συγκεκριμενοποιηθεί σε επίπεδο ανάγκης.

Επισημαίνεται επίσης η ανισότητα που υπάρχει στα δύο υφιστάμενα σχέδια για τη διαχείριση των κινδύνων στη γεωργία, δηλαδή ότι καταβάλλονται αποζημιώσεις μέσω του εθνικού πλαισίου σε ορισμένες καλλιέργειες χωρίς να πληρώνουν ασφάλιστρα ενώ στο σχέδιο του ΟΓΑ οι ενταγμένες καλλιέργειες πληρώνουν ασφάλιστρα. Τονίζεται περαιτέρω ότι ενόψει των στόχων του μνημονίου για τη μείωση των ετήσιων προϋπολογισμών του κράτους, είναι ορατός ο κίνδυνος στα επόμενα χρόνια όχι μόνο να μην αυξηθεί ο προϋπολογισμός του ΟΓΑ αλλά ενδεχομένως και να συρρικνωθεί. Επιπλέον, το πρόβλημα είσπραξης των ασφαλίσεων από τον ΟΓΑ ίσως επιδεινωθεί ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Παρέχεται, μέσω του νέου κανονισμού, η δυνατότητα περίληψης πιλοτικού συμπληρωματικού σχεδίου ασφάλισης των καλλιεργειών που τώρα καλύπτονται από το εθνικό πλαίσιο στο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης, με βάση το οποίο όμως θα καταστεί σε εθελοντική βάση η καταβολή ασφαλίσεων σε καλλιέργειες που δεν καλύπτονται σήμερα από τον ΟΓΑ.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι μέσα από την αποτύπωση των αναγκών, τα θέματα διαχείρισης κινδύνων δεν αναδεικνύονται στο παρόν πρόγραμμα. Ο αξιολογητής εκτιμά πως η περιοχή εστίασης 3.2 έχει παραμείνει στην δικαιοδοσία του ΟΓΑ και οι απαιτούμενες ανάγκες καλύπτονται πλήρως από τους ετήσιους εθνικούς προϋπολογισμούς του φορέα, κάτι όμως το οποίο δεν αναφέρεται στην ενότητα της στρατηγικής. Η διατήρηση των θεμάτων διαχείρισης κινδύνων δύναται να παραμείνει στον ΟΓΑ εφόσον διασφαλιστεί η απρόσκοπτη συνέχιση της λειτουργίας του, χωρίς ουσιαστικές μειώσεις στον ετήσιο προϋπολογισμό λειτουργίας του.

4η Προτεραιότητα: «Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τη γεωργία και τη δασοκομία»

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης αναγνωρίζει ότι έχει καταβληθεί σημαντική προσπάθεια για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και της ανάλυσης SWOT παρά τις σημαντικές ελλείψεις που παρουσιάζονται στην τήρηση επαρκών στοιχείων για την περιβαλλοντική κατάσταση της Κύπρου. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι από το σύνολο των 15 αγροπεριβαλλοντικών δεικτών βάσης οι 9 είναι είτε ελλείψεις ή αφορούν σε δεδομένα παλαιότερων των 5 ετών. Το πρόβλημα επαρκούς τήρησης και πρόσβασης σε αγροπεριβαλλοντικά δεδομένα έχει επισημανθεί και στην ενδιάμεση Αξιολόγηση του ΠΑΑ 2007-2013 και παρά τις ουσιαστικές προσπάθειες επίλυσης τους από την Διαχειριστική Αρχή, στο πλαίσιο των ενεργειών της παράλληλης αξιολόγησης, παραμένουν ακόμη σημαντικά κενά.

Αναφορικά με την ανάλυση SWOT, τα αρχικά σχόλια του Συμβούλου Αξιολόγησης έχουν ενσωματωθεί στην αναθεωρημένη SWOT αλλά δεν έχουν περιληφθεί στην καταγραφή των αδυναμιών τα ακόλουθα σημεία τα οποία ενδεχομένως να αποτελούν σημαντικά στοιχεία αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης.

Αντιμετώπιση του προβλήματος βοσκοφόρτωσης: Δεν γίνεται κάποια αναφορά στα κτηνοδασοκομικά (silvipastoral), αγροκτηνοτροφικά (agropastoral) αλλά και αγροκτηνοδασοκομικά (agrosilvopastoral) συστήματα, τα οποία λόγω της σημαντικής έκτασης τους θα μπορούσαν να εφαρμοστούν σημαντικά μέτρα όπως προκύπτει άλλωστε από τις τιμές των Κοινών Δεικτών Πλαισίου (Context indicator 31: Land cover και Context indicator 33: Area under extensive agriculture). Η αναφορά και ανάπτυξη του θέματος συνδέεται με την διαπιστωμένη αδυναμία της μεγάλης βοσκοφόρτωσης και άρα η εκτενής ανάλυση τους θα προσέφερε πιθανό παρεμβάσεις προς επίλυση του προβλήματος, το οποίο καταγράφεται παράλληλα και στις απειλές για την εν λόγω προτεραιότητα.

Γεωγραφική οριοθέτηση αγροπεριβαλλοντικών προβλημάτων: Ως αποτέλεσμα του ελλειπών στοιχείων αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης, γίνεται περιορισμένη αναφορά στη χωρική διάσταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, ιδιαίτερα σε σχέση με τη ποιότητα των υδάτων και των εδαφών σε περιοχές με εντατική γεωργία έναντι άλλων αγροτικών περιοχών, κάτι το οποίο τελικά οδηγεί και σε εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων χωρίς χωρική στόχευση. Ιδιαίτερα τονίζεται το σημαντικό πρόβλημα υποβάθμισης των υπογείων υδάτων σε περιοχές χαρακτηρισμένες ως ευαίσθητες από τη νιτρορύπανση ενώ υφίστανται περιοχές εντατικών καλλιεργειών όπου παρουσιάζεται υπεράντληση υπογείων υδάτων για σκοπούς άρδευσης με προβλήματα σαφώς μεγαλύτερα από άλλες περιοχές.

Βιολογική παραγωγή: Παρά το θετικό γεγονός της ολιστικής προσέγγισης στη βιολογική γεωργία, ο αξιολογητής παρατηρεί ότι ενώ υπάρχει σημαντική αύξηση των γεωργικών εκτάσεων που εντάσσονται στη βιολογική γεωργία, με κύρια καλλιέργεια τις αροτραίες (σιτηρά και ψυχανθή – 49% της έκτασης), δεν παρουσιάζεται αντίστοιχη αύξηση στη βιολογική κτηνοτροφία. Το θέμα αυτό δεν αναπτύσσεται και δεν επεξηγείται στην υφιστάμενη κατάσταση αν και γίνεται προσπάθεια, μέσα από το προτεινόμενο μέτρο, σύνδεσης των δύο παραγωγικών κλάδων.

Διατύπωση αναγκών: Σε επίπεδο αναγκών, έχουν καταγραφεί οι εξής ανάγκες οι οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν την υφιστάμενη κατάσταση εκ των οποίων οι 4 πρώτες είναι σαφώς προσδιορισμένες προς το περιβάλλον ενώ οι 2 τελευταίες είναι οριζόντιου χαρακτήρα (προτεραιότητας 1) και έχουν περιληφθεί στα σχετικά Μέτρα εκπαίδευσης και καινοτομίας ως συνδεδεμένα και υποστηρικτικά με αγροπεριβαλλοντικά μέτρα.

1. *Ανάγκη για αποτροπή της εγκατάλειψης των γεωργικών γαιών .Η ανάγκη εκπορεύεται και τεκμηριώνεται από την σημαντική μείωση της έκτασης της Χρησιμοποιούμενης Γεωργικής Γής που παρατηρείται την τελευταία δεκαετία*
2. *Ανάγκη για διατήρηση παραδοσιακών καλλιέργειών του αγροτικού τοπίου και ενίσχυση της βιοποικιλότητας*
3. *Ανάγκη για ορθολογική χρήση του ύδατος και μείωση της υπεράντλησης των υπόγειων υδατικών πόρων Η ανάγκη αυτή έχει σχολιασθεί στο πλαίσιο της δεύτερης προτεραιότητας.*
4. *Ανάγκη για παρεμβάσεις στις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας . Προτείνεται η ανάγκη να απεριλαβεί και τις περιοχές του Δικτύου Φύση 2000 και να επαναδιατυπωθεί ως ακολούθως «Ανάγκη για παρεμβάσεις στις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας και τις περιοχές NATURA»*
5. *Ανάγκη για αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης αερίων θερμοκηπίου και εκπομπών CO₂*
6. *Πρώθηση της καινοτομίας στην γεωργία*
7. *Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης*

Μέσα από την καταγραφή των ανωτέρω αναγκών δεν αναδεικνύεται η ανάγκη για διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας των εδαφών και των υδάτων σε συσχετισμό με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, ανάγκη η οποία ουσιαστικά εξυπηρετείται από τα Μέτρα 10 και 11. Σημειώνεται δε ότι τα προβλήματα αυτά έχουν χαρακτηριστεί και καταγραφεί στην ανάλυση SWOT. Παράλληλα, η αναφορά της αντιμετώπισης της υπεράντλησης υπογείων υδάτινων πόρων αποτελεί περισσότερο ανάγκη προς αντιμετώπιση από την προτεραιότητα 5 ενώ στα πλαίσια των προτεινόμενων μέτρων (που στοχοθετούνται στην προτεραιότητα 4) 10, 11, 12 και 13, δεν εξειδικεύεται η αντιμετώπιση αυτής ανάγκης. Για τους λόγους αυτούς συστήνεται η αντικατάσταση της ανάγκης 5 με τις δύο πιο κάτω αναφορές:

«ανάγκη για αποτροπή της υποβάθμισης των υδάτινων πόρων και της ποιότητας του εδάφους ώστε να ελεγχθεί η αρνητική επίδραση της κλιματικής αλλαγής»

«ανάγκη μείωσης αερίων του θερμοκηπίου και εκπομπών CO₂ από τον αγροδιατροφικό τομέα που όμως θα πρέπει να μεταφερθεί στην Πέμπτη Προτεραιότητα

Το θέμα της υπεράντλησης υπογείων υδάτων εξετάζεται πιο κάτω, στην προτεραιότητα 5.

5η Προτεραιότητα: «Πρώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μεταστροφής προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων και της δασοκομίας»

Στην πέμπτη προτεραιότητα όπως προαναφέρθηκε εντάσσεται η ανάγκη για «Πρώθηση ΑΠΕ στην γεωργία και κτηνοτροφία που προτείνεται να επαναδιατυπωθεί για να συμπεριλάβει την βιομηχανία τροφίμων που επίσης αντιμετωπίζει το πρόβλημα του ενεργειακού κόστους ενώ παράλληλα παρέχονται ευκαιρίες για την αξιοποίηση

παραπροϊόντων και υποπροϊόντων της παραγωγικής διαδικασίας. Επίσης θα πρέπει να προστεθεί και αναφορά στη δασοκομία λόγω των δυνατοτήτων αξιοποίησης της δασικής βιομάζας αλλά και των παρα-προϊόντων της πρώτης μεταποίησης δασικών προϊόντων για παραγωγή ενέργειας. Η χρήση των ΑΠΕ αποτελεί βέλτιστη πρακτική παράλληλα όμως θα πρέπει να προωθηθούν και δράσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας η στην γεωργία και στην βιομηχανία τροφίμων με στόχο την ανακοπή της αύξησης κατανάλωσης ενέργειας που παρατηρείται. Περιθώρια για την εξοικονόμηση ενέργειας υπάρχουν μέσω της αντικατάστασης πετρελαιομένου ενεργοβόρου μηχανολογικού εξοπλισμού, ενεργειακής αναβάθμισης κτιριακών εγκαταστάσεων, αλλαγών στις παραγωγικές μεθόδους. Κατά συνέπεια και για την καλύτερη αποτύπωση των προτεραιοτήτων της Στρατηγικής 2020 σε σχέση με την κλιματική αλλαγή προτείνεται η επαναδιατύπωση της ανάγκης ως ακολούθως «Πρώθηση ΑΠΕ και δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας στον αγροδιατροφικό τομέα και τα Δάση»

Είναι όμως ιδιαίτερα πιθανό η κρίση που έχει ενσκήψει στη χώρα αλλά επηρεάζει και άλλες αγορές, να αποτρέψει από την πραγματοποίηση φιλοπεριβαλλοντικών επενδύσεων ή και πρακτικών εάν αυτές επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των εκμεταλλεύσεων και των επιχειρήσεων μεταποίησης.

Δεδομένης της έλλειψης ανταγωνιστικότητας που διαπιστώθηκε για τις μικρές, και κατά κύριο λόγο εκτατικές, εκμεταλλεύσεις αλλά και τη μεταποίηση των γεωργικών προϊόντων θα πρέπει να θεωρηθεί ως πολύ δύσκολη η εφαρμογή τόσο συστημάτων διαχείρισης λυμάτων σε επίπεδο εκμετάλλευσης και συστημάτων αποδοτικότερη διαχείρισης τόσο του νερού όσο και της ενέργειας χωρίς χρηματοδότηση. Με δεδομένα τα παραπάνω, η ανάγκη για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, ενσωματώνει το σύνολο των μέτρων που σχετίζονται με την βελτίωση της αποδοτικότητας της χρήσης του νερού στην γεωργική παραγωγή συμπεριλαμβάνοντας (α) την ενίσχυση επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και την μεταποίηση τροφίμων για την εξοικονόμηση ύδατος μέσω υιοθέτησης προηγμένων συστημάτων άρδευσης, (β) την χρηματοδότηση μη παραγωγικών επενδύσεων για την μείωση των απωλειών από τα αρδευτικά δίκτυα και (γ) την επαναχρησιμοποίηση για αρδευτικούς σκοπούς του νερού που προέρχεται από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων.

Η δυναμική που παρουσιάζει ο τουρισμός αλλά και η στόχευση για υποκατάσταση των εισαγωγών ευνοεί την πώληση προϊόντων σε αγορές που βρίσκονται σε μικρή απόσταση από τον τόπο παραγωγής. Συνεπώς είναι δυνατόν αυτό να επιτευχθεί συνέργεια μεταξύ της προτεραιότητας 3 και της προσπάθειας για την εξοικονόμηση αερίων θερμοκηπίου.

Η ανάγκη «Διατήρηση και ενίσχυση δασικών εκτάσεων» συσχετίζεται άμεσα με την ανάγκη αύξησης της αποθήκευσης άνθρακα αλλά και την ενίσχυση του περιβαλλοντικού ρόλου των δασών σε σχέση με την προστασία από την διάβρωση τη συγκράτηση υδάτων αλλά και την αποφυγή πλημμυρικών φαινομένων. Ο αξιολογητής σημειώνει την έλλειψη ενεργητικών δράσεων για την περαιτέρω βελτίωση του ισοζυγίου των αερίων θερμοκηπίου στον αγροδιατροφικό τόμέα.

6η Προτεραιότητα: « Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές»

Τόσο στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης όσο και στην SWOT ανάλυση έχουν προσδιορισθεί οι αιτίες που οδηγούν στην αναπτυξιακή υστέρηση των αγροτικών περιοχών

και ιδιαίτερα των Ορεινών περιοχών. Οι περιλαμβανόμενες στο Πρόγραμμα ανάγκες που εντάσσονται στις τρεις περιοχές εστίασης της προτεραιότητας είναι:

- Ανάγκη για αύξηση της χρήσης διαδικτύου στην ύπαιθρο που αντιστοιχίζεται άμεσα με τις αναφερόμενες αδυναμίες – κινδύνους με πολλαπλές επιπτώσεις τόσο σε σχέση με την ποιότητα ζωής και την ευκολία πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες αλλά και σαν ανασταλτικός παράγοντας για την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας σε τομείς εκτός γεωργίας αλλά και σε σχέση με την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας.
- Ανάγκη για διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της υπαίθρου που αντιστοιχείται άμεσα με την διαπιστωθείσα αδυναμία *«Παρουσιάζεται σημαντική υστέρηση των αγροτικών περιοχών σε θέματα διατήρησης και προστασίας του φυσικού τοπίου ως στοιχείο διαμόρφωσης «ταυτότητας» προορισμού»*
- Ανάγκη για ενθάρρυνση και κινητοποίηση τοπικού πληθυσμού που ως περιγραφή είναι ασαφής και δεν συσχετίζεται άμεσα με την swot. Από την περιγραφή της ανάγκης προκύπτει ότι η κινητοποίηση σχετίζεται με την ανάγκη δημιουργίας θέσεων απασχόλησης ως κινήτρου για την προσέλκυση νέων στις αγροτικές περιοχές ώστε να αποφευχθεί (ο ορατός σε αρκετές κοινότητες και οικισμούς των ορεινών η ερήμωση τους).
- Ανάγκη για προώθηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στην ύπαιθρο που ως περιγραφή είναι ασαφής και μη συσχετιζόμενη με τα ευρήματα της SWOT ανάλυσης. Από την περιγραφή της ανάγκης προκύπτει ότι σχετίζεται με την αναγκαιότητα τη υιοθέτησης της προσέγγισης Leader που αποτελεί διαδικασία που καλύπτει την «διακυβέρνηση» και τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής προσπάθειας μέσω της κινητοποίησης των τοπικών πληθυσμών οπότε προκύπτει εννοιολογική ταύτιση με την προηγούμενη ανάγκη.

Ο Σύμβουλος αξιολόγησης προτείνει την αντικατάσταση των τεσσάρων προαναφερθέντων αναγκών με δύο ανάγκες που μπορούν να καλύψουν επαρκέστερα τόσο τα ευρήματα της SWOT αλλά να επιτρέψουν και την καλύτερη στόχευση των παρεμβάσεων. Οι προτεινόμενες ανάγκες είναι :

- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου: Η έννοια της ποιότητας ζωής στα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης έχει επαρκώς διευκρινισθεί την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο και περιλαμβάνει την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στις αγροτικές περιοχές που αποτελεί και ουσιώδη αναπτυξιακό πόρο για την ανάπτυξη του τουρισμού, την βελτίωση της διακυβέρνησης (governance) των αγροτικών περιοχών μέσω της ενεργότερης συμμετοχής των πολιτών και την βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες όπως είναι οι υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (εκπαίδευση, υγεία, αναψυχή, αδειοδοτήσεις).

Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές: Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας θα συμβάλλει στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε νέους τομείς συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό και στην μείωση της φτώχειας.

2.1.1.4. Αξιοποίηση των διδαγμάτων από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο

Στοχοθέτηση: Έχει καταβληθεί προσπάθεια για επίτευξη μεγαλύτερης στοχοθέτησης των παρεμβάσεων του νέου προγράμματος, κάτι το οποίο αποτελούσε βασική αδυναμία των προηγούμενων προγραμμάτων. Ειδικότερα η στοχοθέτηση αφορά στην αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων τα οποία έχουν προκύψει μέσα από την ανάλυση της υφιστάμενης

κατάστασης όπως (α) η στήριξη επενδύσεων εκσυγχρονισμού με περιβαλλοντική διάσταση, (β) η ενίσχυση της μεταφοράς γνώσης, (γ) η βελτίωση της διαβίωσης στα αιγοπρόβατα που σχετίζεται με την στήριξη του κυριότερου εξαγωγικού προϊόντος (χαλούμι), (δ) η αναγκαιότητα καλύτερης καταγραφής και ιεράρχησης των αναγκών των αγροτικών περιοχών σε βασικές υπηρεσίες αφού προβλέπεται η σύνταξη επιχειρησιακού σχεδίου.

Στα θετικά σημεία του νέου Προγράμματος είναι η προσπάθεια περίληψης δράσεων για την διαφοροποίηση. Αν και εντοπίζεται σε ορισμένες περιπτώσεις το στοιχείο της συμπληρωματικότητας στα Μέτρα της διαφοροποίησης, σημειώνεται πως η χρηματοδοτική τους βαρύτητα είναι πολύ χαμηλή και βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τις διαπιστωμένες ανάγκες αλλά και την έμφαση που αποδίδεται στην σχετική στρατηγική. Η επισήμανση αυτή μπορεί να αρθεί εάν οι ανάγκες των αγροτικών περιοχών γαι επενδύσεις καλυφθούν χρηματοδοτικά από το ΕΤΠΑ. Σε παρούσα φάση όμως δεν είναι δυνατή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων αφού βρίσκεται σε εξέλιξη η καταρτιση του Προγράμματος του ΕΤΠΑ.

Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι το πρόγραμμα προσπαθεί να ισοροπήσει μεταξύ :

- της ανάγκης κάλυψης των νέων προτεραιοτήτων για τα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης όπως είναι η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και η ενίσχυση της προαγωγής και διαχυσης της καινοτομίας
- των προβλημάτων που δημιουργεί η έλλειψη ρευστότητας και δυσκολίας πρόσβασης σε τραπεζικό δανεισμό με συνέπεια το μειωμένο ενδιαφέρον για την διενέργεια επενδύσεων
- την αναγκαιότητα συρίκνωσης των δημοσίων δαπανών και την μείωση της παρεχόμενης στήριξης μέσω συμβατών κρατικών ενισχύσεων σε συγκεκριμένους τομείς
- την αναγκαιότητα διασφαλισής άμεσων πληρωμών και άμεσης εφαρμογής για την επίτευξη των στόχων του αποθεματικού επίδοσης.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, θεωρείται ικανοποιητική η ενσωμάτωση των διδαγμάτων της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου.

Χωρική παρέμβαση: Έχει καταβληθεί σοβαρή προσπάθεια για χωρική επικεντρωση των παρεμβάσεων που εφαρμόζονται μέσω της πρωτοβουλίας leader, αφού εντοπίστηκε ότι η μέχρι σήμερα εφαρμογή του, με περιορισμένους πόρους σε μια πολύ ευρεία περιοχή που περιελάμβανε και περιστατικές περιοχές δε εξυπηρετούσε τους στόχους της λογικής leader. Το θέμα αυτό έχει αναδειχθεί και πιο πάνω στα σχόλια αναφορικά με τη διαβούλευση, αλλά τονίζεται και σε αυτή την ενότητα ως επισύμανση μιας σημαντικής αδυναμίας η οποία αναδείχθηκε κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης οφείλει να επισυμάνει την ορθή προσέγγιση της Διαχειριστικής Αρχής με την οποία καθορίζεται ως εθνική πολιτική η στοχοθέτηση του leader σε περιοχές οι οποίες αντιμετωπίζουν πληθυσμιακή αποψήλωση και σημαντική γήρανση του πληθυσμού.

Πίνακας προτεινόμενων αναγκών

Title (or reference) of the need	P1			P2		P3		P4			P5					P6			Cross cutting objectives		
	1A	1B	1C	2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	Environment	Climate change mitigation and adaptation	Innovation
Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης	X		X	X		X		X	X	X	X		X				X		X	X	X
Προώθηση της καινοτομίας στη γεωργία για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας , την χρήση των πόρων και την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή	X	X		X		X					X	X	X	X	X				X	X	X
Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων	X	X		X		X					X	X	X								X
Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων	X		X			X															X
Αύξηση της διαπραγματευτικής ισχύος των γεωργών και μείωσης της ψαλίδας μεταξύ τιμών παραγωγού και λιανικής τιμής	X					X															
Μεγαλύτερη σταθερότητα των τιμών παραγωγού μέσω ποιοτικής διαφοροποίησης και τυποποίησης	X			X		X															
Ανάγκη για αποτροπή της εγκατάλειψης των γεωργικών γαιών								X		X									X	X	

ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2014-2020
 ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Title (or reference) of the need	P1			P2		P3		P4			P5					P6			Cross cutting objectives		
	1A	1B	1C	2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	Environment	Climate change mitigation and adaptation	Innovation
Ανάγκη για αποτροπή της υποβάθμισης των υδάτινων πόρων και της ποιότητας του εδάφους ώστε να ελεγχθεί η αρνητική επίδραση της κλιματικής αλλαγής	X							X	X	X	X								X	X	
Ανάγκη για παρεμβάσεις στις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας και τις περιοχές NATURA	X							X		X									X	X	
Προώθηση ΑΠΕ και δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας στον αγροδιατροφικό τομέα και τα Δάση	X			X								X	X						X	X	
Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων	X			X					X		X								X	X	X
Ανάγκη μείωσης αερίων του θερμοκηπίου και εκπομπών CO2 από τον αγροδιατροφικό τομέα	X			X										X	X				X	X	
Διατήρηση και ενίσχυση δασικών εκτάσεων															X				X	X	
Ανάγκη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου																X	X	X	X		X
Ανάγκη ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές				X	X								X			X		X			X

2.1.2. Συστάσεις σχετικά με τη SWOT και την εκτίμηση αναγκών

Οι πιο κάτω συστάσεις έχουν γίνει αποδεκτές στο σύνολο τους από την Διαχειριστική Αρχή και έχουν ενσωματωθεί στο τελικό κείμενο του Προγράμματος.

Θέμα: Ορισμός ανάγκης «Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων»

Περιγραφή: Οι ανάγκες για «Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων για αποδοτική χρήση νερού» και για «Ορθολογική χρήση του ύδατος και μείωση της υπεράντλησης των υπόγειων υδατικών πόρων» ανταποκρίνονται στις διαπιστώσεις της SWOT περί λειψυδρίας, ποσοτικής και ποιοτικής υποβάθμισης των υδροφορέων και υπεράντλησης ύδατος από τη γεωργία για αρδευτικούς σκοπούς. Επειδή όμως οι εν λόγω ανάγκες σχετίζονται άρρηκτα μεταξύ τους και με στόχο τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό σχετικά με ζητήματα που αφορούν την διαχείριση των υδατικών πόρων από την γεωργία και κτηνοτροφία, προτείνεται η σύμπτυξή τους σε μια ανάγκη υπό την ονομασία “Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων”.

Θέμα: Αναδιτύπωση της ανάγκης «Πρώθηση της καινοτομίας στη γεωργία για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την χρήση των πόρων και την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή»

Περιγραφή: Ο καθορισμός των αναγκών σε σχέση με τις οριζόντιες περιοχές εστίασης σε θέματα εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας είναι αρκετά γενικευμένος κάτι το οποίο εν μέρει οφείλεται στις σημαντικές αδυναμίες που παρουσιάζουν τόσο τα θέματα εκπαίδευσης όσο και τα θέματα έρευνας, καινοτομίας. Ειδικότερα όμως με τα θέματα έρευνας και καινοτομίας ο καθορισμός της ανάγκης θα πρέπει να είναι σαφέστερα προσδιορισμένος, δεδομένων μάλιστα και των περιορισμένων χρηματοδοτικών πόρων που κατανέμονται στο πεδίο. Η αναδιτύπωση και στόχευση της ανάγκης βασίζεται τόσο στα συμπεράσματα της ανάλυσης SWOT όσο και με τις θεματικές ενότητες που αναφέρονται στο Σύμφωνο Εταιρικής Συνεργασίας ήτοι, προστιθέμενη αξία, διαχείριση υδάτινων πόρων και μείωση της χρήσης ενέργειας από τη γεωργία.

Θέμα: Ορισμός ανάγκης «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων»

Περιγραφή: Οι ανάγκες για “Αύξηση του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων”, “Εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων” και “Δημιουργία νέων σύγχρονων μονάδων” ανταποκρίνονται στις διαπιστώσεις της SWOT ανάλυσης. Τεκμηριώνονται δε από προβλήματα που καταγράφονται, όπως το μικρό μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, την χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, τη γήρανση των γεωργών, τον χαμηλό ρυθμό ανανέωσης του ακαθαρίστου παγίου κεφαλαίου, την αύξηση του ανταγωνισμού από άλλες ευρωπαϊκές και τρίτες χώρες, και την υψηλή εξάρτηση της κτηνοτροφίας από εισαγόμενες πρώτες ύλες. Λόγω ιδιαίτερης συνάφειας μεταξύ των εν λόγω αναγκών οι οποίες θα εξυπηρετηθούν από το ίδιο Μέτρο αλλά και με στόχο την διασφάλιση του συντονισμού και της συνέργειας των επι μέρους δράσεων, προτείνεται η συγχώνευσή τους στην ανάγκη για «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων».

Θέμα: Κατάργηση ανάγκης «Αντιμετώπιση της γήρανσης των απασχολούμενων στην γεωργία»

Περιγραφή: Η ανάγκη για «Αντιμετώπιση της γήρανσης των απασχολούμενων στην γεωργία», τεκμηριώνεται από το χαμηλό σε σχέση με τον Κοινοτικό μέσο όρο ποσοστό αρχηγών εκμεταλλεύσεων κάτω των 35 ετών. Προτείνεται όμως η κατάργηση της και η συγχώνευσή της με την ανάγκη για «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων». Και αυτό γιατί η ανανέωση της ηλικιακής σύνθεσης των απασχολούμενων στην γεωργία και κτηνοτροφία και οι σύγχρονες δεξιότητες των καλύτερα εκπαιδευμένων και περισσότερο καινοτόμων νέων γεωργών συνιστούν κατά τη γνώμη του Αξιολογητή καταλυτικό παράγοντα για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής γεωργίας.

Θέμα: Προσθήκη ανάγκης «Εκσυγχρονισμός και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων»

Περιγραφή: Η SWOT ανάλυση διαπίστωσε σημαντικά ζητήματα που αφορούν την μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων. Ειδικότερα, διαπιστώθηκαν προβλήματα όπως η χαμηλή παραγωγικότητα και το χαμηλό επίπεδο εκσυγχρονισμού και οργάνωσης της μεταποίησης και τυποποίησης σε αρκετούς κλάδους. Για το λόγο αυτό, προτείνεται η προσθήκη ανάγκης για «Εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων». Στην εν λόγω ανάγκη προτείνεται και η επί της ουσίας συγχώνευση της ανάγκης για «βελτίωση της τυποποίησης των προϊόντων» αφού αυτή η ανάγκη ήδη καλύπτεται σε επίπεδο προτεραιότητας 3 από άλλη διαπιστωμένη ανάγκη.

Θέμα: Σύμπτυξη και αντικατάσταση των τριών υπό αναφορά αναγκών που σχετίζονται με την προτεραιότητα 3, ως αυτές καταγράφονται στο Πρόγραμμα με δύο νέες προτεινόμενες

Περιγραφή: Ως αποτέλεσμα της SWOT ανάλυσης, καταγράφονται οι πιο κάτω τρεις βασικές ανάγκες:

- Ανάγκη για αξιοποίηση των ευρωπαϊκών και εθνικών συστημάτων ποιότητας
- Ανάγκη για αύξηση διαπραγματευτικής ισχύος των γεωργών
- Ανάγκη για βελτίωση της τυποποίησης των προϊόντων

Ο αξιολογητής εκτιμά ότι αυτές οι ανάγκες ουσιαστικά αποσκοπούν στην,

- αύξηση της διαπραγματευτικής ισχύος των γεωργών και μείωσης της ψαλίδας μεταξύ τιμών παραγωγού και λιανικής τιμής
- μεγαλύτερη σταθερότητα των τιμών παραγωγού μέσω ποιοτικής διαφοροποίησης και τυποποίησης

Συστήνεται η αντικατάσταση τους με τις δύο πιο πάνω επειδή,

(α) η πρώτη αναφέρεται στον μηχανισμό μέσω του οποίου επιδιώκεται η εξυπηρέτηση της ανάγκης; (β) η τρίτη ανάγκη αφορά την προτεραιότητα 2; (γ) οι αναδιατυπωμένες ανάγκες αποτυπώνουν και τον εισοδηματικό στόχο προς τον οποίο αποσκοπούν, ο οποίος καταγράφεται ως σημαντική αδυναμία στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT.

Θέμα: Συμπερίληψη πολυλειτουργικών παραγωγικών συστημάτων

Περιγραφή: Ελλείπει αναφορά τόσο στη swot όσο και στη διαπίστωση των αναγκών στα αγροδασοκτηνοτροφικά (agrosilvopastoral) συστήματα. Από τους διαθέσιμους δείκτες πλαισίου προκύπτει ότι η έκταση στην οποία θα μπορούσαν να εφαρμοστούν είναι μεγάλη (βλ. CI31: Land cover και CI33: Area under extensive agriculture). Συνιστούν συνεπώς μια ευκαιρία αφού πέραν του σημαντικού ρόλου τους στην διατήρηση της βιοποικιλότητας ως εργαλείων για την διαχείριση των περιοχών υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας (HNV), μπορούν να συνεισφέρουν στην αύξηση της δέσμευσης αερίων θερμοκηπίου και την άμβλυνση του προβλήματος της βοσκοφόρτωσης.

Θέμα: Επαναδιατύπωση της ανάγκης «Πρώθηση ΑΠΕ στην γεωργία και κτηνοτροφία»

Περιγραφή: Στην πέμπτη προτεραιότητα όπως προαναφέρθηκε εντάσσεται η ανάγκη για «Πρώθηση ΑΠΕ στην γεωργία και κτηνοτροφία που προτείνεται να επαναδιατυπωθεί για να συμπεριλάβει την βιομηχανία τροφίμων που επίσης αντιμετωπίζει το πρόβλημα του ενεργειακού κόστους ενώ παράλληλα παρέχονται ευκαιρίες για την αξιοποίηση παραπροϊόντων και υποπροϊόντων της παραγωγικής διαδικασίας. Επίσης θα πρέπει να προστεθεί και αναφορά στη δασοκομία λόγω των δυνατοτήτων αξιοποίησης της δασικής βιομάζας αλλά και των παρα-προϊόντων της πρώτης μεταποίησης δασικών προϊόντων για παραγωγή ενέργειας. Η χρήση των ΑΠΕ αποτελεί βέλτιστη πρακτική παράλληλα όμως θα πρέπει να προωθηθούν και δράσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας η στην γεωργία και στην βιομηχανία τροφίμων με στόχο την ανακοπή της αύξησης κατανάλωσης ενέργειας που παρατηρείται. Περιθώρια για την εξοικονόμηση ενέργειας υπάρχουν μέσω της αντικατάστασης πεπαλαιωμένου ενεργοβόρου μηχανολογικού εξοπλισμού, ενεργειακής αναβάθμισης κτιριακών εγκαταστάσεων, αλλαγών στις παραγωγικές μεθόδους. Κατ συνέπεια και για την καλύτερη αποτύπωση των προτεραιοτήτων της Στρατηγικής 2020 σε σχέση με την κλιματική αλλαγή προτείνεται η επαναδιατύπωση της ανάγκης ως ακολούθως «Πρώθηση ΑΠΕ και δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας στον αγροδιατροφικό τομέα και τα Δάση»

Θέμα: Αντικατάσταση της «Ανάγκη για αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης αερίων θερμοκηπίου και εκπομπών CO₂»

Περιγραφή: Μέσα από την καταγραφή των αναγκών της 4ης προτεραιότητας δεν αναδεικνύεται η ανάγκη για διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας των εδαφών και των υδάτων σε συσχετισμό με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, ανάγκη η οποία ουσιαστικά εξυπηρετείται από τα Μέτρα 10 και 11. Σημειώνεται δε ότι τα προβλήματα αυτά έχουν χαρακτηριστεί και καταγραφεί στην ανάλυση SWOT. Παράλληλα, η αναφορά της αντιμετώπισης της υπεράντλησης υπογείων υδάτινων πόρων αποτελεί περισσότερο ανάγκη προς αντιμετώπιση από την προτεραιότητα 5 ενώ στα πλαίσια των προτεινόμενων μέτρων (που στοχοθετούνται στην προτεραιότητα 4) 10, 11, 12 και 13, δεν εξειδικεύεται η αντιμετώπιση αυτής ανάγκης. Για τους λόγους αυτούς συστήνεται η αντικατάσταση της ανάγκης «Ανάγκη για αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης αερίων θερμοκηπίου και εκπομπών CO₂» με τις δύο πιο κάτω αναφορές:

- α) «ανάγκη για αποτροπή της υποβάθμισης των υδάτινων πόρων και της ποιότητας του εδάφους ώστε να ελεγχθεί η αρνητική επίδραση της κλιματικής αλλαγής» και
- β) «ανάγκη μείωσης αερίων του θερμοκηπίου και εκπομπών CO₂ από τον αγροδιατροφικό τομέα που όμως θα πρέπει να μεταφερθεί στην Πέμπτη Προτεραιότητα

Θέμα: Αντικατάσταση αναγκών της 6ης Προτεραιότητας

Περιγραφή: Τόσο στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης όσο και στην SWOT ανάλυση έχουν προσδιορισθεί οι αιτίες που οδηγούν στην αναπτυξιακή υστέρηση των αγροτικών περιοχών και ιδιαίτερα των Ορεινών περιοχών. Οι περιλαμβανόμενες στο Πρόγραμμα ανάγκες που εντάσσονται στις τρεις περιοχές εστίασης της προτεραιότητας είναι:

Ανάγκη για αύξηση της χρήσης διαδικτύου στην ύπαιθρο

Ανάγκη για διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της υπαίθρου

Ανάγκη για ενθάρρυνση και κινητοποίηση τοπικού πληθυσμού

Ανάγκη για πρώθηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων στην ύπαιθρο

Ο Σύμβουλος αξιολόγησης προτείνει την αντικατάσταση των τεσσάρων προαναφερθέντων αναγκών με δύο ανάγκες που μπορούν να καλύψουν επαρκέστερα τόσο τα ευρήματα της SWOT αλλά να επιτρέψουν και την καλύτερη στόχευση των παρεμβάσεων

Οι προτεινόμενες ανάγκες είναι :

«Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου». Η έννοια της ποιότητας ζωής στα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης έχει επαρκώς διευκρινισθεί την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο και περιλαμβάνει την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στις αγροτικές περιοχές που αποτελεί και ουσιώδη αναπτυξιακό πόρο για την ανάπτυξη του τουρισμού , την βελτίωση της διακυβέρνησης (governance) των αγροτικών περιοχών μέσω της ενεργότερης συμμετοχής των πολιτών και την βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες όπως είναι οι υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (εκπαίδευση, υγεία, αναψυχή, αδειοδοτήσεις).

«Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές». Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας θα συμβάλει στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε νέους τομείς συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό και στην μείωση της φτώχειας.

2.2. ΣΥΝΑΦΕΙΑ, ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

2.2.1. Εκτίμηση της συμβολής του Προγράμματος στη Στρατηγική της Ευρώπης 2020

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, παρά τα όσα αναφέρονται στο Κεφάλαιο 5.3 του Προγράμματος, η συμβολή του ΠΑΑ 2014-2020 στην ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας είναι αρκετά χαμηλή. Αναλυτικότερα, οι πόροι που αφορούν άμεσα την εν λόγω οριζόντια προτεραιότητα αντιστοιχούν μόνο στο 0.84% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος, και αυτό παρά τα πορίσματα της SWOT ανάλυσης σχετικά με τα χαμηλά ποσοστά εφαρμοσμένης έρευνας, την έλλειψη καινοτομίας και την εξαιρετικά περιορισμένη συμμετοχή των επιχειρήσεων του πρωτογενούς τομέα σε προγράμματα καινοτομίας.

Στο πλαίσιο αυτό ο Αξιολογητής θεωρεί ότι η διατύπωση που υπάρχει στο Κεφάλαιο 5.3 σχετικά με την ύπαρξη σημαντικών παρεμβάσεων προώθησης της ενσωμάτωσης της καινοτομίας στη γεωργία και την βιομηχανία τροφίμων, δεν αντιστοιχεί με την πραγματικότητα. Οι πόροι που προγραμματίζονται όντως αφορούν (όπως αναφέρεται) παρεμβάσεις στην παραγωγική διαδικασία. Ειδικότερα, για το Καθεστώς 1.1. «Δράσεις Επαγγελματικής κατάρτισης και ανάπτυξης δεξιοτήτων», οι εν λόγω πόροι αφορούν τις εξής Περιοχές Εστίασης:

- Περιοχή εστίασης 2α (Βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και διευκόλυνση της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ιδίως προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή και ο προσανατολισμός στην αγορά και η διαφοροποίηση της γεωργίας): €870.000
- Περιοχή Εστίασης 3α (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών με την καλύτερη ένταξή τους στη γεωργική αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων ποιότητας, κλπ.): €300.000
- Περιοχή Εστίασης 4β (αποκατάσταση και ενίσχυση της βιοποικιλότητας, κλπ): €150.000
- Περιοχή Εστίασης 5α (Αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης ύδατος στη γεωργία): €280.000
- Περιοχή Εστίασης 5β (Αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης ενέργειας στη γεωργία και τη μεταποίηση τροφίμων): €50.000
- Περιοχή Εστίασης 5δ (Μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και αμμωνίας από τη γεωργία): €50.000

Σε ότι αφορά το Καθεστώς 1.3. «Βραχυπρόθεσμες ανταλλαγές για διαχείριση γεωργικών και δασικών εκμεταλλεύσεων και δασών, καθώς και επισκέψεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και δάση», τό σύνολο των πόρων €300.000 αντιστοιχεί στην Περιοχή Εστίασης 2α.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι παρά την πολυδιάστατη αντιστοίχιση των δράσεων του Μέτρου 1 σε σημαντικό εύρος Περιοχών Εστίασης που αφορούν τόσο την ανταγωνιστικότητα όσο και τα οικοσυστήματα και τους πόρους, οι προγραμματιζόμενοι προς διάθεση πόροι είναι εξαιρετικά ανεπαρκείς.

Το βάρος που δίνεται στο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2014 – 2020 στις οριζόντιες προτεραιότητες για το περιβάλλον και την άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής διακρίνεται εναργώς στην κατανομή των πόρων αφού σύμφωνα με το σχετικό πίννακα, το 56,17% των πόρων κατανέμεται στην προστασία του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή. Ειδικότερα, στην Προτεραιότητα 4 (Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοπονία) διατίθεται το 50.13% της προγραμματιζόμενης δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της Προτεραιότητας 5 (Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων, κλπ.) ανέρχεται σε 6,04%. Σε ότι αφορά τα οικοσυστήματα, έμφαση παρατηρείται στην αξιοποίηση του:

- Μέτρου 10 (Αγροπεριβάλλον): €58.000.000

- Μέτρου 11 (Βιολογική γεωργία): €14.000.000
- Μέτρου 13 – Καθεστώς 1 (ορεινές περιοχές): €10.000.000
- Μέτρου 13 – Καθεστώς 2 (μειονεκτικές περιοχές): €26.000.0000
- Μέτρου 8 (Ανάπτυξη και βιωσιμότητα δασών): €6.500.000
- Μέτρου 12 (Οδηγίες για Natura 2000 και ύδατα): €2.900.000

Πιο συγκεκριμένα, προωθείται η προστασία της βιοποικιλότητας τόσο εντός των εκτάσεων που περιλαμβάνονται στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000, όσο και στις όμορες περιοχές. Η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων και συγκεκριμένα του εδάφους και του νερού, ορθώς προσεγγίζεται με ενιαίο και ολοκληρωμένο τρόπο, εξυπηρετείται με επιμέρους επενδυτική θεματική ενότητα. Πέραν όμως των μέτρων που συνδέονται αμέσως με την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων στόχων, υπάρχουν και άλλα μέτρα που είναι δυνατόν να συμβάλλουν εμμέσως στην επίτευξή τους. Όπως για παράδειγμα η εφαρμογή δασικών μέτρων που κύριο στόχο έχει την άμβλυση της κλιματικής αλλαγής είναι σίγουρο ότι συμβάλλει σημαντικά στην βελτίωση της βιοποικιλότητας. Έτσι πέντε μέτρα αναμένεται να συμβάλλουν στην προστασία της βιοποικιλότητας και αντιστοίχως επτά στην αειφορική διαχείριση των εδαφικών και υδατικών πόρων.

Το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής αντιμετωπίζεται στο ΠΑΑ 2014-2020 με ολοκληρωμένο τρόπο αφού λαμβάνονται μέτρα τόσο για την άμβλυση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής μέσω του θεματικού στόχου 5 για την Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων αλλά και για την ενεργητική καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου για την υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς. Έμφαση παρατηρείται στην αξιοποίηση των Μέτρων:

- 4 – Καθεστώς 4.1 (Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις): €8.700.000
- 4 – Καθεστώς 4.3 (Επενδύσεις σε υποδομές): €5.000.000

Αναλυτικότερα 4 από τα μέτρα του ΠΑΑ 2014-2020 αναμένεται να συμβάλλουν στη μείωση των εκπομπών των πάσης φύσεως αερίων θερμοκηπίου από τις γεωργικές δραστηριότητες και επτά στην προσαρμογή του γεωργικού τομέα και της υπαίθρου γενικότερα στις αλλαγές που αναμένονται λόγω της κλιματικής αλλαγής. Σημαντικό είναι το βάρος που δίνεται στην πρόληψη και την προστασία από τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής.

Από την άλλη πλευρά, με βάση τα διαπιστωθέντα προβλήματα που αφορούν τους υδατικούς πόρους, θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα σε μέτρα που αφορούν άμεσα την σωστή διαχείριση και εξοικονόμηση υδατικών πόρων.

2.2.2. Εκτίμηση της συνοχής του Προγράμματος με το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο, την Εταιρική Σχέση, τις ειδικές για το Κράτος – Μέλος συστάσεις και άλλα συναφή μέσα

2.2.2.1. Συνοχή με Κοινό Στρατηγικό πλαίσιο

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης είναι απόλυτα συμβατό με τις κατευθύνσεις του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου συμβάλλοντας με διαφορετική ένταση στους στόχους της Ένωσης για έξυπνη Διατηρήσιμη και χωρίς Αποκλεισμούς Ανάπτυξη. Η εξέταση της συσχέτισης του ΠΑΑ 2014 -2020 με το Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο ακολουθεί την δομή των περιεχομένων του⁴.

⁴ Παράρτημα 1 Καν (ΕΕ) ΑΡΙΘ 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 17/12/2013

Συμβολή των ΕΔΕΤ στη Στρατηγική της ένωσης για Έξυπνη Διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ανάπτυξη και Συνοχή με την οικονομική Διακυβέρνηση της Ένωσης: Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης συμβάλλει στους 9 από τους 11 Θεματικούς Στόχους μέσω των οποίων εξυπηρετούν τα ΕΔΕΤ την Ευρωπαϊκή Στρατηγική 2020 με βάση την αποστολή του ΕΓΤΑΑ το ΠΑΑ δεν συμβάλλει στους ΘΣ 7 «Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων (key network infrastructures)» και 11 «Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερομένων μερών και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης».

Επιτυχάνει σημαντική συγκέντρωση πόρων στην διασφάλιση Περιβαλλοντικής Βιωσιμότητας ενώ μικρή είναι η συμβολή του στην προώθηση της Έξυπνης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Κυπριακής Γεωργίας καθιστούν σχεδόν ταυτόσημη την έννοια της έξυπνης ανάπτυξης με την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την δημιουργία θέσεων απασχόλησης με ιδιαίτερη έμφαση στους νέους.

Η Κύπρος από τον Μάρτιο του 2013 εφαρμόζει Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής. Το Πρώτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής⁵ δεν προέβλεπε συγκεκριμένες αναφορές για τον Πρωτογενή τομέα και την Αγροτική Ανάπτυξη.

Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής είναι:

- να αποκαταστήσει την ευρωστία του τραπεζικού τομέα και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών και της αγοράς.
- να συνεχίσει τη διαδικασία δημοσιονομικής εξυγίανσης
- να εφαρμοστούν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για να υποστηριχθεί η ανταγωνιστικότητα και η βιώσιμη και ισορροπημένη ανάπτυξη

Η αναγκαιότητα εισαγωγής μεταρρυθμίσεων στον Δημόσιο τομέα, η εξυγίανση των Τραπεζών, η άσκηση πολιτικής περιορισμού των δημοσίων δαπανών, η εισαγωγή μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγείας, της αγοράς εργασίας και της φορολογίας δεν εμπίπτουν στις Προτεραιότητες το Ταμείου και κατά συνέπεια δεν συσχετίζονται με την εφαρμογή του ΠΑΑ. Ιδιαίτερη αναφορά στο Πρόγραμμα Προσαρμογής γίνεται στην αναγκαιότητα ενίσχυσης του Τουρισμού μέσω της Διαφοροποίησης του Τουριστικού προϊόντος στην οποία συμβάλλει το ΠΑΑ μέσω της εφαρμογής των μέτρων 6 «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων», 7 ««Βασικές Υπηρεσίες και ανάπλαση χωριών σε αγροτικές περιοχές», 19 «Τοπική Ανάπτυξη LEADER»

Ολοκληρωμένη Προσέγγιση και ρυθμίσεις για τη χρήση των ΕΔΕΤ: Συντονισμός και συμπληρωματικότητα: Στο κεφάλαιο 14 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης περιγράφονται αναλυτικά τα πεδία συμπληρωματικότητας του ΠΑΑ με τα λοιπά ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής, ΕΤΘΑ) Την παρούσα χρονική περίοδο το σύνολο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από τα ΕΔΕΤ είναι σε φάση κατάρτισης και δεν είναι δυνατόν να υπάρξει λεπτομερέστερη περιγραφή των συνεργειών πέραν των όσων ήδη αναφέρει το ΠΑΑ. Σημειώνεται ως ιδιαίτερα θετικό σημείο η εκπόνηση Επιχειρησιακών Σχεδίων για την καταγραφή των αναγκών των αγροτικών περιοχών σε υποδομές και βασικές υπηρεσίες που θα επιτρέψει τον καλύτερο συντονισμό των Ταμείων σε χωρικό επίπεδο.

Από την είσοδο της Κύπρου στην ΕΕ μέχρι σήμερα η μέγιστη συνέργεια παρατηρείται μεταξύ ΕΤΠΑ και ΕΓΤΑΑ ενώ αντίθετα πολύ περιορισμένη έως ανύπαρκτη ήταν η συνέργεια με το ΕΚΤ. Η οικονομική κρίση ανέδειξε σε πολύ μεγαλύτερη ένταση από το παρελθόν δύο βασικά προβλήματα που είναι η αύξηση της ανεργίας και η αύξηση της φτώχειας που και τα δύο εμπίπτουν κατά προτεραιότητα στο πεδίο παρέμβασης του ΕΚΤ

⁵ Ανεπίσημη μετάφραση κειμένου μνημονίου Απρίλιος 2013

αναδεικνύοντας την ανάγκη συντονισμού/συνεργειών των Τοπικών Στρατηγικών της Προτεραιότητας 6B με τις σχετικές επενδυτικές προτεραιότητες του ΕΚΤ του Θεματικού Στόχου 9.

Συνέργειες μεταξύ ΕΤΠΑ – ΤΣ και ΕΓΤΑΑ παρατηρούνται στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής (ενέργεια, μείωση εκπομπών), της προστασίας του περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας: Δεν υιοθετήθηκε η πολυταμειακή προσέγγιση στα Επιχειρησιακά Προγράμματα ορθώς κατά την άποψη του αξιολογητή λόγω των περιορισμένων πόρων που ουσιαστικά διατίθενται για την χωρική προσέγγιση αλλά και της αδυναμίας των φορέων της αυτοδιοίκησης να διαχειρισθούν σύνθετες παρεμβάσεις με χρηματοδότηση διαφορετικών Ταμείων. Η συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης εκπροσώπου της Διαχειριστικής Αρχής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ, η ανάθεση καθηκόντων σε κοινούς για τα Ταμεία Φορείς Εφαρμογής σε ομοειδείς τομείς παρέμβασης των ΕΔΕΤ (π.χ Υπουργείο Εμπορίου για τις επενδύσεις στις επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης του ΠΑΑ Μέτρο 4.2 αλλά και πληθώρα καθεστώτων ενίσχυσης προς ΜΜΕ στις επενδυτικές προτεραιότητες 3^α, 3β,3γ,3δ του ΕΤΠΑ, Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού για τις δράσεις προώθησης αγροτουρισμού, Επαρχιακές Διοικήσεις για έργα υποδομής στις αγροτικές περιοχές διασφαλίζει τον Συντονισμό και την αποφυγή επικαλύψεων μεταξύ των Ταμείων.

Ενθάρρυνση των Ολοκληρωμένων Προσεγγίσεων: Το Πρόγραμμα διαθέτει το 5% των πόρων του για την Ολοκληρωμένη χωρική προσέγγιση μέσω Τοπικών Στρατηγικών (CLLD) που εστιάζεται χωρικά στις πλέον οπισθοδρομούσες αναπτυξιακά αγροτικές περιοχές που είναι οι ορεινές περιοχές.

Συντονισμός και συνέργειες των ΕΔΕΤ με άλλες πολιτικές και μέσα της Ένωσης: Η συσχέτιση του ΠΑΑ με τον πρώτο πυλώνα παρουσιάστηκε σε προηγούμενη ενότητα με βάση την πληροφόρηση που διαθέτει ο Σύμβουλος Αξιολόγησης την περίοδο σύνταξης της έκθεσης της εκ των Προτέρων Αξιολόγησης (Ιούνιος 2014).

Σε ότι αφορά την συνέργεια με άλλα χρηματοδοτικά μέσα της Ένωσης, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης δεν είχε πρόσβαση στην Εθνική Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης με αποτέλεσμα να είναι πρακτικά αδύνατο να διαπιστώσει πιθανές συνέργειες του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης με τον Ορίζοντα 2020. Σε κάθε περίπτωση θεωρεί ότι το επίπεδο των ερευνητικών έργων και οι λοιπές δράσεις που χρηματοδοτεί ο ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ 2020 δεν συνάδουν με το πεδίο δραστηριοποίησης των Επιχειρησιακών Ομάδων του μέτρου 16 αλλά και των πόρων του ΠΑΑ. Η μόνη πρακτικά δυνατότητα συνεργειών του ΠΑΑ με τον ΟΡΙΖΟΝΤΑ 2020 παρέχεται στο πλαίσιο της Δικτύωση και συμμετοχής Επιχειρησιακών Ομάδων του μέτρου 16 στην Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας. Για την καλύτερη διασύνδεση του ΠΑΑ με το Πρόγραμμα ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ 2020 απαιτείται η μεγαλύτερη δυνατή ενεργοποίηση (που προϋποθέτει την σημαντική αναβάθμιση του τρόπου λειτουργίας σε σχέση με την τρέχουσα περίοδο) του Αγροτικού Δικτύου.

Στο κεφαλαίο 14 Συμπληρωματικότητα δεν υπάρχει αναφορά για την διασφάλιση συνεργειών του ΠΑΑ με το χρηματοδοτικό μέσο Life. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης προτείνει να διερευνηθεί η δυνατότητα αξιοποίησης των αποτελεσμάτων του Προγράμματος Life κυρίως σε σχέση με την δυνατότητα ανάπτυξης δικτύου Πράσινων Υποδομών μέσω και της Προσέγγισης Leader την επιχειρησιακή αξιοποίηση μέσω επενδύσεων (μέτρο 4) προτάσεων για τον περιορισμό των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τις επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης. Δεν προκύπτουν άμεσα συνέργειες του ΠΑΑ με άλλα χρηματοδοτικά μέσα.

Οριζόντιες αρχές και Εγκάρσιοι στόχοι πολιτικής: Εταιρική σχέση και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση: Το ΠΑΑ εξυπηρετεί και προωθεί την εταιρική σχέση και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση μέσω της διευρυμένης συμμετοχής εκπροσώπων των οικονομικών, κοινωνικών εταίρων και των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων στην Επιτροπή Παρακολούθησης αλλά και την διεύρυνση της συμμετοχής εκπροσώπων φορέων εκτός «γεωργίας» στο Αγροτικό Δίκτυο. Η προσέγγιση Leader αποτελεί μια κατεξοχήν πρωτοβουλία προώθησης των αρχών της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Η περαιτέρω προώθηση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης προσκρούει σε δύο βασικά θέματα που είναι η επάρκεια των φορέων της αυτοδιοίκησης αλλά και στο θεσμικό πλαίσιο του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της αυτοδιοίκησης στην Κύπρο.

Βιώσιμη Ανάπτυξη: Το ΠΑΑ θέτει ως πρώτη προτεραιότητα την προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης όπως αντανακλάται και στις χρηματοδοτικές βαρύτητες των Προτεραιοτήτων 4 και 5.

Η ολοκλήρωση της θεσμοθέτησης και η πλήρης εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου που σχετίζεται με την Διαχείριση των υδάτων, τις περιοχές του Δικτύου του Δικτύου ΦΥΣΗ 2000, την κατάρτιση της στρατηγικής για την πρόληψη κινδύνων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή θα συμβάλει περισσότερο σε σχέση με το παρελθόν στην εναργέστερη αποτίμηση της συμβολής του ΠΑΑ στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η «περιβαλλοντική» και η «κλιματική» διάσταση των επενδυτικών σχεδίων αποτελεί ένα βασικό κριτήριο μοριοδότησης τους ώστε να αποφευχθούν αρνητικές επιπτώσεις από την εξυπηρέτηση του στόχου για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Προώθηση της Ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και μη διάκριση των Φύλλων: Τα κριτήρια επιλογής των έργων διασφαλίζουν την τήρηση της αρχής της μη διάκρισης ενώ στην Επιτροπή Παρακολούθησης του Προγράμματος μετέχει εκπρόσωπος της αρμόδιας αρχής για την προώθηση της Ισότητας των φύλλων. Η διάσταση του φύλλου τηρείται σε επίπεδο πράξης. Ως προς την προώθηση της ισότητας των φύλλων το ΠΑΑ χαρακτηρίζεται ως ουδέτερο.

Προσβασιμότητα: Η διευκόλυνση της πρόσβασης των Ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την χρηματοδότηση έργων που σχετίζονται με δημόσιες υποδομές (κτίρια, διαμόρφωση χώρων, διαδρομές), ενώ δεν υφίστανται διακρίσεις στα κριτήρια επιλογής των πράξεων.

Αντιμετώπιση της Δημογραφικής αλλαγής: Η σημαντική χρηματοδοτική βαρύτητα του Μέτρου 6.1, η υψηλότερη μοριοδότηση αλλά και το ύψος χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων του μέτρου 4.1, η κατα προτεραιότητα ένταξη των νέων στο μέτρο 6.4 που υλοποιείται μέσω της προσέγγισης Leader αποτελούν ορισμένα από τα εργαλεία που ενεργοποιεί το ΠΑΑ και έχουν σαν στόχο την προσέλκυση νέων στις αγροτικές περιοχές που αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγω της γήρανσης του πληθυσμού.

Εκτός των ανωτέρω εργαλείων που σχετίζονται με την προσέλκυση των νέων, διακριτή στόχευση του ΠΑΑ αποτελεί η προώθηση της παροχής βασικών υπηρεσιών που απευθύνονται σε άτομα τρίτης ηλικίας στις αγροτικές περιοχές μέσω του μέτρου 7 Βασικές υπηρεσίες και ανάπτυξη χωριών σε αγροτικές περιοχές.

Ρυθμίσεις για να αντιμετωπιστούν καιρίες εδαφικές προκλήσεις: Το ΠΑΑ έχει σαφώς οριοθετήσει τις καιρίες εδαφικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές της Κύπρου που αντιμετωπίζουν και τις πλέον οξυμένες δημογραφικές, οικονομικές προκλήσεις. Η ενίσχυση των ορεινών περιοχών επιχειρείται μέσω της εφαρμογής μέτρων με διακριτή στόχευση όπως το μέτρο 13.1 είτε μέσω αυξημένης μοριοδότησης/ ύψους χρηματοδοτικής ενίσχυσης μέτρο 4.1 και 4.2 είτε σχεδιασμού συγκεκριμένων δράσεων που εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τις ορεινές περιοχές όπως είναι ορισμένα καθεστώτα του μέτρου 10 Ενισχύσεις για τη Γεωργία το Περιβάλλον και το κλίμα.

2.2.2.2. Συνοχή με το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα μέτρα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 και οι θεματικοί στόχοι επενδυτικές προτεραιότητες του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ). Στην προηγούμενη ενότητα έγινε η εξέταση της συμβατότητας της SWOT ανάλυσης του ΠΑΑ με τις διαπιστωμένες ανάγκες /προτεραιότητες ανάπτυξης του ΣΕΣ. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται ο βαθμός της συμπληρωματικότητας των δύο Προγραμματικών Εγγράφων με βάση ποιοτικά αλλά και ποσοτικά κριτήρια, έχοντας ως βάση την χρηματοδοτική κατανομή των μέτρων σε όρου Δημόσιας Δαπάνης. Είναι δεδομένο ότι πολλές παρεμβάσεις του ΠΑΑ μπορούν να συσχετισθούν με περισσότερες της μίας Επενδυτικής Προτεραιότητας του ΣΕΣ αλλά η προσέγγιση αυτή ενέχει τον κίνδυνο είτε υπεκτίμησης είτε υποεκτίμησης, ενώ σε πολύ μεγάλο βαθμό η κρίση

είναι και υποκειμενική αναφορικά με τον επιμερισμό της κατανομής της προγραμματιζόμενης δημόσιας δαπάνης σε περισσότερες της μίας επενδυτικές προτεραιότητες. Γι αυτό το λόγο επιλέχθηκε η συσχέτιση των μέτρων με τις επενδυτικές προτεραιότητες να γίνει εκεί που υπάρχει άμεση συσχέτιση.

Για την κατανομή των ποσοστών αφαιρέθηκαν οι πόροι της τεχνικής βοήθειας αλλά και οι δαπάνες για την συνέχιση καταβολής των αποζημιώσεων σε δικαιούχους πρόωρης συνταξιοδότησης που καλύπτουν συνολικά το 6,15% των πόρων του Προγράμματος.

Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι το ΠΑΑ εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα την στόχευση του ΣΕΣ αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (56,17% των πόρων), την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων (23,4% των πόρων). Για την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής στις αγροτικές περιοχές διατίθεται το 12% των πόρων με παρεμβάσεις που αφορούν την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και την διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας και την δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωγεωργικούς τομείς.

Για την προώθηση της απασχόλησης της πλέον πληγείσας ηλικιακής ομάδας του πληθυσμού που είναι οι νέοι, διατίθεται το 3,2% των πόρων του προγράμματος. Χαμηλή είναι η συμβολή του Προγράμματος στην επίτευξη του στόχου για την μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών και αποδοτικής αξιοποίησης των πόρων, για την οποία διατίθεται το 6% των πόρων. Αμελητέα είναι η συμβολή του Προγράμματος στην ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, στην βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας και στην βελτίωση της ισότιμης πρόσβασης για όλους στη διά βίου μάθηση, την αναβάθμιση και αναγνώριση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού.

Πίνακας συμπληρωματικότητας του ΠΑΑ με το ΣΕΣ Θεματικοί Στόχοι / Επενδυτικές θεματικές ενότητες ΣΕΣ 2014-2020	Μέτρα Π.Α.Α. 2014-2020															Συμβολή του ΠΑΑ στο ΣΕΣ	
	Μέτρο 1: «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»	Μέτρο 3: «Συστήματα ποιότητας»	Μέτρο 4: Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού	Μέτρο 6: «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων»	Μέτρο 7: «Βασικές Υπηρεσίες και ανάπτυξη χωριών σε αγροτικές περιοχές»	Μέτρο 8: «Παρεμβάσεις στις δασικές περιοχές και ανάπτυξη δασών»	Μέτρο 9: «Σύσταση Ομάδων Παραγωγών»	«Ενισχύσεις για τη γεωργία, το περιβάλλον και το κλίμα»	Μέτρο 11: «Βιολογική Γεωργία»	Μέτρο 12: «Ενίσχυση στο πλαίσιο Natura 2000 και της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα»	«Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα μειονεκτήματα»	Μέτρο 14: «Καλή διαβίωση των ζώων»	Μέτρο 16 «Συνεργασία»	Μέτρο 19: «Τοπική Ανάπτυξη LEADER»	Μ €	%	
ΘΣ 1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας																	
1. Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία και ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων/ερευνητικών κέντρων													✓		1,5	0,7%	
2. Ενίσχυση της καινοτομίας, μέσα από την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων παραγωγής και την ανάπτυξη νέων καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών	✓												✓		1,8	0,8%	
3. Ενίσχυση και αποτελεσματική αξιοποίηση των υποδομών και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας																	
ΘΣ 2: Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας																	
1. Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική διακυβέρνηση					✓										0,6	0,3%	
2. Εκσυγχρονισμός των υποδομών ΤΠΕ (ευρυζωνικά δίκτυα υπέρ- υψηλών ταχυτήτων) και βελτίωση στη πρόσβαση τους.																	
3. Ανάπτυξη υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ													✓	✓			
4. Δράσεις Μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης στις αγροτικές περιοχές	✓													✓			
ΘΣ3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων συμπεριλαμβανομένων και αυτών του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)																	

Πίνακας συμπληρωματικότητας του ΠΑΑ με το ΣΕΣ Θεματικοί Στόχοι / Επενδυτικές θεματικές ενότητες ΣΕΣ 2014-2020	Μέτρα Π.Α.Α. 2014-2020														Συμβολή του ΠΑΑ στο ΣΕΣ	
	Μέτρο 1: «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»	Μέτρο 3: «Συστήματα ποιότητας»	Μέτρο 4: Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού	Μέτρο 6: «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων»	Μέτρο 7: «Βασικές Υπηρεσίες και ανάπτυξη χωριών σε αγροτικές περιοχές»	Μέτρο 8: «Παρεμβάσεις στις δασικές περιοχές και ανάπτυξη δασών»	Μέτρο 9: «Σύσταση Ομάδων Παραγωγών»	«Ενισχύσεις για τη γεωργία, το περιβάλλον και το κλίμα»	Μέτρο 11: «Βιολογική Γεωργία»	Μέτρο 12: «Ενίσχυση στο πλαίσιο Natura 2000 και της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα»	«Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα μειονεκτήματα»	Μέτρο 14: «Καλή διαβίωση των ζώων»	Μέτρο 16 «Συνεργασία»	Μέτρο 19: «Τοπική Ανάπτυξη LEADER»	Μ €	%
A. Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων																
1. Παροχή στήριξης για δημιουργία νέων και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων μικρομεσαίων επιχειρηματικών μονάδων																
2. Στήριξη της συνεργασίας επιχειρήσεων																
3. Στήριξη των επιχειρήσεων στη πρόσβαση για χρηματοδότηση μέσω εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής (Financial Instruments)																
4. Ενίσχυση επενδύσεων στον τουριστικό τομέα για τον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών														√		
5. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων του πληθυσμού				√										√	7,5	3,3%
B. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ στον γεωργικό τομέα και ανάπτυξη επιχειρήσεων σε αγροτικές και αλιευτικές περιοχές																
1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ στο γεωργικό τομέα	√	√	√					√					√		25	11,1%
2. Ένταξη της πρωτογενούς παραγωγής στην αλυσίδα τροφίμων	√	√	√					√					√		19	8,4%
3. Ενίσχυση της ανάπτυξης του τομέα της υδατοκαλλιέργειας και διαφοροποίηση δραστηριοτήτων στις αλιευτικές περιοχές μέσω νέων μορφών εισοδήματος																
ΘΣ4: Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς																

Πίνακας συμπληρωματικότητας του ΠΑΑ με το ΣΕΣ Θεματικοί Στόχοι / Επενδυτικές θεματικές ενότητες ΣΕΣ 2014-2020	Μέτρα Π.Α.Α. 2014-2020														Συμβολή του ΠΑΑ στο ΣΕΣ	
	Μέτρο 1: «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»	Μέτρο 3: «Συστήματα ποιότητας»	Μέτρο 4: Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού	Μέτρο 6: «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων»	Μέτρο 7: «Βασικές Υπηρεσίες και ανάπτυξη χωριών σε αγροτικές περιοχές»	Μέτρο 8: «Παρεμβάσεις στις δασικές περιοχές και ανάπτυξη δασών»	Μέτρο 9: «Σύσταση Ομάδων Παραγωγών»	«Ενισχύσεις για τη γεωργία, το περιβάλλον και το κλίμα»	Μέτρο 11: «Βιολογική Γεωργία»	Μέτρο 12: «Ενίσχυση στο πλαίσιο Natura 2000 και της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα»	«Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα μειονεκτήματα»	Μέτρο 14: «Καλή διαβίωση των ζώων»	Μέτρο 16 «Συνεργασία»	Μέτρο 19: «Τοπική Ανάπτυξη LEADER»	Μ €	%
1. Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας στα δημόσια κτίρια, τις επιχειρήσεις και στον τομέα της στέγασης			√												5,7	2,5%
2. Προώθηση ενεργειών μείωσης των εκπομπών υποξειδίου του αζώτου, αμμωνίας και μεθανίου από την γεωργία			√						√	√					1	0,4%
ΘΣ 5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων																
1. Εφαρμογή Δασικών Μέτρων						√									6,9	3,1%
2. Μέτρα για την προώθηση της προσαρμογής και την πρόληψη κινδύνων			√					√	√	√	√	√			9	4,0%
ΘΣ 6: Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων																
1. Ολοκλήρωση αναγκαίων υποδομών στον τομέα των αποβλήτων																
2. Διαχείριση υδάτινων πόρων και εδάφους			√			√		√	√	√	√				72	31,9%
3. Αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων					√	√							√		7,4	3,3%
4. Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας						√		√	√	√	√				47,5	21%
ΘΣ 7: Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων (key network infrastructures)																
1. Προώθηση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας																
2. Συμπλήρωση των αναγκαίων υποδομών για την ολοκλήρωση του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών																

Πίνακας συμπληρωματικότητας του ΠΑΑ με το ΣΕΣ Θεματικοί Στόχοι / Επενδυτικές θεματικές ενότητες ΣΕΣ 2014-2020	Μέτρα Π.Α.Α. 2014-2020														Συμβολή του ΠΑΑ στο ΣΕΣ	
	Μέτρο 1: «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»	Μέτρο 3: «Συστήματα ποιότητας»	Μέτρο 4: Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού	Μέτρο 6: «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων»	Μέτρο 7: «Βασικές Υπηρεσίες και ανάπτυξη χωριών σε αγροτικές περιοχές»	Μέτρο 8: «Παρεμβάσεις στις δασικές περιοχές και ανάπτυξη δασών»	Μέτρο 9: «Σύσταση Ομάδων Παραγωγών»	«Ενισχύσεις για τη γεωργία, το περιβάλλον και το κλίμα»	Μέτρο 11: «Βιολογική Γεωργία»	Μέτρο 12: «Ενίσχυση στο πλαίσιο Natura 2000 και της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα»	«Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα μειονεκτήματα»	Μέτρο 14: «Καλή διαβίωση των ζώων»	Μέτρο 16 «Συνεργασία»	Μέτρο 19: «Τοπική Ανάπτυξη LEADER»	Μ €	%
	ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων															
1. Βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση ανέργων με έμφαση σε ομάδες που έχουν πληγεί ιδιαίτερα ένεκα της οικονομικής κρίσης																
2. Αναβάθμιση της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης																
3. Βελτίωση της ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας				√										√		
ΘΣ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε μορφής διακρίσεων																
1. Ενεργητικές πολιτικές ένταξης με στόχο τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης																
2. Καταπολέμηση των διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών																
3. Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας																
4. Κοινωνική συνοχή στις αστικές περιοχές και περιοχές της υπαίθρου														√	19	8,4%
ΘΣ 10: Επένδυση στην εκπαίδευση, κατάρτιση και επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση																
1. Βελτίωση της σύνδεσης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας	√														1,7	0,8%
2. Βελτίωση της ισότιμης πρόσβασης για όλους στη διά βίου μάθηση, αναβάθμιση και αναγνώριση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού	√															

Πίνακας συμπληρωματικότητας του ΠΑΑ με το ΣΕΣ Θεματικοί Στόχοι / Επενδυτικές θεματικές ενότητες ΣΕΣ 2014-2020	Μέτρα Π.Α.Α. 2014-2020														Συμβολή του ΠΑΑ στο ΣΕΣ		
	Μέτρο 1: «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»	Μέτρο 3: «Συστήματα ποιότητας»	Μέτρο 4: Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού	Μέτρο 6: «Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων»	Μέτρο 7: «Βασικές Υπηρεσίες και ανάπτυξη χωριών σε αγροτικές περιοχές»	Μέτρο 8: «Παρεμβάσεις στις δασικές περιοχές και ανάπτυξη δασών»	Μέτρο 9: «Σύσταση Ομάδων Παραγωγών»	«Ενισχύσεις για τη γεωργία, το περιβάλλον και το κλίμα»	Μέτρο 11: «Βιολογική Γεωργία»	Μέτρο 12: «Ενίσχυση στο πλαίσιο Natura 2000 και της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα»	«Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα μειονεκτήματα»	Μέτρο 14: «Καλή διαβίωση των ζώων»	Μέτρο 16 «Συνεργασία»	Μέτρο 19: «Τοπική Ανάπτυξη LEADER»	Μ €	%	
ΘΣ 11: Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερομένων μερών και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης																	
1. Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης με στόχο την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων και την ορθή διακυβέρνηση																	
2. Ενίσχυση της Διοικητικής Ικανότητας των εταίρων														√			
Συμβολή του ΣΕΣ στο ΠΑΑ	7	2	7	6	2	4	2	3	4	4	3	1	7	8	225,6	100,0%	
	12%	3%	12%	10%	3%	7%	3%	5%	7%	7%	5%	2%	12%	13%			

2.2.2.3. Συνοχή και συμπληρωματικότητα με τον Πρώτο Πυλώνα

Ο νέος Κανονισμός 1307/2013 περί θεσπίσεως κανόνων για τις Άμεσες Ενισχύσεις θα τεθεί σε εφαρμογή το 2015. Στον Παράρτημα I του Κανονισμού περιλαμβάνονται όλα τα σχετικά με τον Κανονισμό Καθεστώτα Στήριξης (Πίνακας 1). Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Υπουργείου Γεωργίας Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, η εφαρμογή του Κανονισμού στην Κύπρο θα περιλαμβάνει τα πιο κάτω τρία μέτρα που είναι και υποχρεωτικά:

1. Καθεστώς Ενιαίας Στρεμματικής Ενίσχυσης (Εκταρικές Επιδοτήσεις - ΣΕΣΕ) – Άρθρο 36 του Κανονισμού.
2. Ενίσχυση για γεωργούς που εφαρμόζουν γεωργικές πρακτικές επωφελείς για το κλίμα και το περιβάλλον – Τίτλος III κεφάλαιο 3 του Κανονισμού
3. Ενίσχυση για γεωργούς νεαρής ηλικίας – Τίτλος III κεφάλαιο 5 του Κανονισμού.

Καταρχήν εκτιμάται ότι τα πιο πάνω μέτρα του Πυλώνα 1 και τα μέτρα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης επιδιώκουν την επίτευξη των τεθέντων κοινών στόχων που είναι:

- η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας
- η αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων και των κλιματικών αλλαγών.
- η ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη.

Αναμένεται ότι η εφαρμογή των πιο πάνω μέτρων του Πυλώνα 1 στην Κύπρο θα συνεισφέρει :

- στην αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων και στη σταθερότητα τους.
- στη προστασία του περιβάλλοντος.
- στη διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας και κατ'επέκταση του αγροτικού τοπίου.
- στην ενθάρρυνση των νέων να ασχοληθούν με τη γεωργία, τη μείωση της ανεργίας και την αντιμετώπιση της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού.

Προϋπόθεση για τη παροχή των Εκταρικών Επιδοτήσεων θα είναι η τήρηση των καλών γεωργικών και περιβαλλοντικών συνθηκών, που αποτελεί επίσης προϋπόθεση για τη παροχή της επιδότησης για τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (M10-M14).

Κύρια σημεία αξιολόγησης:

1. Πρασίνισμα (Greening) και Αγροπεριβαλλοντικά Μέτρα Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

Πολύ σημαντική είναι η πρόνοια του Πυλώνα 1 για το Πρασίνισμα-greening, που είναι υποχρεωτική. Εκτός της βασικής ενίσχυσης, κάθε εκμετάλλευση θα λαμβάνει μια εκταρική ενίσχυση για τη τήρηση ορισμένων γεωργικών πρακτικών, επωφελών για το περιβάλλον.

Οι επωφελείς για το κλίμα και το περιβάλλον γεωργικές πρακτικές για το Πρασίνισμα είναι:

- η βιολογική γεωργία
- η διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής
- η διατήρηση των υφισταμένων μόνιμων βοσκοτόπων.
- οι περιοχές οικολογικής εστίασης (εκκρεμεί ο καθορισμός τους)
- ισοδύναμες πρακτικές (εκκρεμεί λήψη απόφασης κατά πόσο θα συμπεριληφθούν).

Στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης έχει δοθεί έμφαση στα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα που στοχεύουν κυρίως στη αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων της γεωργίας, τη διατήρηση και ενίσχυση της βιοποικιλότητας, τη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων, λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, τη πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους, κλπ. Η σημασία που δίνεται φαίνεται και από το ποσοστό της δημοσιονομικής δαπάνης για τα πιο πάνω μέτρα και που ανέρχεται στο 47% περίπου της συνολικής δαπάνης που έχει προϋπολογιστεί για το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης. Τα μέτρα αυτά είναι(M10-M14):

- Ενισχύσεις για τη Γεωργία, το Περιβάλλον και το Κλίμα. Προνοούνται ενισχύσεις για μηχανική καλλιέργεια αντί χημικής καταπολέμησης ζιζανίων, τριετής αμειψισπορά, ολοκληρωμένη διαχείριση παραγωγής κλπ.
- Βιολογική Γεωργία
- Ενισχύσεις στο πλαίσιο του Natura 2000 και της οδηγίας πλαίσιο για τα Ύδατα
- Ενισχύσεις περιοχών που αντιμετωπίζουν φυσικά ή άλλα μειονεκτήματα
- Καλή Διαβίωση Ζώων.

Από τα πιο πάνω εκτιμάται ότι,

- οι στόχοι των μέτρων του Πυλώνα 1 και των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης είναι είτε κοινοί είτε συμπληρωματικοί.
- εφόσον η τήρηση των καλών γεωργικών και περιβαλλοντικών συνθηκών συνιστά προϋπόθεση και στα μέτρα του Πυλώνα 1 και στα μέτρα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, η εφαρμογή και οι έλεγχοι των μέτρων θα συνάδουν.

2. Γεωργοί νεαρής ηλικίας.

Όσον αφορά τους γεωργούς νεαρής ηλικίας και πρώτης εγκατάστασης θα εφαρμοστεί ένα μέτρο στο Πυλώνα 1 και ένα μέτρο στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης. Στον Πυλώνα 1 το μέτρο παρέχει εκταρική ενίσχυση για τους νεαρούς γεωργούς κάτω των 40 χρόνων που δημιουργούν για πρώτη φορά γεωργική εκμετάλλευση ή που την έχουν ήδη εγκαταστήσει κατά τη διάρκεια των πέντε ετών που προηγούνται της πρώτης εκ μέρους τους υποβολής αίτησης για ΣΕΣΕ. Η ενίσχυση καταβάλλεται σε ετήσια βάση για πέντε χρόνια. Στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης περιλαμβάνεται το μέτρο M6 που προνοεί ενίσχυση της πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών. Η ενίσχυση αυτή συνιστά εφάπαξ ποσό που θα παρέχεται σε νεαρούς γεωργούς κάτω των 40 ετών πρώτης εγκατάστασης. Το μέτρο αυτό θα παρέχει μειωμένη επιδότηση σε σχέση με το ίδιο μέτρο της περιόδου 2007-2013.

Τα βασικά κριτήρια συμμετοχής στα δύο αυτά μέτρα του Πυλώνα 1 και του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης εκτιμάται ότι είναι τα ίδια. Επίσης και τα δύο μέτρα αναμένεται να συνεισφέρουν στην ενθάρρυνση των νεαρών για απασχόληση στη γεωργία, στην αντιμετώπιση της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού, στην αντιμετώπιση του φαινομένου της εγκατάλειψης της γεωργικής γης, και στην παραμονή των νεαρών στην ύπαιθρο και τη μείωση της ανεργίας. Εφόσον οι γεωργοί νεαρής ηλικίας θα δικαιούνται να μετέχουν και στα δύο μέτρα τότε και οι δύο αυτές ενισχύσεις θα παρέχουν μαζί ένα ικανοποιητικό κίνητρο για πρώτη εγκατάσταση στην γεωργία.

Συνεπώς, εκτιμάται ότι υφίσταται συνοχή, συνέργεια και συμπληρωματικότητα μεταξύ των εν λόγω μέτρων.

3. Διαχείριση και έλεγχοι

Έχει διαφανεί ότι η Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης που είναι υπεύθυνη για όλα τα μέτρα του Προγράμματος και ο Κλάδος Αγροτικής Οικονομίας του Τμήματος Γεωργίας που είναι υπεύθυνος για τις Άμεσες Πληρωμές συνεργάζονται στενά κατά την προετοιμασία των δυο μέτρων. Όσον αφορά τους ελέγχους, συνεργάζεται και ο ΚΟΑΠ. Αναμένεται ότι η συνεργασία αυτή θα συνεχίσει και κατά την εφαρμογή των μέτρων. Επίσης αναμένεται ότι με τον κατάλληλο συντονισμό και συνεργασία θα υπάρξει εναρμόνιση των βασικών κανόνων και ελέγχων των μέτρων.

4. Double funding

Σε σχετικό επεξηγηματικό σημείωμα της ΕΕ αναφέρεται ότι προκύπτει θέμα double funding για τις ενισχύσεις του Πρασινίσματος του Πυλώνα 1 και των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων που επιδοτούν τις ίδιες πρακτικές, περιλαμβανομένης και της βιολογικής γεωργίας. Το διοικητικό κόστος για τον ακριβή υπολογισμό του double funding θα ήταν τεράστιο για κάθε χώρα και έτσι στο επεξηγηματικό σημείωμα της ΕΕ προτείνεται η μείωση

των επιδοτήσεων των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων και της βιολογικής γεωργίας κατά ένα συγκεκριμένο ποσοστό, για τις εκμεταλλεύσεις που θα λαμβάνουν και επιδοτήσεις Πρασινίσματος.

Συμπέρασμα: Μετά από την εξέταση των μέτρων τόσο του Πυλώνα 1, όσο και του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω σημεία, εκτιμάται ότι υπάρχει συνοχή, συνέργεια και συμπληρωματικότητα. Σημειώνονται επίσης τα εξής:

- η ανάγκη πολύ στενής συνεργασίας και συντονισμού των αρμοδίων μονάδων που απαιτείται λόγω κυρίως του Πρασινίσματος.
- η ανάγκη εφαρμογής παρόμοιων κριτηρίων και ελέγχων.

Κατάλογος μέτρων του Κανονισμού 1307/2013 για τις άμεσες Πληρωμές που θα μπει σε εφαρμογή το 2015. Η Κύπρος θα εφαρμόσει τα τρία μέτρα που είναι σημειωμένα με αστερίσκο, σύμφωνα με τις μέχρι τώρα αποφάσεις.

1. Σχέδιο Ενιαίας Εκταρικής Επιδότησης(ΣΕΣΕ)
2. Σχέδιο Παροχής μεταβατικών εθνικών ενισχύσεων
3. Αναδιανεμητική ενίσχυση
4. Ενίσχυση για γεωργικές πρακτικές επωφελείς για το κλίμα και το περιβάλλον-greening *
5. Ενίσχυση για περιοχές με φυσικούς περιορισμούς/ μειονεκτικές περιοχές.
6. Ενίσχυση για γεωργούς νεαρής ηλικίας(κάτω των 40 ετών και πρώτης εγκατάστασης εντός πέντε ετών που προηγούνται της πρώτης υποβολής αίτησης)
7. Προαιρετική συνδεδεμένη στήριξη
8. Καθεστώς μικροκαλλιεργιών

2.2.2.4. Εκτίμηση της συνάφειας με τους γενικούς και ειδικούς όρους των εκ των προτέρων αιρεσιμοτήτων (ex-ante conditionalities)

Η θέσπιση γενικών και ειδικών αιρεσιμοτήτων προσδιορίζεται από τον Γενικό Κανονισμό Περί καθορισμού κοινών διατάξεων 1303/2013 και σχετίζεται με την υποχρέωση των κρατών μελών να έχουν ολοκληρώσει μέχρι τις 31/12/2016 όλα τα απαιτούμενα βήματα για την εναρμόνιση του θεσμικού πλαισίου τους αλλά και την προώθηση του συνόλου των Εθνικών στρατηγικών στο σύνολο των τομέων που επηρεάζουν την απρόσκοπτη υλοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά-Επενδυτικά Ταμεία⁶.

Για το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης εξετάζεται η συμμόρφωση με τις επτά κοινές για το σύνολο των ΕΔΕΤ γενικές αιρεσιμότητες και τις τέσσερις θεματικές. Οι θεματικές αιρεσιμότητες σχετίζονται με τις έξι Προτεραιότητες της Ε.Ε για την Αγροτική Ανάπτυξη σε άμεση αντιστοίχιση με τους 11 Θεματικούς στόχους του Κοινού Στρατηγικού Πλαισίου .

Η εκπλήρωση των αιρεσιμοτήτων και οι σχετικές δράσεις που πρέπει να αναληφθούν (εάν δεν εκπληρούνται) προσδιορίζονται τόσο στο Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης όσο και στα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Για το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης οι τρεις από τις τέσσερις θεματικές αιρεσιμότητες είναι κοινές με τα υπόλοιπα Επιχειρησιακά Προγράμματα των ΕΔΕΤ και μόνο μία αφορά αποκλειστικά και μόνο το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και συγκεκριμένα η P4.1) Good Agricultural and Environmental Conditions (GAEC): standards for good agricultural and environmental condition of land referred to in Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 are established at national level και η P4.2) Minimum requirements for fertilisers and plant protection products: minimum requirements for fertilisers and plant protection products referred to in Article 28 of Chapter I of Title III of Regulation (EU) No 1305/2013 are defined at national level.

⁶ ΕΤΠΑ, Ταμείο Συνοχής ΕΚΤ, ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ

Γενικές Αιρεσιμότητες

Οι πέντε από τις επτά γενικές αιρεσιμότητες εκπληρούνται πλήρως ενώ μόνο δυο εκπληρούνται μερικώς και συγκεκριμένα οι :

G6) Environmental legislation relating to Environmental Impact Assessment (EIA) and, Strategic Environmental Assessment (SEA): the existence of arrangements for the effective application of Union environmental legislation related to EIA and SEA

G7) Statistical systems and result indicators: the existence of a statistical basis necessary to undertake evaluations to assess the effectiveness and impact of the programmes. The existence of a system of result indicators necessary to select actions, which most effectively contribute to desired results, to monitor progress towards results and to undertake impact evaluation.

Η εκπλήρωση της έβδομης γενικής αιρεσιμότητας είναι κρίσιμης σημασίας αφού σχετίζεται άμεσα με την δυνατότητα «τήρησης» των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Κοινό Πλαίσιο Παρακολούθησης και Αξιολόγησης. Λόγω των ιδιομορφιών και της διαφορετικής «φιλοσοφίας» που έχει το Κοινό Πλαίσιο Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του ΕΓΤΑΑ από τα αντίστοιχα Πλαίσια του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ υπάρχει διακριτή ενότητα σχολίων του Συμβούλου Αξιολόγησης στο σχετικό κεφάλαιο της Αξιολόγησης «Σχέδιο Αξιολόγησης (Evaluation Plan)».

Θεματικές αιρεσιμότητες

Από τις τέσσερις θεματικές Προτεραιότητες η μία εκπληρώνεται πλήρως και συγκεκριμένα η P4.1) Good Agricultural and Environmental Conditions (GAEC): standards for good agricultural and environmental condition of land referred to in Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 are established at national level και η P4.2) Minimum requirements for fertilisers and plant protection products: minimum requirements for fertilisers and plant protection products referred to in Article 28 of Chapter I of Title III of Regulation (EU) No 1305/2013 are defined at national level . Οι σχετικές δεσμεύσεις περιλαμβάνονται στο κείμενο του Προγράμματος .

Από τις υπόλοιπες τρεις θεματικές αιρεσιμότητες που εκπληρούνται μερικώς καθοριστική για το Πρόγραμμα είναι η εκπλήρωση της υπο -αιρεσιμότητας P5.2) Water sector: the existence of a) a water pricing policy which provides adequate incentives for users to use water resources efficiently and b) an adequate contribution of the different water uses to the recovery of the costs of water services at a rate determined in the approved river basin management plan for investment supported by the programmes λόγω της καθοριστικής σημασίας που έχει η τιμολογηση του νερού στην Κυπριακή Γεωργία.

Οι υπόλοιπες δύο υποαιρεσιμότητες που συνθέτουν την Τρίτη θεματική προτεραιότητα και σχετίζονται άμεσα με τις περιοχές εστίασης 5β και 5γ (εξοικονόμηση ενέργειας και προώθηση ΑΠΕ) εκπληρούνται πλήρως και οι δύο :

P5.1) Energy efficiency: actions have been carried out to promote cost effective improvements of energy end use efficiency and cost effective investment in energy efficiency when constructing or renovating buildings.

P5.3) Renewable energy: actions have been carried out to promote the production and distribution of renewable energy sources

Δεν εκπληρώνεται η αιρεσιμότητα P3.1) Risk prevention and risk management: the existence of national or regional risk assessments for disaster management taking into account climate change adaptation η οποία σύμφωνα με το Πρόγραμμα επηρεάζει την περιοχή εστίασης 3^α, θέση όμως που δεν βρίσκει σύμφωνο τον Αξιολογητή αφού ενδεχεται να επηρεάσει το σύνολο της Προτεραιότητας 4 και 5 λόγω της αλληλεπίδρασης της γεωργίας και των δασών με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Τέλος η θεματική αιρεσιμότητα P6.1) Next Generation Network (NGN) Infrastructure : the existence of national or regional NGA Plans which take account of regional actions in order to reach the Union high speed Internet access targets, focusing on areas where the market fails to provide an open infrastructure at an affordable cost and of a quality in line with the Union competition and State aid rules and to provide

accessible services to vulnerable groups σχετίζεται άμεσα με την περιοχή εστίασης 6γ η χρηματοδοτική βαρύτητα της οποίας είναι πολύ περιορισμένη και εστιάζεται στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν για ελεύθερη πρόσβαση στο Διαδίκτυο τα υφιστάμενα ευρυζωνικά δίκτυα χαμηλής ταχύτητας 2Mb/sec τα οποία καλύπτουν το σύνολο των αγροτικών περιοχών.

2.2.2.5. Εκτίμηση του πλαισίου διαβούλευσης και ενσωμάτωση των διαφορετικών αναγκών του πληθυσμού και των επί μέρους εμπλεκόμενων Ομάδων

Μέσα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης έχει αναδειχθεί ως σημαντικό ζήτημα η πληθυσμιακή αποδυνάμωση και η σημαντική οικονομική υποβάθμιση των ορεινών περιοχών της νήσου. Κατ' επέκταση σημειώνεται μια σημαντική διαφοροποίηση στρατηγικής στόχευσης μεταξύ πεδινών και ορεινών αγροτικών περιοχών η οποία επιβάλλει την στοχοθέτηση της χωρικής παρέμβασης στα πλαίσια της πρωτοβουλίας Leader. Το θέμα αυτό αναδείχθηκε έντονα κατά το πλαίσιο διαβούλευσης και οι απόψεις των εμπλεκόμενων ΟΤΔ (στις οποίες περιλαμβάνονται τόσο πεδινές όσο και ορεινές περιοχές) λήφθηκαν υπόψη στα πλαίσια διαμόρφωσης ενός πλαισίου εθνικής στοχοθέτησης των παρεμβάσεων leader σε ορεινές περιοχές της υπαίθρου όπου το πρόβλημα της πληθυσμιακής αποψίλωσης, και της οικονομικής αποδυνάμωσης έχει κριθεί ως πρόβλημα υψηλού κινδύνου για την διατήρηση των περιοχών. Η χωρική παρέμβαση του leader σε περιοχές όπου εντοπίζεται έντονο το στοιχείο της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης επεκτείνεται και στο Μέτρο 20 – Εκπαίδευση σε θέματα εκτός γεωργίας, επιδιώκοντας στην διαφοροποίηση της οικονομίας σε αυτές τις περιοχές όπου η γεωργική παραγωγή αντιμετωπίζει συγκριτικά μειονεκτήματα, κυρίως λόγω του ορεινού ανάγλυφου. Παράλληλα, ειδικά για τις ορεινές περιοχές, έχει ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα και στόχευση για τις επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις με το σχεδιασμό ειδικού καθεστώτος.

Η πλειονότητα των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων έχει κλαδική στόχευση, δεν είναι προσανατολισμένα στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων περιβαλλοντικών ζητημάτων και συνεπώς και η χωρική επιλογή γίνεται με ανάλογα κριτήρια, γεγονός που παρουσιάζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Τα πλεονεκτήματα έχουν σχέση σχέση με την κάλυψη των αναγκών των συγκεκριμένων καλλιεργειών και των αντίστοιχων νοικοκυριών. Τα μειονεκτήματα προέρχονται από την ελλιπή περιβαλλοντική αλλά και χωρική στόχευση.

Ένα άλλο κρίσιμο ζήτημα το οποίο αναδείχθηκε στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT σχετίζεται με το πολύ χαμηλό ποσοστό πληρότητας των υφιστάμενων αγροτουριστικών επιχειρήσεων (20%) το οποίο αφ' ενός προβληματίζει για την αδυναμία της Κυπριακής υπαίθρου να προσελκύσει τουρίστες και αφ' ετερου περιορίζει την αξιοποίηση του χρηματοδοτικού εργαλείου ως στοιχείο διαφοροποίησης στην ύπαιθρο. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συμμετείχε σε σειρά συναντήσεων που έγιναν σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς (Κυπριακή Εταιρεία Αγροτουρισμού, Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού) ώστε να εντοπιστούν οι λόγοι των χαμηλών ποσοστών πληρότητας και να καθοριστεί ο χαρακτήρας της παρέμβασης. Ειδικότερα, προτάθηκε πως τα αγροτουριστικά καταλύματα θα πρέπει να συνδιάζονται με εμπλουτιστικές δράσεις ανάδειξης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του τόπου ή να έχουν θεματικό αντικείμενο (πχ γαστροτουρισμός) και να δημιουργούνται σε περιοχές που αποτελούν πυρήνες αγροτουρισμού (με επαρκείς υποδομές) παρά ως μεμονομένες αναπτύξεις.

2.2.3. Εκτίμηση της λογικής της παρέμβασης του Προγράμματος

Η ανάλυση της εκτίμησης της λογικής της παρέμβασης καταγράφεται στη συνέχεια με βάση τις έξι προτεραιότητες του προγράμματος με ειδική αναφορά σε παρεμβάσεις που αφορούν πέραν της μίας προτεραιότητας.

Πρώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές (1^η Προτεραιότητα)

Από τα σημαντικότερα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει το νέο Π.Α.Α. είναι το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης αγροτών και ο πολύ χαμηλός δείκτης δαπανών στην Ε-Τ-Κ, τόσο σε επίπεδο εθνικής οικονομίας όσο και στον αγροδιατροφικό τομέα. Παράλληλα, οι δεσμοί ανάμεσα στα ερευνητικά ιδρύματα και στις επιχειρήσεις του γεωργικού και αγροδιατροφικού κλάδου είναι πολύ αδύνατοι για να επιτύχουν την απαιτούμενη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν ακριβώς να καλύψουν αυτές τις ανάγκες έχοντας οριζόντιο χαρακτήρα σε επίπεδο θεματολογίου. Θα ήταν κατά την άποψη του αξιολογητή, ορθότερο να ιεραρχηθούν οι θεματικές προτεραιότητες στις οποίες θα στοχεύσουν τα προγράμματα εκπαίδευσης/ κατάρτισης και Ε-Τ-Κ αφού κατανέμονται περιορισμένοι πόροι που δεν θα επαρκούν για να καλύψουν ένα ευρύ θεματολόγιο ή ένα ευρύ φάσμα καινοτομιών σε διάφορες περιοχές εστίασης.

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις ικανοποιούν τους στόχους της 1^{ης} προτεραιότητας αφού μέσω των δύο υπομέτρων καλύπτονται οι τρεις περιοχές εστίασης,

- (α) Πρώθηση καινοτομίας και βάσης γνώσεων στις αγροτικές περιοχές
- (β) Ενίσχυση των δεσμών μεταξύ γεωργίας, δασοκομίας, έρευνας και καινοτομίας
- (γ) Πρώθηση της δια βίου μάθησης και επαγγελματικής κατάρτισης στους τομείς γεωργίας και δασοκομίας.

Παρατηρείται όμως η μη ενεργοποίηση οποιασδήποτε παρέμβασης σε θέματα παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τους αγρότες, αφού σύμφωνα με το κείμενο στρατηγικής η παροχή των συμβουλευτικών υπηρεσιών αποτελεί αρμοδιότητα του Κλάδου Γεωργικών Εφαρμογών του Τμήματος και δεν εμπίπτει στις προτεραιότητες του ΠΑΑ 2014-2020. Με δεδομένη την μεγάλη σημασία που δίνεται από το νέο πλαίσιο της ΚΑΠ (καν. 1306/2013) για την καθιέρωση συστήματος παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών (άρθρο 13), ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συστήνει όπως η επάρκεια του Τμήματος Γεωργίας ως αποκλειστικού πάροχου γεωργικών συμβουλών διασφαλιστεί μέσα από ένα αναλυτικό σχέδιο δράσης με το οποίο να καταγράφεται η διαχειριστική του επάρκεια και η συνέπεια με τα σχετικά άρθρα του Κανονισμού.

Εκπαίδευση, κατάρτιση και μεταφορά γνώσης:

Η προτεινόμενη παρέμβαση σε σχέση με την εκπαίδευση/κατάρτιση των αγροτών ακολουθεί βασικά τη δομή της αντίστοιχης παρέμβασης της προγραμματικής περιόδου 2007-13 αλλά εμπλουτίζεται με στοιχεία στη θεματολογία, πέραν των τεχνικών θεμάτων, τα οποία επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν αδυναμίες οι οποίες εντοπίστηκαν στην ανάλυση SWOT. Έχει επίσης προστεθεί ως πρόσθετο καθεστώς, η ενίσχυση της μεταφοράς γνώσης, κυρίως με την μετάβαση παραγωγών σε ξένα κέντρα αγροτικής τεχνολογίας, ένα στοιχείο που συμβαδίζει με την διατυπωμένη αδυναμία της «ανεπάρκειας καναλιών μεταφοράς γνώσης και προσαρμογής της στα τοπικά δεδομένα και στον κίνδυνο «διεύρυνσης του χάσματος τεχνολογικής εξέλιξης μεταξύ των Κύπριων παραγωγών και του αγροδιατροφικού κλάδου διεθνώς.

Ανάμεσα στο θεματολόγιο που επιδιώκεται να καλυφθεί από την εκπαίδευση, αναφέρεται ακροθιγώς και η επιδίωξη αξιοποίησης της πληροφορικής στα θέματα γεωργικής εκπαίδευσης. Κρίνεται όμως απαραίτητη η δημιουργία ενός πλήρους συστήματος / πλατφόρμας ηλεκτρονικής εκμάθησης με ταυτόχρονη ενίσχυση των γνώσεων γύρω από την τεχνολογία της πληροφορικής στις αγροτικές περιοχές μέσω της δημιουργίας

Κέντρων Εκπαίδευσης ηλεκτρονικών υπολογιστών, συμβάλλοντας έτσι σε ουσιαστικό βαθμό στην περιοχή εστίασης 6γ όπου εντοπίζεται μέσα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης σημαντική υστέρηση των αγροτικών έναντι των αστικών περιοχών. Με δεδομένο μάλιστα ότι η σημαντική υστέρηση που παρουσιάζουν οι αγροτικές περιοχές σε θέματα ΤΠΕ καλύπτεται μόνο από το Μέτρο 1, συστήνεται όπως συγκεκριμενοποιηθεί η σχετική παρέμβαση μέσα από το προαναφερόμενο Μέτρο.

Κρίνεται επίσης ως συμβατή με τις διαπιστώσεις της υφιστάμενης κατάστασης, η σύνδεση της εκπαίδευσης/κατάρτισης με τα Μέτρα 4, 6 και 11, επιδιώκοντας να συμβάλει στην ενίσχυση της βάσης γνώσης σε δικαιούχους του επενδυτικού μέτρου, σε νέους γεωργούς και νέους βιοκαλλιεργητές. Με βάση την εμπειρία της παρούσας προγραμματικής περιόδου, εκτιμάται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των προαναφερόμενων εκπαιδευομένων θα είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες, στους οποίους αν και δεν εξειδικεύει, στοχεύει πρωτίστως η παρέμβαση.

Είναι εμφανής η προσπάθεια αξιοποίησης του ισχυρού πλεονεκτήματος που εστιάζεται στην ύπαρξη δομών και εμπειρίας του Κλάδου Γεωργικών Εφαρμογών του Τμήματος Γεωργίας ως δικαιούχου για την εκπαίδευση γεωργών. Τα κριτήρια τα οποία έχουν τεθεί για την παροχή γεωργικής εκπαίδευσης, αποκλείουν πλήρως τον ιδιωτικό τομέα αφού υστερεί σε μεγάλο βαθμό σε σχέση με την επάρκεια και εμπειρία στην παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Από την άλλη όμως, η όλη προσέγγιση περιορίζει την ιδιωτική πρωτοβουλία μη παρέχοντας την απαιτούμενη στήριξη για ανάπτυξη πληθώρας εκπαιδευτικών φορέων στη χώρα, στοιχείο το οποίο έχει επισημανθεί από τον Ανεξάρτητο Αξιολογητή στα σχόλια επί της SWOT ανάλυσης.

‘Ιδιωτικοί φορείς παρέχουν εκπαιδεύσεις σε γεωργούς μέσω κυρίως των Ομάδων Παραγωγών χωρίς όμως να παρέχεται σε αυτούς εργαλείο στήριξης υπό την μορφή χρηματοδότησης ή άλλου κινήτρου για την παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων’.

Η προαναφερόμενη αδυναμία αντιμετωπίζεται πάντως εν μέρει, στα πλαίσια της παροχής εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε θέματα εκτός γεωργίας, μέσω της προσέγγισης Leader, από ιδιωτικούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς, ένας τομέας όπου το Τμήμα Γεωργίας δεν διαθέτει το απαιτούμενο πλεονέκτημα.

Έρευνα, τεχνολογία και καινοτομία (E-T-K):

Η προώθηση της έρευνας τεχνολογίας και καινοτομίας αποτελεί μια νέα προτεραιότητα για την αγροτική ανάπτυξη η οποία βασίζεται στις διαπιστωμένες αδυναμίες της «έλλειψης μηχανισμών διασύνδεσης ερευνητικών φορέων και στελεχών με τις ανάγκες της παραγωγής και των αγορών» και της «έλλειψης υποστηρικτικών υποδομών E-T-K στην ύπαιθρο», στοιχεία τα οποία σχετίζονται και με άλλες διαπιστωμένες αδυναμίες όπως πολύ μικρό μέγεθος εκμεταλλεύσεων και αγροδιατροφικών επιχειρήσεων, κατακερματισμός δραστηριοτήτων E-T-K και έλλειψη σχετικής επιχειρηματικής κουλτούρας. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συμφωνεί με την παρέμβαση που έχει σχεδιαστεί στα πλαίσια του Μέρους 16 αφού στοχεύει ταυτόχρονα στη δημιουργία δικτύων E-T-K, στην υλοποίηση έργων εφαρμοσμένης έρευνας ενώ παρέχεται ακόμη πιο συγκεκριμένη στήριξη σε έργα ανάδειξης των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών των τοπικών προϊόντων ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ετοιμασίας επιστημονικά τεκμηριωμένων και ολοκληρωμένων φακέλων για ΠΟΠ/ΠΓΕ. Το στοιχείο αυτό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο και με τις επιδιώξεις της προτεραιότητας 3 η οποία βασίζεται στο δυνατό σημείο της «ύπαρξη πολλών αυθεντικών τοπικών προϊόντων καθώς και γηγενών ποικιλιών που παραμένουν αναξιοποίητα» επιδιώκει στη βελτίωση της προστιθέμενης αξίας μέσω της ποιοτικής διαφοροποίησης στ αγροδιατροφικά προϊόντα.

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά ότι στο πλαίσιο της προτεινόμενης παρέμβασης θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί και η ευκαιρία, ως αυτή καταγράφεται στην ανάλυση SWOT, που μπορεί να προκύψει από την αξιοποίηση των προγραμμάτων E&K για την απασχόληση ανέργων επιστημόνων. Ως εκ τούτου, συστήνεται όπως στο Μέτρο 16.2 δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε επίπεδο μοριοδότησης για απασχόληση ανέργων επιστημόνων στα πλαίσια υλοποίησης των προς χρηματοδότηση έργων.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων (2^η Προτεραιότητα)

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις που αφορούν τις περιοχές εστίασης της Προτεραιότητας 2 είναι συμβατοί με τους ευρύτερους στόχους του Προγράμματος. Ειδικότερα, ιδιαίτερη συνάφεια διαπιστώνεται (όπως είναι αναμενόμενο) με τους στόχους που αφορούν την βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας των εκμεταλλεύσεων και τη διευκόλυνση της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού τους, την ανανέωση του γεωργικού εργατικού δυναμικού, και την περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Παράλληλα, οι παρεμβάσεις είναι συναφείς με:

- τους στόχους που αφορούν την προστασία και αποτελεσματικότερη διαχείριση των υδατικών πόρων (Προτεραιότητες 4 και 5), και την αύξηση της αποδοτικότητας της ενεργειακής χρήσης στη γεωργία (Προτεραιότητα 5). Οι στόχοι αυτοί εξυπηρετούνται από δράσεις που αφορούν εξοικονόμηση υδάτων, εισαγωγή ΑΠΕ και διαχείριση αποβλήτων
- τους στόχους της Προτεραιότητας 6 για διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας. Οι στόχοι αυτοί εξυπηρετούνται μέσω της ενίσχυσης των επενδύσεων στην μεταποίηση και εμπορία.

Παράλληλα, υφίσταται συνάφεια με τους στόχους που αφορούν:

- την Προτεραιότητα 3 και ειδικότερα την καλύτερη ένταξη των παραγωγών του πρωτογενούς τομέα στην αλυσίδα τροφίμων. Η Προτεραιότητα 2 συμβάλει στον στόχο αυτό μέσω της προσπάθειας βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεων και της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, αλλά και μέσω της ενίσχυσης των επενδύσεων στην μεταποίηση και εμπορία.
- Την Προτεραιότητα 1 και ειδικότερα τον στόχο για καλύτερη μεταφορά της γνώσης και καινοτομίας στην πρωτογενή παραγωγή. Η συμβολή στον στόχο αυτό προκύπτει από την έμφαση των Μέτρων της Προτεραιότητας 2 στην ηλικιακή ανανέωση του γεωργικού εργατικού δυναμικού

Επίσης, από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει εμφανώς η απόλυτη συνάφεια των στόχων των Μέτρων της Προτεραιότητας 2 με τις προτεραιότητες της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία, την προώθηση μια ανταγωνιστικής οικονομίας που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους και την ενίσχυση μιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Μια σημαντική αδυναμία η οποία στερεί τη Κυπριακή γεωργία από συγκριτικό πλεονέκτημα στις εξαγωγικές προσπάθειες, σχετίζεται με την απόσταση από τις αγορές και το συνεπακόλουθο ψηλό μεταφοικό κόστος. Αυτή η αδυναμία, εκτιμάται ότι δεν μπορεί να καλυφθεί από το πρόγραμμα και άρα η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στους εξαγωγικούς προσανατολισμούς περιορίζεται σε θέματα εκσυγχρονισμού και μείωση κόστων παραγωγής/ ποιοτικής βελτίωσης, στοιχεία τα οποία ενδεχόμενα να μην επαρκούν για ανάκτηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος στις διεθνείς αγορές.

«Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, της καλής διαβίωσης των ζώων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία» (3η Προτεραιότητα)

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις σχετικές με την 3^η προτεραιότητα περιορίζονται στην περιοχή εστίασης 3^α - «καλύτερη ενσωμάτωση των πρωτογενών παραγωγών στην αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων

ποιότητας, προώθησης σε τοπικές αγορές και μικρές αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες παραγωγών και διεπαγγελματικών οργανώσεων». Η μη ενεργοποίηση παρεμβάσεων στην προτεραιότητα 3β – διαχείριση κινδύνων - έχει ήδη εντοπιστεί στα πλαίσια της καταγραφής των αναγκών όπου δεν φαίνεται να αποτελεί στόχο του προγράμματος.

Ειδικότερα σε σχέση με την περιοχή εστίασης 3α, οι παρεμβάσεις στοχεύουν να αντιμετωπίσουν τις πιο κάτω διαπιστωμένες αδυναμίες της SWOT ανάλυσης,:

- Αδύναμη διαπραγματευτική θέση παραγωγών
- Μη εμπορική αναγνώριση των ιδιαίτερων τοπικών προϊόντων
- Χαμηλό επίπεδο διαφοροποίησης της γεωργικής παραγωγής, έλλειψη τυποποίησης καθώς και περιορισμένη ιχνηλασιμότητα των προϊόντων
- Έλλειψη δικτύωσης γύρω από εθελοντικού χαρακτήρα σήματα ποιότητας με αποτέλεσμα τα τοπικά προϊόντα να μην τυγχάνουν αναγνώρισης.
- Ξηροθερμικό κλίμα και ανεπαρκείς συνθήκες διαβίωσης των ζώων οδηγούν σε υποβάθμιση της ποιότητας του γάλακτος
- Μη εμπλοκή των παραγωγών στο σύστημα εμπορίας που δεν βοηθά στην κατανόηση των καταναλωτικών αναγκών και στην ενίσχυση της γνώσης σε θέματα μάρκετινγκ και εμπορίας

Μέσα από την ανάλυση SWOT καταγράφεται και μια σειρά απειλών ταυτισμένων με τυχόν συνέχιση των προαναφερόμενων αδυναμιών, οι οποίες ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά ότι μπορούν να αντιμετωπιστούν από το προτεινόμενο πλαίσιο των παρεμβάσεων. Πάντως οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στην προτεραιότητα 3 καλούνται να αντιμετωπίζουν μια άλλη σοβαρή αδυναμία του αγροδιατροφικού κλάδου που σχτίζεται με την δημιουργία και ανάδειξη επώνυμων προϊόντων ως στοιχείο διαφοροποίησης και ποιοτικής αναβάθμισης. Έχει όμως αναφερθεί και αποτελεί κρίσιμο παράγοντα πως η κουλτούρα και το επίπεδο εκπαίδευσης των αγροτών αποτελούν εμπόδιο στην υιοθέτηση συλλογικών συστημάτων ποιότητας ενώ παράλληλα το στοιχείο της διαφοροποίησης και τα εν γένει θέματα σύγχρονου μάρκετινγκ και εμπορίας είναι σαφώς περιορισμένα στην Κυπριακή γεωργική παραγωγή. Θα πρέπει άρα να διασφαλιστεί, στα πλαίσια της παρέμβασης, η ενίσχυση της κατάρτισης, η μεταφορά γνώσης από βέλτιστες πρακτικές και η παροχή συνεχούς συμβουλευτικής στήριξης για να υπάρξει αοδοτική αξιοποίηση των Μέτρων στην παρούσα προτεραιότητα.

«Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τη γεωργία και τη δασοκομία» (4η Προτεραιότητα) και «Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μεταστροφής προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων και της δασοκομίας» (5η Προτεραιότητα)

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στα πλαίσια των προτεραιοτήτων 4 και 5 επικεντρώνονται στα πιο κάτω:

- Πλήρης αποκλεισμός της χημικής ζιζανιοκτονίας
- Αμειψισπορά
- Ολοκληρωμένη διαχείριση παραγωγής (ΟΔΠ)
- Προώθηση Βιολογικής παραγωγής
- Ενίσχυση καλλιεργειών και κτηνοτροφίας στις περιοχές του Δικτύου NATURA 200, κοινότητες οι οποίες βρίσκονται σε κοντινή απόσταση καθώς και παραδασόβιες .

Διατήρηση της βιοποικιλότητας: Η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της βιοποικιλότητας στις προστατευόμενες περιοχές του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, εξυπηρετείται από το μέτρο 13 Ενίσχυση περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Δεν υπάρχει σχετική αναφορά στα άλλα δυο μέτρα ήτοι 10. Αγροπεριβαλλοντικά και 11. Ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής. Αυτό περιορίζει τη δυνατότητα συνεργιών μεταξύ των μέτρων. Ο αξιολογητής προτείνει να υπάρχει πρόβλεψη για προτιμησιακό καθεστώς επιλεξιμότητας σε περιοχές εντός NATURA 2000. Ο αξιολογητής προτείνει επίσης να εξεταστεί η δυνατότητα διαφοροποίησης των πηγών χρηματοδότησης στις περιπτώσεις που οι πρακτικές και παρεμβάσεις που προτείνονται στο παρόν, λαμβάνουν χώρα σε περιοχές που βρίσκονται εκτός των οριοθετημένων περιοχών NATURA 2000. Συγκεκριμένα προτείνεται σε αυτές τις περιοχές οι προτεινόμενες δραστηριότητες να χρηματοδοτούνται μέσω του άρθρου 28, ως ενίσχυση δράσεων σε περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας (Περιβαλλοντικής Σημασίας, High Nature Value). Με αυτόν τον τρόπο θα αντιμετωπιστεί εν μέρει το πρόβλημα της έλλειψης δράσεων προστασίας των περιοχών NATURA 2000 καθώς και των HNV από τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα του άρθρου 28.

Αν και στην ανάλυση SWOT αναφέρεται ως ένα δυνατό σημείο το ότι μέσα στα εγκεκριμένα διαχειριστικά σχέδια των προστατευόμενων περιοχών ρυθμίζεται η άσκηση της γεωργίας κτηνοτροφίας, στην περιγραφή των παρεμβάσεων δεν υπάρχουν σχετικές αναφορές.

Στις παρεμβάσεις που προτείνονται για την προστασία της βιοποικιλότητας εντός των προστατευόμενων περιοχών προτείνεται η εξαίρεση συγκεκριμένων πολυετών καλλιεργειών όπως των εσπεριδοειδών, μπανανών, αμυγδαλιών, καρυδιών και φουντουκιών. Παρατηρείται ότι η πρόταση δε συνοδεύεται από επαρκή, κατά τη γνώμη του αξιολογητή αιτιολόγηση αλλά ούτε και από εκτίμηση για την έκταση και τη σημασία των εξαιρέσεων.

Ελλείπει αναφορά τόσο στη swot όσο και στη διαπίστωση των αναγκών στα κτηνοδοσκομικά (silvipastoral) και αγροκτηνοτροφικά (agropastoral) αλλά και αγροκτηνοδοσκομικά (agrosilvopastoral) συστήματα. Συνεπώς λείπουν και τα αντίστοιχα πιθανά μέτρα ενίσχυσης τους. Από τους διαθέσιμους δείκτες πλαισίου προκύπτει ότι η έκταση στην οποία θα μπορούσαν να εφαρμοστούν είναι μεγάλη (δες Context indicator 31: Land cover και Context indicator 33: Area under extensive agriculture). Επίσης από τη σχετική βιβλιογραφία προκύπτει ότι θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα εργαλεία για την διαχείριση των περιοχών υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας (HNV) και την άμβλυνση του προβλήματος της βοσκοφόρτωσης.

Ενώ ο προσδιορισμός των περιοχών HNV υψηλής φυσικής αξίας, όπως αναφέρεται στη SWOT αλλά και στην ανάγκη 4.2.16, δείχνει ότι υπάρχει ανταπόκριση στις προτεραιότητες της ΕΕ, δεν φαίνεται να ακολουθείται από το σχεδιασμό και εφαρμογή συγκεκριμένων παρεμβάσεων για την διατήρησή τους. Ο αξιολογητής προτείνει να υπάρχει πρόβλεψη για προτιμησιακό καθεστώς επιλεξιμότητας σε περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας (Περιβαλλοντικής Σημασίας, High Nature Value) αλλά και παραδοσώβιες κοινότητες και κοινότητες οι οποίες βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από τις περιοχές Natura 2000.

Η διαπιστωμένη ανάγκη 4.2.11. για διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργειών και του αγροτικού τοπίου αντιμετωπίζεται μόνο εμμέσως μέσω της αποφυγής της χημικής ζιζανιοκτονίας. Ενδεχόμενες πρόσθετες παρεμβάσεις πχ για την διατήρηση το γενετικού υλικού θα μπορούσαν να είχαν πιο μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα.

Στα σχόλια του αξιολογητή επί της ανάλυσης SWOT και της διαπίστωσης αναγκών που σχετίζονται με την προτεραιότητα 4 «Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από την γεωργία και τη δασοκομία», έχει τεθεί το ζήτημα της διαχείρισης των περιοχών Υψηλής Φυσικής Αξίας (Περιβαλλοντικής Σημασίας, High Nature Value) και κυρίως των περιοχών εξ αυτών, όπου η άσκηση της γεωργίας με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον είναι σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής για την προστασία της βιοποικιλότητας και τη διατήρηση του αγροτικού τοπίου. Έχει διαπιστωθεί η ανάγκη 4.2.11. για διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργειών και του αγροτικού τοπίου και η ανάγκη 4.2.16. για παρεμβάσεις στις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας. Οι δύο αυτές ανάγκες αντιμετωπίζονται ανεπαρκώς αφού παρατηρείται

έλλειψη αναφοράς στις περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας (Περιβαλλοντικής Σημασίας, High Nature Value). Η παράλειψη αυτή συνιστά αναντιστοιχία ανάμεσα στις ανάγκες, τις τεθείσες προτεραιότητες και τα μέτρα που προτείνονται.

Προτείνεται να προηγηθεί επεξεργασία των αιτήσεων των υποψήφιων δικαιούχων και να προωθούνται, πριν την οριστική αποδοχή των αιτήσεων, οι απαραίτητες χωρικές διευθετήσεις έτσι ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, όπως π.χ. για τη διαμόρφωση οικολογικών διαδρόμων (η οποία αποτελεί στόχο του μέτρου) αλλά και την προστασία του τοπίου. Θα πρέπει πάντως να διασφαλιστεί ότι οι διευθετήσεις αυτές δεν θα επιβαρύνουν υπέρμετρα κάποιους δικαιούχους. Σε κάθε περίπτωση, αν για την επιτυχία και την αυξημένη αποτελεσματικότητα της παρέμβασης είναι απαραίτητη η υποχρεωτική ένταξη συγκεκριμένων περιοχών ή ζωνών, οι με αυτόν τον τρόπο επιβαρυνόμενοι δικαιούχοι, πρέπει να απολαμβάνουν αυξημένων αποζημιώσεων.

Η επιχειρηματολογία της παρέμβασης όσον αφορά στα μέτρα που σχετίζονται με την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης χρειάζεται ενίσχυση. Συγκεκριμένα, οι επιμέρους πρακτικές που ενισχύονται ήτοι αμειψισπορές, χρήση παγίδων αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της Ολοκληρωμένης διαχείρισης της παραγωγής. Άρα ή θα πρέπει να ενισχύεται, μέσω του μέτρου, η εφαρμογή της ΟΔΠ και να υπολογιστούν ως συστατικά της στοιχεία (πράγμα που δεν συμβαίνει) ή θα πρέπει να απαλειφθεί η αναφορά στα συστήματα ΟΔΠ και να επιδοτούνται αυτόνομα ως επιμέρους πρακτικές με τους υπολογισμούς που τις ακολουθούν. Ο αξιολογητής θεωρεί ότι η δεύτερη είναι η προσήκουσα λύση.

Παρατηρείται ότι στη λογική της παρέμβασης η βιολογική γεωργία προσεγγίζεται ως ένα ενιαίο και ολιστικό σύστημα παραγωγής και δεν γίνεται διαχωρισμός μεταξύ βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας.

Παρά το θετικό γεγονός της ολιστικής προσέγγισης στη βιολογική γεωργία, ο αξιολογητής παρατηρεί ότι, ενώ υπάρχει σχετική πρόβλεψη, λείπουν κάποια συγκεκριμένα ειδικά κίνητρα για την επίτευξη συνεργιών ανάμεσα σε αλληλένδετες δραστηριότητες. Π.χ. η ρύθμιση για την καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών για ιδιοπαραγωγή ζωοτροφών δεν εξειδικεύεται έτσι ώστε να γίνει λειτουργική. Επίσης, η ενίσχυση πρακτικών όπως η χρήση ιδιοπαραγόμενης κοπριάς και η χλωρή λίπανση θα συνέτεινε στην αποτελεσματικότερη διατήρηση της βιοποικιλότητας αλλά και σε πιστότερη εφαρμογή του κανονισμού.

Διατήρηση προστασία εδαφικών πόρων: Στη SWOT αναφέρεται ως ευκαιρία η βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους δια της εφαρμογής στοχευμένων αγροπεριβαλλοντικών μέτρων για την προστασία του εδάφους. Τα προτεινόμενα μέτρα έχουν ευρεία γεωγραφική κάλυψη και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα καλλιεργειών με αποτέλεσμα να μην υπάρχει η σχετική στοχοθέτηση. Η συμπερίληψη στόχων για την προστασία των εδαφικών πόρων στα φιλοπεριβαλλοντικά συστήματα διαχείρισης αλλά και η δυνατότητα χρήσης εκτάσεων που απελευθερώνονται λόγω της εγκατάλειψης της γεωργικής δραστηριότητας, για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ιδιαίτερα αυξημένης βοσκοφόρτωσης θα έπρεπε να εξεταστεί.

Παρά το θετικό γεγονός της ολιστικής προσέγγισης στη βιολογική γεωργία, ο αξιολογητής παρατηρεί ότι, ενώ υπάρχει σχετική πρόβλεψη, λείπουν κάποια συγκεκριμένα ειδικά κίνητρα για την επίτευξη συνεργιών ανάμεσα σε αλληλένδετες δραστηριότητες. Π.χ. η ενίσχυση πρακτικών όπως η χρήση ιδιοπαραγόμενης κοπριάς, η κομποστοποίηση, η χλωρή λίπανση, η χρήση υπολειμμάτων καλλιεργειών, κ.α. θα συνέτεινε σε αποτελεσματικότερη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους αλλά και σε πιστότερη εφαρμογή του κανονισμού.

Βελτίωση της ποιότητας των υδατικών πόρων: Τα επιχειρήματα που συνδέουν τις παρεμβάσεις με τη βελτίωση της ποιότητας των υδατινών πόρων είναι κατά την άποψη του αξιολογητή ελλιπή. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τη λογική της παρέμβασης αναμένεται, λόγω της ενίσχυσης της βιολογικής παραγωγής βελτίωση στη ποιότητα των υδατικών πόρων. Κατά τη γνώμη του αξιολογητή όμως δεν τεκμηριώνεται επαρκώς η μείωση της έκπλυσης νιτρικών ιόντων από την εφαρμογή των διαχειριστικών πρακτικών της βιολογικής γεωργίας.

Η επιδίωξη της βελτίωσης της ποιότητας του νερού με τη συμβολή των καθεστώτων του μέτρου 10 στην προστασία της βιοποικιλότητας και συγκεκριμένα των 10.1. Πλήρης αποκλεισμός της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων, 10.2. Εφαρμογή τριετούς κύκλου αμειψισποράς και 10.3. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής όπως περιγράφεται στη λογική της παρέμβασης χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση με μελέτες, βιβλιογραφικές αναφορές και στατιστικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα η προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας των υδάτων μέσω της αποφυγής της ζιζανιοκτονίας, όπως φαίνεται στη λογική της παρέμβασης, στηρίζεται σε ιδιαίτερα εύθραυστη επιχειρηματολογία. Θα βοηθούσε αν το κείμενο του οποίου γίνεται επίκληση («Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα στην Κύπρο») ήταν πιο σχετικό με το ζήτημα του ύδατος ή έστω υπήρχε μια πιο συγκεκριμένη αναφορά. Τέλος δεν γίνεται καμία αναφορά στους στόχους (συνεπώς και τις υποχρεώσεις) που θέτουν οι οδηγίες 91/676 αλλά και κυρίως 2000/60, και στο πώς οι συγκεκριμένες δράσεις του μέτρου θα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αυτών.

Βελτίωση της αποδοτικότητας των υδάτινων πόρων: Σύμφωνα τόσο με την ανάλυση SWOT όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται στις ευκαιρίες η β) Βελτίωση της διαχείρισης υδάτων μέσω της πλήρους εφαρμογή της οδηγίας για τα ύδατα και η θέσπιση της τιμολόγησης. όσο και με τη διαπίστωση αναγκών αλλά και βάσει των προτεραιοτήτων που έχουν τεθεί το ζήτημα της διαχείρισης των υδατικών πόρων είναι από τα πλέον σημαντικά, αν όχι το σημαντικότερο. Το βάρος που δίνεται από πλευράς της Ένωσης στο ζήτημα των υδάτων διαπιστώνεται και από την σαφή πρόβλεψη του άρθρου 30 για μέτρα στις περιοχές όπου θα έχει σημαντικές επιπτώσεις η εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο για τα νερά. Από τα παραδοθέντα κείμενα φαίνεται να λείπει αναφορά σε ειδικά μέτρα αποζημίωσης των παραγωγών για υποχρεώσεις και τη συνακόλουθη επιβάρυνση λόγω της εφαρμογής της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα. Η παραπάνω παράλειψη δημιουργεί αναντιστοιχία ανάμεσα στις διαπιστωμένες ανάγκες, τις προτεραιότητες και τα προτεινόμενα μέτρα. Πολλώ δε μάλλον όταν μεταξύ των απειλών αναφέρεται στην SWOT η καθυστέρηση στην εφαρμογή του συνόλου των προβλεπόμενων μέτρων στα Διαχειριστικά σχέδια που προβλέπονται από την οδηγία για τα ύδατα (απαγόρευση γεωτρήσεων , χαμηλή τιμολόγηση ύδατος).

Ο αξιολογητής προτείνει να υπάρχει πρόβλεψη για προτιμησιακό καθεστώς επιλεξιμότητας σε περιοχές που θα επηρεαστούν από την εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο για τα νερά.

Τα επιχειρήματα που συνδέουν τις παρεμβάσεις με τη βελτίωση της διαχείρισης των υδατικών πόρων είναι κατά την άποψη του αξιολογητή ελλιπή. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τη λογική της παρέμβασης αναμένεται, λόγω της ενίσχυσης της βιολογικής παραγωγής βελτίωση στη διαχείριση των υδατικών πόρων. Κατά τη γνώμη του αξιολογητή όμως δεν τεκμηριώνεται επαρκώς η μείωση της έκπλυσης νιτρικών ιόντων από την εφαρμογή των διαχειριστικών πρακτικών της βιολογικής γεωργίας.

Ο αξιολογητής εκφράζει την επιφύλαξη του για το βαθμό στον οποίο οι παρεμβάσεις , όπως αναλύονται και τεκμηριώνονται, όντως συνεισφέρουν στην προώθηση της προτεραιότητας 5, ειδικά όσον αφορά στην αποδοτικότητα της χρήσης των υδατικών πόρων. Παρόλο που στην SWOT θεωρείται ως δυνατό σημείο το γεγονός ότι έχει γίνει καθορισμός και παρακολούθηση των ευαίσθητων από την νιτρορύπανση περιοχών και εφαρμογή περιοριστικών μέτρων με στόχο την βελτίωση των υπογείων υδροφορέων στις περιοχές αυτές, ως ευκαιρία δε η πλήρης εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο για τα νερά στο μέτρο λείπει οποιαδήποτε σχετική αναφορά. Ταυτόχρονα συγκαταλέγεται μεταξύ των απειλών που αναγνωρίζονται στην SWOT η καθυστέρηση στην εφαρμογή του συνόλου των προβλεπόμενων μέτρων στα Διαχειριστικά σχέδια που προβλέπονται από την οδηγία για τα ύδατα (απαγόρευση γεωτρήσεων , χαμηλή τιμολόγηση ύδατος). Τέλος στην διαπιστωμένη ανάγκη 4.2.4. για αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων για αποδοτική χρήση νερού, αναφέρεται η εφαρμογή προγράμματος άρδευσης και η μεταστροφή σε καλλιέργειες με λιγότερες υδατικές απαιτήσεις.

Η επιχειρηματολογία της παρέμβασης όσον αφορά στα μέτρα που σχετίζονται με την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης χρειάζεται ενίσχυση. Συγκεκριμένα, οι επιμέρους πρακτικές που ενισχύονται ήτοι διαχείριση υπολειμμάτων (σκάρτων κονδύλων), αναλύσεις εδαφών και αμειψισπορές αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία της Ολοκληρωμένης διαχείρισης της παραγωγής. Άρα ή θα πρέπει να ενισχύεται, μέσω του μέτρου, η εφαρμογή της ΟΔΠ και να υπολογιστούν ως συστατικά της στοιχεία (πράγμα που δεν συμβαίνει) ή θα πρέπει να απαλειφθεί η αναφορά στα συστήματα ΟΔΠ και να επιδοτούνται αυτόνομα ως επιμέρους πρακτικές με τους υπολογισμούς που τις ακολουθούν. Ο αξιολογητής θεωρεί ότι η δεύτερη είναι η προσηκούμενη λύση.

Στήριξη της μεταστροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα: Δεν τεκμηριώνεται επαρκώς η συμβολή των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων στην επίτευξη του περιορισμού των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Συγκεκριμένα δεν εξηγείται πώς θα επιτευχθεί περιορισμός εκπομπών αερίων θερμοκηπίου μέσω της ενίσχυσης της βιολογικής παραγωγής.

Λείπουν ειδικές ρυθμίσεις για την επίτευξη συνεργιών ανάμεσα στις δραστηριότητες π.χ μια εξειδικευμένη ενίσχυση για την καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών με σκοπό την ιδιοπαραγωγή βιολογικών ζωοτροφών αλλά και πρακτικών όπως η χρήση ιδιοπαραγόμενης κοπριάς, η κομποστοποίηση, η χλωρή λίπανση, η χρήση υπολειμμάτων καλλιεργειών, κ.α. θα συνέτεινε σε μια τεκμηριωμένη βελτίωση του ισοζυγίου άνθρακα αλλά και αερίων θερμοκηπίου στη βιολογική παραγωγή.

Διαπιστώνεται ότι η τεκμηρίωση της συμβολής των συγκεκριμένων δράσεων του μέτρου στον περιορισμό των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄, CO₂) και στην αύξηση της δέσμευσης όπως περιγράφεται στη λογική της παρέμβασης χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση με μελέτες, βιβλιογραφικές αναφορές και στατιστικά στοιχεία.

Ειδικά για τον περιορισμό των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, ενώ στην 4.2.1. Ανάγκη για προώθηση ΑΠΕ στην γεωργία και κτηνοτροφία αναφέρεται η ανάγκη για μονάδες αξιοποίησης γεωργικών υπολειμμάτων όπως ποκαλάμη, κλαδιά κλαδέματος και άλλα για παραγωγή ενέργειας, δεν προβλέπεται ανάλογη δράση στα αγροπεριβαλλοντικά.

6η Προτεραιότητα: « Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές»

Μέσα από την ανάλυση SWOT έχουν αναδειχθεί τα εξής σημαντικά ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την προτεραιότητα 6:

- Η πολυαπασχόληση μέσω της διαφοροποίησης της οικονομίας, κυρίως στις ορεινές περιοχές φαίνεται να αποτελεί την μοναδική διέξοδο για ανάσχεση της πληθυσμιακής αποψίλωσης
- Η διαφοροποίηση θα πρέπει να στηριχθεί στον τουρισμό της υπαίθρου, ένας όμως τομέας ο οποίος υστερεί σημαντικά μέχρι σήμερα στην προσέλκυση ικανοποιητικού αριθμού επισκεπτών, τόσο ημερήσιου όσο και πολυήμερης διαμονής
- Έχουν δημιουργηθεί αρκετές δημόσιες υποδομές στήριξης του τουριστικού προϊόντος αλλά δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς
- Η στήριξη και η ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος της υπαίθρου απαιτεί δομές δικτύωσης και συνεργασίας με κύριο αντικείμενο την ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτιστικών και περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων των περιοχών ώστε να δημιουργηθεί το απαιτούμενο υπόβαθρο της μάρκας προορισμού

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης σημειώνει πως η αδύναμη αναγνωρισιμότητα του αγροτουριστικού προϊόντος σχετίζεται και με τους περιορισμένους πόρους προώθησης. Προτείνεται όπως το στοιχείο της προώθησης του τουρισμού της υπαίθρου αντιμετωπιστεί μέσα από συμπληρωματικές δράσεις του Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης μέσω της προώθησης τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων που στοχεύει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

2.2.4. Εκτίμηση των προτεινόμενων τύπων ενίσχυσης

Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει μόνο μια **μορφή υποστήριξης**⁷ προς τους τελικούς δικαιούχους που είναι η «Επιχορήγηση μη επιστρεπτέας ενίσχυσης που αποτελεί και την παραδοσιακή μέθοδο μορφή της παρεχόμενης ενίσχυσης στα Μέτρα ιδιωτικών επενδύσεων μέχρι σήμερα. Η επιλογή αυτή κρίνεται ως ορθή υπό το πρίσμα των υφιστάμενων χρηματοοικονομικών συνθηκών στην Κυπριακή οικονομία. Σημειώνεται ότι έχει προβλεφθεί η ίδρυση από την Κυπριακή Κυβέρνηση ενός Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας το οποίο θα στοχεύει στην ενίσχυση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδοτικά κεφάλαια μέσα από την εφαρμογή χρηματοοικονομικών εργαλείων σε παρούσα φάση δεν προβλέπεται συμμετοχή του ΕΓΤΑΑ στην χρηματοδότηση του Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας. Επίσης δεν προβλέπεται η συνδυαστική εφαρμογή επιστρεπτέας και μη επιστρεπτέας ενίσχυσης .

Οι περιλαμβανόμενες στο Πρόγραμμα **Μορφές επιχορηγήσεων και επιστρεπτέας συνδρομής**⁸ δηλαδή ο τρόπος που παρέχονται οι επιχορηγήσεις είναι:

- Επιστροφή επιλέξιμων δαπανών που όντως πραγματοποιήθηκαν και πληρώθηκαν μαζί με, κατά περίπτωση, συνεισφορές σε είδος και κόστος απόσβεσης ·αποτελεί την κρατούσα μορφή επιχορήγησης
- Τυποποιημένες κλίμακες κόστους κατά μονάδα· εφαρμόζεται σε επιμέρους καθεστώτα του μέτρου 8 « Επενδύσεις στην ανάπτυξη δασικών περιοχών και στη βελτίωση της βιωσιμότητας των δασών» και συγκεκριμένα στα καθεστώτα 8.1 Δάσωση και δημιουργία δασωδών εκτάσεων , την δράση
- Κατ' αποκοπή ποσών, που δεν υπερβαίνουν τις 100.000 ευρώ δημόσιας συνεισφοράς στο υπομέτρο 1.3 «Βραχυπρόθεσμες ανταλλαγές για διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων και δασών» Επίσης στο σύνολο των μέτρων που έχουν την μορφή εκταρικών ενισχύσεων (Αγροπεριβαλλοντικά, Βιολογική Γεωργία, Περιοχές NATURA 2000, Εξισωτική) παρέχεται περίπτωση παροχή ενίσχυσης με βάση την έκταση που εντάσσεται στο καθεστώς (το ύψος της ανά στρέμμα ενίσχυσης προσδιορίζεται σε επίπεδο καθεστώτος.
- Κατ' αποκοπήν χρηματοδότησης που καθορίζεται με την εφαρμογή ενός ποσοστού σε μια προκαθορισμένη κατηγορία δαπανών στο μέτρο 9 «Ομάδες παραγωγών»
- είναι οι κατάλληλες. Βασική αλλαγή θα αποτελούσε η δυνατότητα εφαρμογής της μεθόδου της τυποποιημένης κλίμακας κόστους κατά μονάδα στα επενδυτικά μέτρα (4.1 και 4.2) για συγκεκριμένες κατηγορίες των επιλέξιμων δαπανών ανά κατηγορία παρεμβάσεων π.χ κτιριακά έργα. Η υιοθέτηση του τρόπου αυτού θα οδηγούσε στην σύντμηση των χρόνων εκκαθάρισης των δαπανών αλλά και μείωσης των προσκομιζόμενων δικαιολογητικών από πλευράς δικαιούχων. Ο Σύμβουλος

⁷ Άρθρο 66 ΚΑΝ 1303/2013

⁸ Άρθρο 67 ΚΑΝ 1303/2013ο.π 8

Αξιολόγησης θα πρότεινε επίσης για το μέτρο 16 Συνεργασία, 19 Leader (δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίηση, κατάρτιση, διατοπική – διακρατική συνεργασία), και η πλειονότητα των δαπανών του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου για την παροχή των ενισχύσεων να επιλεγθούν οι μέθοδοι τυποποιημένες κλίμακες κόστους κατά μονάδα και κατ' αποκοπή ποσών, που δεν υπερβαίνουν τις 100.000 ευρώ δημόσιας συνεισφοράς

2.2.5. Εκτίμηση της αναμενόμενης συμβολής των επιλεγμένων μέτρων στην επίτευξη των στόχων

Πρώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές (1^η Προτεραιότητα)

Σύμφωνα με την περιγραφή του Μέτρου 1, καλύπτονται οι περιοχές εστίασης (α) και (γ) ενώ το προτεινόμενο θεματολόγιο και η άμεση σύνδεση με μέτρα της προτεραιότητας 2 (M04 και M06) και της προτεραιότητας 4 (M11) καλύπτουν τους οριζόντιους στόχους. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης σημειώνει επίσης πως έχει ενσωματωθεί στη περιγραφή του Μέτρου το θεματολόγιο της προτεραιότητας 3 (αγροτοεπιχειρήν και θέματα εμπορίας και διαφοροποίησης) και έχει επίσης τονιστεί η επέκταση των θεμάτων στην προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορική διαχείριση των πόρων (προτεραιότητα 5). Η περιοχή εστίασης (β) καλύπτεται από το Μέτρο 16 αλλά με βάση σύσταση του Συμβούλου Αξιολόγησης, ως αυτή διατυπώθηκε στο Κεφάλαιο 2, κρίνεται αναγκαίος ο προσδιορισμός στόχευσης αναφορικά με τις οριζόντιες περιοχές εστίασης στην βάση ενός στρατηγικού εγγράφου για την Ε-Τ-Κ.

Κρίνεται επίσης ως συμβατή με τις διαπιστώσεις της υφιστάμενης κατάστασης, η σύνδεση της εκπαίδευσης/κατάρτισης με τα Μέτρα 4, 6 και 11, επιδιώκοντας να συμβάλει στην ενίσχυση της βάσης γνώσης σε δικαιούχους του επενδυτικού μέτρου, σε νέους γεωργούς και νέους βιοκαλλιεργητές. Με βάση την εμπειρία της παρούσας προγραμματικής περιόδου, εκτιμάται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των προαναφερόμενων εκπαιδευομένων θα είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες, στους οποίους αν και δεν εξειδικεύει, στοχεύει πρωτίστως η παρέμβαση.

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συμφωνεί με την παρέμβαση που έχει σχεδιαστεί στα πλαίσια του Μέτρου 16 αφού στοχεύει ταυτόχρονα στη δημιουργία δικτύων Ε-Τ-Κ, στην υλοποίηση έργων εφαρμοσμένης έρευνας ενώ παρέχεται ακόμη πιο συγκεκριμένη στήριξη σε έργα ανάδειξης των ιδιαίτερων ποιοτικών χαρακτηριστικών των τοπικών προϊόντων ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ετοιμασίας επιστημονικά τεκμηριωμένων και ολοκληρωμένων φακέλων για ΠΟΠ/ΠΓΕ. Το στοιχείο αυτό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο και με τις επιδιώξεις της προτεραιότητας 3 η οποία βασιζόμενη στο δυνατό σημείο της «ύπαρξη πολλών αυθεντικών τοπικών προϊόντων καθώς και γηγενών ποικιλιών που παραμένουν αναξιοποίητα» επιδιώκει στη βελτίωση της προστιθέμενης αξίας μέσω της ποιοτικής διαφοροποίησης σε αγροδιατροφικά προϊόντα.

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά ότι στο πλαίσιο της προτεινόμενης παρέμβασης θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί και η ευκαιρία, ως αυτή καταγράφεται στην ανάλυση SWOT, που μπορεί να προκύψει από την αξιοποίηση των προγραμμάτων Ε&Κ για την απασχόληση ανέργων επιστημόνων. Ως εκ τούτου, συστήνεται όπως στο Μέτρο 16.2 δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε επίπεδο μοριοδότησης για απασχόληση ανέργων επιστημόνων στα πλαίσια υλοποίησης των προς χρηματοδότηση έργων.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων (2^η Προτεραιότητα)

Σε ότι αφορά τα επιμέρους Μέτρα τα οποία εξυπηρετούν την προτεραιότητα 2, οι στόχοι του Μέτρου 4 έχουν ως εξής:

- Εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των επιχειρήσεων,

- Βελτίωση και αναδιάρθρωση της παραγωγής,
- Προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας,
- Εισαγωγή νέας τεχνολογίας
- Εισαγωγή πράσινης τεχνολογίας
- Μείωση του κόστους παραγωγής
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία
- Βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων
- Βελτίωση της ευημερίας των ζώων
- Διατήρηση και δημιουργία θέσεων εργασίας ειδικότερα στις αγροτικές περιοχές
- Ασφάλεια των εργαζομένων
- Προστασία των εκμεταλλεύσεων από καταστροφές
- Βελτίωση και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος
- Προστασία και ορθολογική χρήση των υδάτινων πόρων

Οι εν λόγω στόχοι αναδεικνύουν την εξαιρετικά πολυδιάστατη στόχευση του Μέτρου καθώς και την συνάφειά του με τους ευρύτερους στόχους του Προγράμματος. Επίσης, οι στόχοι κρίνονται ως έντονα συμπληρωματικοί, αφού προωθούν την οικονομική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της γεωργίας, που σχετίζεται άμεσα με την αναδιάρθρωση της παραγωγής, την ενσωμάτωση της καινοτομίας, επιχειρηματικότητας και γνώσης στην παραγωγική διαδικασία, την αναβάθμιση της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας, τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της διαχείρισης των φυσικών πόρων και οδηγεί στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων με ζήτηση στην αγορά και στη δημιουργία θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές.

Σε ότι αφορά την ιεράρχηση, το πρώτο Καθεστώς του Μέτρου «Επενδύσεις που βελτιώνουν τις συνολικές επιδόσεις και τη βιωσιμότητα των γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων», δίνει έμφαση στο περιβαλλοντικό όφελος των επενδύσεων, στην οικονομική βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεων και στην βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων. Σημαντική έμφαση παρέχεται από το πρώτο Καθεστώς και στην ανανέωση της ηλικιακής σύνθεσης και την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, μέσω της χορήγησης ειδικών – αυξημένων κινήτρων. Στο δεύτερο Καθεστώς «Επενδύσεις που αφορούν στη μεταποίηση, εμπορία και ανάπτυξη γεωργικών και δασικών προϊόντων» δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη ποιητικών προϊόντων και νέων προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία, καθώς και στην προώθηση της καινοτομίας και της νέας τεχνολογίας. Επίσης, έμφαση υπάρχει στην καλύτερη διασύνδεση της μεταποίησης και εμπορίας με την παραγωγή πρώτης ύλης.

Η εξειδίκευση και ιεράρχηση των στόχων κρίνεται ως ενδεδειγμένη, απουσιάζει όμως μνεία της αντιμετώπισης της δυσκολίας εξασφάλισης δανείων για την κάλυψη της ίδιας συμμετοχής στα επενδυτικά σχέδια.

Σε ότι αφορά το τρίτο Καθεστώς «Επενδύσεις σε υποδομές (χωροταξική και κτηνοτροφική ανάπτυξη και υποδομές σχετικές με τη διαχείριση των υδάτων)», η πρώτη δράση (Χωροταξική Κτηνοτροφική Ανάπτυξη) αποσκοπεί στην χωροταξική και περιβαλλοντική αναβάθμιση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Η εν λόγω δράση μπορεί να συνδυαστεί με τις επενδύσεις που προωθεί το πρώτο Καθεστώς και να συμβάλει στην οικονομική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της κτηνοτροφίας. Παράλληλα όμως, ο αξιολογητής παρατηρεί την έλλειψη ειδικών επενδυτικών κινήτρων προς τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις για αύξηση της αυτάρκειάς τους (ιδιοπαραγωγή) σε ζωοτροφές και την διασφάλιση της αποτελεσματικής διατροφής των ζώων, με στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής. Η δεύτερη (αξιοποίηση ανακυκλωμένου νερού) και η τρίτη δράση (εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών) στοχεύουν κυρίως στην αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης του ύδατος από τη γεωργία, στην προώθηση της καινοτομίας και των δεσμών μεταξύ γεωργίας και

έρευνας, στην εισαγωγή νέας τεχνολογίας και σε ευρύτερη βάση αποσκοπούν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και την προστασία και ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων.

Οι στόχοι του Μέτρου 6 περιλαμβάνουν:

- την πληθυσμιακή αναζωογόνηση του γεωργικού δυναμικού
- τη δημιουργία και ανάπτυξη βιώσιμων, ανταγωνιστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων με διαχειριστές νέους ανθρώπους, περισσότερο επιδεκτικούς στην εκπαίδευση και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η τεχνολογική ανάπτυξη
- την προώθηση της απασχόλησης και στη δημιουργία θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές
- την αξιοποίηση εκμεταλλεύσεων οι οποίες θα εγκαταλειφθούν ή είναι ήδη εγκαταλειμμένες ειδικά σε ορεινές περιοχές
- την επαγγελματική κατάρτιση των νέων γεωργών.

Σε ότι αφορά την ιεράρχησή τους, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεων των δικαιούχων, την επαγγελματική τους κατάρτιση και την αποκλειστική τους (σχεδόν) ενασχόληση με την γεωργία. Κατ' αυτό το τρόπο, το Μέτρο αποσκοπεί εμφανώς στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και οικονομικής βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων.

Επίσης, από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει εμφανώς η απόλυτη συνάφεια των στόχων των Μέτρων της Προτεραιότητας 2 με τις προτεραιότητες της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία, την προώθηση μια ανταγωνιστικής οικονομίας που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους και την ενίσχυση μιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

«Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, της καλής διαβίωσης των ζώων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία» (3η Προτεραιότητα)

Οι παρεμβάσεις στην προτεραιότητα 3 εστιάζονται στα Μέτρα,

3.1 «Ενίσχυση για νέες συμμετοχές σε συστήματα ποιότητας»

3.2 «Ενίσχυση για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης που εφαρμόζονται από ομάδες παραγωγών στην εσωτερική αγορά»

9: «Σύσταση Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών»

14: «Καλή μεταχείριση των ζώων μέσω της βελτίωσης της πυκνότητας του ζωικού κεφαλαίου και συνεχούς παροχής τροφής και νερού στην Αιγοπροβατοτροφία»

Μέτρο 16.4 «Βραχείες αλυσίδες και τοπικές Αγορές»

Τα προτεινόμενα μέτρα καλούνται να δώσουν μια πολύπλευρη λύση στην αντιμετώπιση των αδυναμιών που παρουσιάζει ο γεωργικός τομέας σε θέματα συνεργασιών, αμεσότερης πρόσβασης στις αγορές και διαφοροποίησης μέσω ποιοτικών προϊόντων, στοιχεία που αποτελούν κρίσιμα ζητήματα της αδύναμης διαπραγματευτικής τους θέσης. Εξαιρώντας το Μέτρο 14, τα υπόλοιπα μέτρα αλληλοσυμπληρώνουν παρεμβάσεις οι οποίες αποσκοπούν να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες, ως αυτές διατυπώνονται ανωτέρω. Τονίζεται δε, η σημαντική κατά τον αξιολογητή υιοθέτηση προηγούμενης σύστασης του για την ενίσχυση μέσου του Μέτρου 19 υποδομών λιανικού εμπορίου αποκλειστικά σε Ομάδες/ Οργανώσεις Παραγωγών, παρέμβαση που συμπληρώνει το σχετικό Μέτρο συνεργασίας για την σύσταση και οργάνωση βραχείων

αλυσίδων. Αναλυτικότερα, οι παρεμβάσεις ανά μέτρο σχολιάζονται πιο κάτω και κρίνονται σημαντικές ως προς την ενίσχυση της διαφοροποίησης, τονίζεται δε ότι αποτελούν ένα καινούργιο στοιχείο στο Πρόγραμμα για αντιμετώπιση του κρίσιμου ζητήματος της περιορισμένη διαπραγματευτική ισχύς των παραγωγών, το οποίο δεν αντιμετωπίστηκε επαρκώς στο παρελθόν αφού η παρέμβαση περιοριζόταν στο Μέτρο των Ομάδων Παραγωγών.

Στα πλαίσια του Μέτρου 3 η στήριξη για συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας και για τις σχετικές δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης θα συνεισφέρει στην ενδυνάμωση της θέσης των παραγωγών και της διαπραγματευτικής τους δύναμης μέσα στη διατροφική αλυσίδα. Πέραν της στήριξης που παρέχεται σε Ευρωπαϊκά συστήματα ΠΟΠ/ΠΓΕ, το Μέτρο 3.1 έχει για πρώτη φορά ενσωματώσει τη δυνατότητα στήριξης εθελοντικών σημάτων ποιότητας. Το Μέτρο συνεισφέρει επίσης στον οριζόντιο στόχο που αφορά το περιβάλλον μέσα από τη στήριξη που παρέχεται στα συστήματα βιολογικής γεωργίας.

Το Μέτρο 9 για τη σύσταση Ομάδων Παραγωγών αποσκοπεί να ενισχύσει τη διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών και σε αντίθεση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο έχει ενισχυθεί με (α) αύξηση του ποσοστού στήριξης σε 10% και (β) με τη δυνατότητα που παρέχεται μέσω του Μέτρου 19 για αυξημένο ποσοστό στήριξης για τη δημιουργία υποδομών λιανικού εμπορίου αποκλειστικά σε Ομάδες/ Οργανώσεις Παραγωγών, παρέμβαση η οποία επίσης συμπληρώνει το σχετικό Μέτρο 16.4 συνεργασίας για την σύσταση και οργάνωση βραχείων αλυσίδων. Ο σύμβουλος αξιολόγησης εκτιμά πως ο προαναφερόμενος συνδυασμός στήριξης των τριών μέτρων (M09, M19 – δράσεις λιανικού εμπορίου, M16.4 ανάπτυξη και διαχείριση βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού και τοπικών αγορών) αποτελούν ένα δυνατό και αλληλοϋποστηριζόμενο εργαλείο για την βελτίωση της διαπραγματευτικής ισχύς των αγροτών και της μείωσης της ψαλίδας τιμών μεταξύ παραγωγού/ καταναλωτή, στοιχεία που αναδείχθηκαν έντονα στην ανάλυση SWOT.

Το Μέτρο 14 αποτελεί λογική παρέμβαση για αντιμετώπιση των κρίσιμων ζητημάτων του κλάδου αιγοπροβατοτροφείας ο οποίος καλείται να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των αυξημένων εξαγωγών χαλουμιού και στην αύξησης της ζήτησης του ως αποτέλεσμα της αναμενόμενης κατοχύρωσης του χαλουμιού ως ΠΟΠ. Το Μέτρο αποσκοπεί να εξυπηρετήσει το συγκεκριμένο πρόβλημα διαβίωσης των ζώων αφού ο κλάδος στερείται ενός νομοθετικού πλαισίου για τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων με έμμεσο αποτέλεσμα την ποιοτική βελτίωση ή έστω η ποιοτική σταθεροποίηση στο παραγόμενο γάλα. Δεδομένης μάλιστα της ουσιαστικής στοχοθέτησης στο συγκεκριμένο μέτρο (4,3% των συνολικών πόρων) εκτιμάται πως δύναται να υπάρξει και ουσιαστική επίπτωση στην ποιότητα του γαλακτος ως μετριέται με συγκεκριμένους ποσοτικούς δείκτες ποιοτικών χαρακτηριστικών (πχ λίπος, πρωτεΐνη). Συστήνεται όπως εφαρμοστεί διαδικασία, (έστω σε δειγματοληπτικό επίπεδο), που να παρακολουθήσει με ποσοτικά στοιχεία την βελτίωση της ποιότητας του αιγοπρόβειου γαλακτος ως αποτέλεσμα της προτεινόμενης παρέμβασης. Παράλληλα, παρέχεται η δυνατότητα μέσω των παρεμβάσεων (κάτι που θα πρέπει να παροτρύνει το Τμήμα Γεωργίας) για την αξιοποίηση από τους κτηνοτρόφους των λοιπών μέτρων της προτεραιότητας ώστε να συστήσουν Ομάδα Παραγωγών και να δημιουργήσουν εθελοντικό σήμα ποιότητας ώστε το Μέτρο της καλής διαβίωσης να έχει ουσιαστικό αντίκτυπο στη διαπραγματευτική τους ισχύ και να δώσει την απαιτούμενη προστιθέμενη αξία στο προϊόν τους.

Το Μέτρο 16.4 στηρίζει μέσω της ενίσχυσης για τη συνεργασία των παραγωγών, τη δημιουργία βραχείων αλυσίδων και λαϊκών αγορών ώστε να δώσει πρόσθετη ώθηση στους παραγωγούς να εξυπηρετήσουν τους καταναλωτές χωρίς την ανάγκη μεσαζόντων, μειώνοντας έτσι την ψαλίδα τιμών και περιορίζοντας το πρόβλημα ρευστότητας, απότοκο της περιορισμένης διαπραγματευτικής τους δύναμης.

«Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τη γεωργία και τη δασοκομία» (4η Προτεραιότητα) και «Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της

μεταστροφής προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων και της δασοκομίας» (5η Προτεραιότητα)

Οι προτεραιότητες εξυπηρετούνται από τα παρακάτω μέτρα και καθεστώτα:

10. Αγροπεριβαλλοντικά Μέτρα

METPO 10.1: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων

Καθεστώ 10.1.1: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων για τις καλλιέργειες των φυλλοβόλων δέντρων (με εξαίρεση την αμυγδαλιά/ φουντουκιά)

Καθεστώ 10.1.2: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων για την καλλιέργεια της ελιάς.

Καθεστώ 10.1.3: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων για την εσπεριδοκαλλιέργεια

Καθεστώ 10.1.4: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων για την αμπελοαγωγή

Καθεστώ 10.1.4, Δράση Α - Προστασία από τις Πυρκαγιές

Καθεστώ 10.1.5: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων σε παραδοσιακές φυτείες

Καθεστώ 10.1.6: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω του πλήρους αποκλεισμού της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων για την μπανανοκαλλιέργεια

METPO 10.2: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω της εφαρμογής τριετούς κύκλου αμειψισποράς

Καθεστώ 10.2.1: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω της εφαρμογής ενός τριετούς κύκλου αμειψισποράς στην καλλιέργεια της πατάτας

Καθεστώ 10.2.2: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω της εφαρμογής ενός τριετούς κύκλου αμειψισποράς στις αροτραίες καλλιέργειες

METPO 10.3: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παραγωγής

Καθεστώ 10.3.1: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παραγωγής και διαχείρισης των εναπομεινάντων (σκάρτων) κονδύλων στην πατατοκαλλιέργεια

Καθεστώς 10.3.2: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για την αποτροπή της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους και μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (NO₂, CH₄) και εκπομπών CO₂ μέσω της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παραγωγής στην εσπεριδοκαλλιέργεια

METPO 10.4: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση και ανάπτυξη των γενετικών πόρων στη γεωργία

Καθεστώς 10.4.1: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση και ανάπτυξη των γενετικών πόρων στην αμπελουργία

Καθεστώς 10.4.2: Αγροπεριβαλλοντικές υποχρεώσεις τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση και ανάπτυξη των γενετικών πόρων στην κτηνοτροφία

METPO 11: Ανάπτυξη Βιολογικής Παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της περιόδου μετατροπής αλλά και της διατήρησης των πρακτικών της βιολογικής γεωργίας μετά την μεταβατική περίοδο

METPO 13: Ενίσχυση της βιοποικιλότητας και παροχή αντισταθμιστικών πληρωμών σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000 και παραδασόβιες κοινότητες και κοινότητες οι οποίες βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από τις περιοχές Natura 2000

Καθεστώς 13.1: Ασυγκόμιστη παραγωγή σε ετήσιες και πολυετείς καλλιέργειες ή και ακαλλιέργητη γη ή και φυσική λωρίδα προστασίας ανάσχεσης (φυσική βλάστηση) στις παρυφές των υδάτινων σωμάτων (ποτάμια, αργάκια, υγράτοποι και υδάτοφράκτες) η οποία θα ανέρχεται στο 10% ανά εκμετάλλευση.

Καθεστώς 13.2: Διαχείριση βοσκοτόπων στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000 και έλεγχος βοσκής (υπερβόσκηση).

Συνοπτικός κατάλογος μέτρων που εξυπηρετούν τις προτεραιότητες 4 και 5.

10	Αγροπεριβαλλοντικά μέτρα άρθρο 28
10.1	Πλήρης αποκλεισμός της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων
10.1.1	Μηχανική καλλιέργεια –φυλλοβόλα
10.1.2	Μηχανική καλλιέργεια-ελιές
10.1.3	Μηχανική καλλιέργεια-εσπεριδοειδή
10.1.4	Μηχανική καλλιέργεια-αμπέλια
10.1.5	Μηχανική καλλιέργεια-παραδοσιακές φυτείες
10.1.6	Εδαφοκάλυψη με δένδρα της προηγούμενης χρονιάς- μπανάνες
10.2	Εφαρμογή τριετούς κύκλου αμειψισποράς
10.2.1	Αμειψισπορά –πατάτες
10.2.2	Αμειψισπορά –σιτηρά
10.3	Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής
10.3.1	ΟΔΠ-Πατάτες
10.3.2	ΟΔΠ-Εσπεριδοειδή
10.4	Ανάπτυξη των γενετικών πόρων στη γεωργία
10.4.1	Ανάπτυξη των γενετικών πόρων στην αμπελουργία
10.4.2	Ανάπτυξη των γενετικών πόρων στην κτηνοτροφία
11	Ανάπτυξη Βιολογικής Παραγωγής (άρθρο 29)
13	Ενίσχυση περιοχών του Δικτύου Natura 2000 (άρθρο 30)
13.1	Ετήσιες και πολυετείς καλλιέργειες
13.2	Βοσκότοποι

Η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της βιοποικιλότητας στις προστατευόμενες περιοχές του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, εξυπηρετείται από το μέτρο 13 Ενίσχυση περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Δεν υπάρχει σχετική αναφορά στα άλλα δυο μέτρα ήτοι 10. Αγροπεριβαλλοντικά και 11. Ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής. Αυτό περιορίζει τη δυνατότητα συνεργιών μεταξύ των μέτρων. Ο αξιολογητής

προτείνει να υπάρχει πρόβλεψη για προτιμησιακό καθεστώς επιλεξιμότητας σε περιοχές εντός NATURA 2000. Ο αξιολογητής προτείνει επίσης να εξεταστεί η δυνατότητα διαφοροποίησης των πηγών χρηματοδότησης στις περιπτώσεις που οι πρακτικές και παρεμβάσεις που προτείνονται στο παρόν, λαμβάνουν χώρα σε περιοχές που βρίσκονται εκτός των οριοθετημένων περιοχών NATURA 2000. Συγκεκριμένα προτείνεται σε αυτές τις περιοχές οι προτεινόμενες δραστηριότητες να χρηματοδοτούνται μέσω του άρθρου 28, ως ενίσχυση δράσεων σε περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας (Περιβαλλοντικής Σημασίας, High Nature Value). Με αυτόν τον τρόπο θα αντιμετωπιστεί εν μέρει το πρόβλημα της έλλειψης δράσεων προστασίας των περιοχών NATURA 2000 καθώς και των HNV από τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα του άρθρου 28.

Η επιδίωξη της βελτίωσης της ποιότητας του νερού με τη συμβολή των καθεστώτων του μέτρου 10 στην προστασία της βιοποικιλότητας και συγκεκριμένα των 10.1. Πλήρης αποκλεισμός της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων, 10.2. Εφαρμογή τριετούς κύκλου αμειψισποράς και 10.3. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής όπως περιγράφεται στη λογική της παρέμβασης χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση με μελέτες, βιβλιογραφικές αναφορές και στατιστικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα η προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας των υδάτων μέσω της αποφυγής της ζιζανιοκτονίας, όπως φαίνεται στη λογική της παρέμβασης, στηρίζεται σε ιδιαίτερα εύθραυστη επιχειρηματολογία. Θα βοηθούσε αν το κείμενο του οποίου γίνεται επίκληση («Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα στην Κύπρο») ήταν πιο σχετικό με το ζήτημα του ύδατος ή έστω υπήρχε μια πιο συγκεκριμένη αναφορά. Τέλος δεν γίνεται καμία αναφορά στους στόχους (συνεπώς και τις υποχρεώσεις) που θέτουν οι οδηγίες 91/676 αλλά και κυρίως 2000/60, και στο πώς οι συγκεκριμένες δράσεις του μέτρου θα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αυτών.

6η Προτεραιότητα: « Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές»

Οι πιο πάνω διαπιστώσεις φαίνεται να αντιμετωπίζονται επαρκώς μέσα από τα μέτρα κυρίως της προσέγγισης Leader (19.2-19.3-19.4) καθώς και από τα άλλα Μέτρα που περιγράφονται πιο κάτω.

Μέτρα εφαρμογής leader

14 – «Δράσεις εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για μη γεωργικές δραστηριότητες»

19 – «Δράσεις ενίσχυσης επενδύσεων για μη γεωργικές δραστηριότητες»

20 - «Δημόσιες υποδομές μικρής κλίμακας»

35 - «Συνεργασίας»

Άλλα Μέτρα

4.2 Support for investments in processing/marketing and/or development of agriculture products

7,3 support for investments in broadband infrastructure

7,4 support for investments in the setting-up, improvement or expansion of local basic services for the rural population

7,5 support for investments for public use in recreational infrastructure, tourist information and small scale tourism infrastructure

2.2.6. Εκτίμηση της συνάφειας της κατανομής του προϋπολογισμού με τους στόχους

«Προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές» 1^η Προτεραιότητα:

Η χρηματοδοτική βαρύτητα που κατανέμεται στην προτεραιότητα ανέρχεται στο 1,8% του συνολικού προϋπολογισμού και αναλύεται στον πιο κάτω πίνακα. Με βάση την ανάλυση SWOT, τις διαπιστωμένες αδυναμίες καθώς και τον οριζόντιο χαρακτήρα της προτεραιότητας δεν μπορεί να συνεκτιμηθεί ότι οι διαθέσιμοι πόροι συμβάλλουν ουσιαστικά στους στόχους της προτεραιότητας, στοιχείο όμως το οποίο εξετάζεται αναλυτικά πιο κάτω.

Measure		code		1a	1b	1c
art 14	knowledge transfer and information actions	1.1	Support for vocational training and skills acquisition actions	850,000		850,000
		1.2	Support for demonstration projects/information actions	0		
		1.3	Support for short-term farm and forest management exchange as well as farm and forest visits	300,000		
art 35	Cooperation	16.2	Support for pilot projects	750,000	750,000	
			Support for the development of new products, practices, processes and technologies	400,000	400,000	
			Total € per Focus Area	2,300,000	1,150,000	850,000

Οι συνολικοί διαθέσιμοι πόροι που αναλογούν στη διά βίου εκπαίδευση (Μέτρο 1) κρίνονται επαρκείς για την ικανοποίηση του δείκτη εκροών, ενώ ο δείκτης των 2000 γεωργών είναι σχεδόν εφταπλάσιος της αντίστοιχης εκροής της παρούσας προγραμματικής περιόδου και αναλογεί στο 60% περίπου του συνολικού αριθμού επαγγελματιών γεωργών οι οποίοι τυγχάνουν προτεραιότητας σε επίπεδο μοριοδότησης. Ο στόχος αυτός κρίνεται ως ιδιαίτερα φιλόδοξος και θα απαιτηθεί ιδιαίτερη αφοσίωση και επάρκεια ανθρωπίνων πόρων του αρμόδιου Κλάδου ο οποίος θα επιφορτιστεί με την ευθύνη της κατάρτισης. Δεδομένης όμως της μη κάλυψης ημερήσιας αποζημίωσης προς του εκπαιδευόμενους, οι υπολογισμοί του αξιολογητή περιορίζουν το ύψος του απαιτούμενου ποσού προς ικανοποίηση του δείκτη εκπαίδευσης στο 60% του προϋπολογισμού που κατανεμήθηκε στη περιοχή 1^η και συστήνεται η επαναξιολόγηση της κατανομής των πόρων με μείωση του ποσού ή αύξηση του δείκτη.

Αντίθετα, οι συνολικοί χρηματοδοτικοί πόροι που κατανέμονται σε θέματα E&K (Μέτρο 16.2) ανέρχονται σε €2.3εκ και σίγουρα δεν μπορούν να έχουν ουσιαστική επίπτωση στο ποσοστό δαπάνης επί του ΑΕΠ αφού σε ετήσια βάση ανέρχονται σε €350,000, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο 3.5% περίπου των ετήσιων δαπανών E-T-K σε θέματα γεωργίας (σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας) και το οποίο είναι αμελητέο για την όποια βελτίωση στον συνολικό δείκτη δαπανών E-T-K επί του ΑΕΠ. Η απόφαση για την κατανομή περιορισμένων πόρων σε θέματα E-T-K προφανώς σχετίζεται με την περιορισμένη δυνατότητα των δικαιούχων να δημιουργήσουν τα απαιτούμενα δίκτυα συνεργασίας και να απορροφήσουν περισσότερους πόρους ενώ οι σχετικοί δείκτες εκροών κρίνονται ως απόλυτα εφικτοί και παρά τον χαμηλό συνολικό προϋπολογισμό, αποτελούν μια επαρκή βάση εκκίνησης για εφαρμογή παρεμβάσεων σε θέματα E&K μέσα από το Π.Α.Α.. Μπορεί να λεχθεί ότι το νέο πρόγραμμα παρέχει μια βάση εκκίνησης για διασύνδεσης της έρευνας με τις ανάγκες της παραγωγής και δημιουργίας ενός πλαισίου στήριξης της καινοτομίας, δεν μπορεί όμως, με βάση την χρηματοδοτική βαρύτητα να θεωρηθεί ως επαρκές εργαλείο πολιτικής για μεταστροφή στην καινοτομία.

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων (2^η Προτεραιότητα):

Σε ότι αφορά το βαθμό ανταπόκρισης των διαθέσιμων πόρων στους στόχους των μέτρων του Προγράμματος σημειώνονται τα ακόλουθα:

Σε ότι αφορά το Μέτρο 4 **‘Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού’** παρατηρείται, ότι η Δημόσια Δαπάνη για το Μέτρο αντιστοιχεί στο 22.3% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος και ανέρχεται σε €53.700.000. Η εν λόγω δαπάνη κατανέμεται στις εξής Περιοχές Εστίασης:

- Περιοχή εστίασης 2α (Βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και διευκόλυνση της αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ιδίως προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή και ο προσανατολισμός στην αγορά και η διαφοροποίηση της γεωργίας): €14.000.000 (5.9%)
- Περιοχή Εστίασης 2β (Διευκόλυνση της εισόδου εξειδικευμένων γεωργών στο γεωργικό τομέα και ειδικότερα ανανέωση των γενεών): €11.000.000 (4.6%)
- Περιοχή Εστίασης 5α (Αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης ύδατος στη γεωργία): €3.000.000 (1.3%)
- Περιοχή Εστίασης 5β (Αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης ενέργειας στη γεωργία και τη μεταποίηση τροφίμων): €2.000.000 (0.8%)
- Περιοχή Εστίασης 5γ (Διευκόλυνση του εφοδιασμού και της χρήσης ΑΠΕ, κλπ.): €3.700.000 (1.5%)
- Περιοχή Εστίασης 6α (Διευκόλυνση της διαφοροποίησης, της δημιουργίας και της ανάπτυξης μικρών επιχειρήσεων και της δημιουργίας θέσεων εργασίας): €15.000.000 (6.3%)

Με βάση τις διαπιστωμένες ανάγκες, και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η «χρηματοδότηση» των ανωτέρω αναγκών από άλλες Προτεραιότητες του Προγράμματος, αλλά και χωρίς να παραγνωρίζεται η οικονομική στενότητα του Προγράμματος, οι πόροι που έχουν κατανεμηθεί σε ανάγκες που αντιστοιχούν στις παραπάνω Περιοχές Εστίασης κρίνονται ως μάλλον ανεπαρκείς, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την εξυπηρέτηση της ανάγκης «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων» και ιδίως των αναγκών για «Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων» και «Εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών και δασικών προϊόντων». Η συγκεκριμένη άποψη θα μπορούσε να τεκμηριωθεί από τα ευρήματα της ανάλυσης SWOT σχετικά με τα έντονα διαρθρωτικά προβλήματα της Κυπριακής γεωργίας (ενδεικτικά αναφέρεται η υστέρηση στο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και στην παραγωγικότητα της εργασίας), με την έντονη υστέρηση της παραγωγικότητας της εργασίας στη βιομηχανία τροφίμων και τέλος με το διαπιστωμένο σημαντικό πρόβλημα ποσοτικής και ποιοτικής υποβάθμισης των υδατικών πόρων.

Σε ότι αφορά το Μέτρο 6, **‘Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων’** η Δημόσια Δαπάνη για το Μέτρο αντιστοιχεί στο 3.1% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος και ανέρχεται σε €7.500.000. Η εν λόγω δαπάνη κατανέμεται αποκλειστικά στη στις εξής Περιοχή Εστίασης 2β (Διευκόλυνση της εισόδου εξειδικευμένων γεωργών στο γεωργικό τομέα και ειδικότερα ανανέωση των γενεών).

Με βάση τις διαπιστωμένες ανάγκες, και σε συνδυασμό με τους αντίστοιχους πόρους που έχουν κατανεμηθεί για την Περιοχή Εστίασης 2β στο Μέτρο 4, οι πόροι που έχουν κατανεμηθεί σε ανάγκες που αντιστοιχούν στην εν λόγω Περιοχή Εστίασης κρίνονται ως αρκετά ικανοποιητικοί, αφού αντιστοιχούν στο 7.7% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος. Οι εν λόγω πόροι θεωρείται ότι αντιστοιχούν κυρίως στην εξυπηρέτηση της ανάγκης «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων» και δευτερευόντως των αναγκών για «Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων», «Πρώθηση ΑΠΕ στην

γεωργία και κτηνοτροφία», «Πρώθηση της καινοτομίας στην γεωργία» και «Αναβάθμιση του επιπέδου εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης».

Σε ότι αφορά την αξιολόγηση του βαθμού ανταπόκρισης της χρηματοδοτικής βαρύτητας των μέτρων στις διαπιστωμένες ανάγκες και προτεραιότητες του Προγράμματος σημειώνονται τα εξής:

Μέτρο 4,

- Σημαντική μείωση του δείκτη “Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύονται για εκσυγχρονισμό”, ο οποίος από 3000 για την περίοδο 2007-2013, μειώνεται σε 1100 για την περίοδο 2014-2020. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ότι με βάση τον ΔΚΠ 17, μόνο 4040 εκμεταλλεύσεις έχουν φυσικό μέγεθος μεγαλύτερο από 5 εκτάρια. Συνεπώς, με βάση την ιδιαίτερη στόχευση του Μέτρου σε βιώσιμες εκμεταλλεύσεις, είναι εφικτή η σημαντική συμβολή του Μέτρου στην αναβάθμιση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων που όντως έχουν κάποια προοπτική.
- Ο συνολικός όγκος των επενδύσεων του Μέτρου 4.1 ανέρχεται σε €56.000.000, σε σύγκριση με €150.000.000 το 2007-2013.
- Η Δημόσια Δαπάνη για επενδύσεις σε υποδομές αντίθετα αυξάνεται από €1.000.000 το 2007-2013 σε €5.000.000, κάτι που αναδεικνύει την περιβαλλοντική διάσταση του νέου Προγράμματος.
- Σε ότι αφορά τη διαχείριση αποβλήτων, το 2007-2013 στόχος ήταν η υλοποίηση 20 έργων, ενώ ο στόχος για το 2014-2020 αφορά 1100 LU.
- Οι δικαιούχοι που θα ενισχυθούν στην μεταποίηση προβλέπονται σε 200, σύγκριση με 260 την περίοδο 2007-2013.
- Ο συνολικός όγκος των επενδύσεων στην μεταποίηση ανέρχεται σε €37.500.000 σε σύγκριση με €60.000.000 το 2007-2013.

Μέτρο 6: Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων

1. Σε ότι αφορά το Μέτρο παρατηρείται:

- Αύξηση του αριθμού των νέων γεωργών που θα ενισχυθούν από 300 το 2007-2013 σε 500 το 2014-2020.
- Μείωση του δείκτη “Συνολικός όγκος επενδύσεων” από €45.000.000 το 2007-2013 σε €20.000.000 κατά την νέα Προγραμματική Περίοδο.

Συμπερασματικά, η στενότητα των πόρων του Προγράμματος αναδεικνύεται στο πλαίσιο της αξιολόγησης του βαθμού ανταπόκρισης των διαθέσιμων πόρων στους στόχους των Μέτρων. Η σύγκριση των στόχων (όπως αυτοί εκφράζονται από δείκτες εκροών) του ΠΑΑ 2014-2020 με τους αντίστοιχους του ΠΑΑ 2007-2013 (5^η Αναθεώρηση του 2012) είναι αποκαλυπτικοί. Μπορεί να παρατηρείται μια βελτίωση σε ότι αφορά τους δείκτες που σχετίζονται με την περιβαλλοντική διάσταση του Προγράμματος, όμως η μείωση (σε σχέση με την περίοδο 2007-2013) των δεικτών εκροών που αφορούν ιδιωτικές επενδύσεις είναι εντυπωσιακή. Με βάση τα παραπάνω, ο Αξιολογητής αποφαίνεται ότι η επίτευξη των στόχων του Προγράμματος προϋποθέτει την αποτελεσματικότερη στόχευση των δικαιούχων.

Πρώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία (3^η Προτεραιότητα):

Δεδομένης της έντονης αναφοράς στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT, στο πρόβλημα της διαπραγματευτικής ισχύς και της πολύ μεγάλης ψαλίδας τιμών παραγωγού με λιανική τιμή, θα αναμενόταν πολύ μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα στα Μέτρα της προτεραιότητας 3^α. Επίσης, η αναγκαιότητα της διαφοροποίησης μέσω της ανάδειξης ποιοτικών προϊόντων φαίνεται να αποτελεί μονόδρομο για την Κυπριακή γεωργία αφού το μικρό μέγεθος και η απόσταση από τις αγορές καθιστούν την διαφοροποίηση ως επιβεβλημένη στρατηγική προτεραιότητα. Αντίθετα όμως, συνολική βαρύτητα στα Μέτρα τα οποία εξυπηρετούν το τμήμα

αυτό της στρατηγικής, ως αναλύονται στην πίνακα πιο κάτω, περιορίζονται στο 5.6% του συνολικού προϋπολογισμού, εκ των οποίων μάλιστα το 65% κατανέμεται στο εξειδικευμένο Μέτρο της καλής διαβίωσης των ζώων. Καθίσταται κατανοητή η περιορισμένη βαρύτητα στα Μέτρα που σχετίζονται με τους στόχους της προτεραιότητας 3, λόγω της δύσκολης αφομοίωσης τους από τους γεωργούς αφού σχετίζονται με την αναγκαιότητα για συλλογικότητα και ποιοτική διαφοροποίηση, στοιχεία που αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα ως αυτό αποδεικνύεται από την μέχρι σήμερα εμπειρία. Ως εκ τούτου κρίνεται ως άκρως απαραίτητη η σύνδεση των Μέτρων με θέματα εκπαίδευση, κατάρτισης και παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη αξιοποίηση των πόρων έτσι που να αυξηθεί σταδιακά το ενδιαφέρον των αγροτών σε παρεμβάσεις που στοχεύουν σε ποιοτικά συστήματα και συλλογικές δράσεις εμπορίας.

Σχετικά Μέτρα και χρηματοδοτική βαρύτητα:

Measure		code		3a
art 16	quality schemes for agricultural products and foodstuffs	3.1	Support for new participation in quality schemes	600,000
		3.2	Support for information and promotion activities implemented by groups of producers in the internal market	400,000
art 27	setting up of producer groups and organisations	9.1	setting up of producer groups and organisation in the agriculture and forestry sectors	3,000,000
art 33	animal welfare	14	payment for animal welfare	9,000,000
art 35	Cooperation	16.4	support for horizontal and vertical co-operation among supply chain actors for the establishment and development of short supply chains and local markets	500,000
			support for promotion activities in a local context relating to the development of short supply chains and local markets	200,000

3.1 «Ενίσχυση για νέες συμμετοχές σε συστήματα ποιότητας» και 3.2 «Ενίσχυση για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης που εφαρμόζονται από ομάδες παραγωγών στην εσωτερική αγορά»:

Με βάση τον δείκτη στόχο, ο προϋπολογισμός του Μέτρου 3.1 κρίνεται επαρκής για τους στόχους του Μέτρου αλλά υπολείπεται σημαντικά με βάση την αδυναμία που παρουσιάζει η ποιοτική διαφοροποίηση στην SWOT ανάλυση, καθίσταται όμως παράλληλα κατανοητή η αδυναμία των αγροτών να ενταχθούν σε σήματα ποιότητας (βλέπε σχόλιο ανωτέρω). Το ύψος του διαθέσιμου προϋπολογισμού που αναλογεί σε δράσεις προώθησης των προϊόντων με σήμα ποιότητας κρίνεται όμως ως πολύ χαμηλό (€400,000) και επαρκεί για να καλύψει μόνο 4-8 σχέδια προώθησης (με βάση στοιχεία χρηματοδότησης ανά σχέδιο της περιόδου 2007-13). Δεδομένων των αναφορών στην ανάλυση SWOT που τονίζουν από την μια την σημαντική αδυναμία εισαγωγής και διείσδυσης στην αγορά γεωργικών προϊόντων ποιότητας και από την άλλη οι αναφορές ύπαρξης σημαντικού αριθμού φακέλων ΠΟΠ/ΠΓΕ προς εξέταση και η απλοποίηση των διαδικασιών εξέτασης, καθιστούν το προτεινόμενο ποσό ιδιαίτερα χαμηλό και σίγουρα δεν αντικατοπτρίζει την ιεράρχηση της παρέμβασης ως αυτή περιγράφεται στην ανάλυση SWOT. Η εκτίμηση του προτεινόμενου προϋπολογισμού θα πρέπει να βασίζεται στον αναμενόμενο (και όχι τον υφιστάμενο) συνολικό αριθμό προϊόντων ποιότητας πολλαπλασιαζόμενο με τον μέσο όρο δαπάνης κάθε σχεδίου ως προκύπτει από την

παρούσα περίοδο. Σημειώνεται δε, πως ακόμη και η προαναφερόμενη μέθοδος υπολογισμού κρίνεται ως πολύ συντηρητική αφού βασίζεται στην υπόθεση πως κάθε ομάδα παραγωγών διαφορετικού προϊόντος ποιότητας θα αιτηθεί μόνο μία φορά ανά εφταετία. Συστήνεται άρα η επανεξέταση της χρηματοδοτικής βαρύτητας στο Μέτρο 3.2 με αύξηση του προϋπολογισμού ο οποίος ενδεχόμενα να μπορεί να μεταφερθεί από το Μέτρο 14 όπου βασίζεται σε ένα μάλλον φιλόδοξο ποσοστό συμμετοχής.

9: «Σύσταση Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών»: Η χρηματοδοτική βαρύτητα κρίνεται ικανοποιητική στηριζόμενη αποκλειστικά στην εμπειρία της παρούσας προγραμματικής περιόδου όπου η κάλυψη του ίδιου προϋπολογισμού περιορίζεται μέχρι σήμερα στο 31% (εκτιμάται τελική απορρόφηση στο 45%), αφού αναμένεται ο διπλασιασμός του ύψους ενίσχυσης από 5% σε 10%

14: «Καλή μεταχείριση των ζώων μέσω της βελτίωσης της πυκνότητας του ζωικού κεφαλαίου και συνεχούς παροχής τροφής και νερού στην Αιγοπροβατοτροφία»: Είναι εμφανές ότι το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό βάρος στα Μέτρα της Προτεραιότητας 3^α έχει κατανεμηθεί υπέρ της καλής ευημερίας των αιγοπροβάτων, στοιχείο το οποίο ως προαναφέρθηκε σχετίζεται έμμεσα και με την διασφάλιση επαρκώς ποιοτικών ποσοτήτων γάλακτος για τη παραγωγή χαλουμιού, του κυριότερου εξαγωγίμου προϊόντος. Εκτιμάται όμως ότι ο συνολικός προϋπολογισμός βασίζεται σε ποσοστό συμμετοχής στο Μέτρο κατά 80% του συνόλου των επιλέξιμων εκμεταλλεύσεων, το οποίο είναι κατά την άποψη του αξιολογητή ιδιαίτερα ψηλό. Το σημείο επισημαίνεται χωρίς οποιαδήποτε σύσταση αφού δεν μπορεί να τεκμηριωθεί η ορθότητα της άποψης αλλά γίνεται εισήγηση όπως γίνει επαναξιολόγηση του δείκτη στόχου και κατ' επέκταση του προϋπολογισμού που κατανέμεται στο Μέτρο.

Μέτρο 16.4 «Βραχείες αλυσίδες και τοπικές Αγορές»: Δεδομένου του γεγονότος ότι το μέτρο εφαρμόζεται για πρώτη φορά, η χρηματοδοτική του βαρύτητα δεν μπορεί να τύχει ουσιαστικού σχολιασμού, μπορεί δε να θεωρηθεί ως εργαλείο πολιτικής σε δοκιμαστική φάση. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης σημειώνει πως με βάση την ανάλυση SWOT η χρηματοδοτική βαρύτητα σε αυτό το Μέτρο θα μπορούσε να είναι πιο αυξημένη, αλλά παράλληλα η αδύναμη χρηματοδοτική βαρύτητα αντισταθμίζεται από την συμπληρωματικότητα του με άλλα Μέτρα όπως το M17 (στήριξη για τη δημιουργία υποδομών λιανικού εμπορίου).

Codification of measures			P4		
Measure		code	4a	4b	4c
art 14	knowledge transfer and information actions	1			
		1.1	support for vocational training and skills acquisition actions		
			150.000		
art 21	investments in forest area development and improvement of the viability of forests	8			
		8.1	support for afforestation/creation of woodland establishment cost -22-		
			1.000.000		
		8.3	support for afforestation/creation of woodland maintenance/income foregone premium per ha - 22-		
			2.000.000		
		8.4	support for prevention and restoration of damage to forests from forest fires and natural disasters -24-		
			500.000		
		8.5	support for investments improving the resilience and environmental value as well as the mitigatin potential of forest ecosystem -25-		
			3.000.000		
art 28	agri - environment climate	10			
		10.1	payment for agri-environment climate commitments		
			58.000.000		
art 29	organic farming	11			
		11.1	payment to convert to organic farming practices and methods		
			4.000.000		
		11.2	payment to maintain to organic farming practices and methods		
			10.000.000		
art 30	Natura 2000 and Water Framework Directive payments	12			
		12.1	compensation payment for Natura 2000 agricultural areas		
			2.500.000		
		12.2	compensation payment for Natura 2000 forest areas		
			400.000		
		12.3	compensation payment for agricultural areas included in river basin management plans		
			0		
art 31	payments to areas facing natural or other specific constraints	13			
		13.1,	compensation payment in mountain areas		
			10.000.000		
		13.2	compensation payment for other areas affected by specific constraints		
			26.000.000		
		13.3	compensation payment per ha of UAA in areas with specific constraints		
			2.000.000		
art 35	cooperation	16			
		16.2	support for pilot projects		
			375.000		
			Total per Focus Area		
			119.925.000		

«Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τη γεωργία και τη δασοκομία» (4η Προτεραιότητα)

Τα Μέτρα της προτεραιότητας 4 έχουν την μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα η οποία αντιστοιχεί στο 45% του προγράμματος. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συμφωνεί με την μεγάλη συμβολή που προτείνεται αν και σημειώνει πως, ως τα μέτρα παρουσιάζονται, συντείνουν σχεδόν αποκλειστικά στην διατήρηση (maintenance) της ποιότητας των εδαφών και υδάτων σε ολόκληρη την χώρα, παρά στην βελτίωση και αντιμετώπιση (improvement) κρίσιμων περιβαλλοντικών προβλημάτων, χωρικά προσδιορισμένων.

Από τον παραπάνω πίνακα της κατανομής των χρηματοδοτικών πόρων προκύπτει ότι γίνεται προσπάθεια να καλυφθούν όλες οι περιοχές εστίασης με την εφαρμογή των μέτρων που εξυπηρετούν την προτεραιότητα, συνεπώς ανάλογα θα πρέπει να εξεταστεί και η χρηματοδοτική βαρύτητα. Η μέση ετήσια εκταρική αποζημίωση (για εξαετούς διάρκειας μέτρα) θα ξεπερνά τα 300 €, ποσό ικανοποιητικό για την προσέλκυση ενδιαφερομένων, και ο στόχος που τίθεται θα μπορούσε να αποτελέσει ένα αρκετά σημαντικό παράγοντα για την εξυπηρέτηση των αναγκών. Από την άλλη πλευρά, με δεδομένη την πιεστικότητα των προβλημάτων και των συνεπακόλουθων αναγκών (εξοικονόμηση και ορθολογική διαχείριση των υδάτων, βελτίωση του εδάφους και προστασία της βιοποικιλότητας) αλλά και την χωρική εστίαση των προβλημάτων σε συγκεκριμένες περιοχές (ευπρόσβλητες στα νιτρικά, ευαίσθητες στη διάβρωση, HNV περιοχές) γίνεται σαφές ότι χωρίς επαρκή χωρική εστίαση, αλλά και χωρίς συνέργειες με άλλα μέτρα του προγράμματος, το αγροπεριβαλλοντικό μέτρο δεν θα έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Αξίζει να σημειωθεί η ανισότητα της κατανομής των πόρων ανάμεσα στην επιδίωξη της συνέχισης της βιολογικής γεωργίας που προτείνεται να απορροφήσει πάνω από 70% των διατιθέμενων για την ενίσχυση της βιολογικής παραγωγής πόρων και την προσέλκυση νέων δικαιούχων. Με δεδομένο μάλιστα το ιδιαίτερο ψηλό εκταρικό μέσο όρο που προσεγγίζει τα 780 €, ενισχύει ακόμα την άποψη του αξιολογητή ότι τα πλέον υψηλού ανα εκτάριο κόστους μέτρα, τείνουν προς την διατήρηση μάλλον παρά τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος της χώρας.

Στην κατανομή των πόρων που αφορούν στις περιοχές NATURA 2000 και τις περιοχές εφαρμογής της Οδηγίας πλαίσιο για τα νερά, δεν μπορεί παρά να τονιστεί για άλλη μια φορά η έλλειψη πρόβλεψης πόρων για τη διευκόλυνση και την άμβλυση των επιπτώσεων που θα προέλθουν από την εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα. Το ποσό πάντως που κατανέμεται δεν κρίνεται ικανό να καλύψει παρά λίγο πάνω από το ¼ των γεωργικών γαιών που βρίσκονται στις περιοχές NATURA 2000, το οποίο είναι γύρω στο 6% όταν ο στόχος του μέτρου είναι να καλύψει μόνο το 1,6% της ΧΓΓ.

Οι δείκτες εκρών που προτείνονται διευκολύνουν την εκτίμηση των ενδεικνυόμενων δεικτών αποτελέσματος, πολλώ δε μάλλον όταν σε κάποιους από αυτούς τίθεται και τιμή στόχος όπου τίθενται στόχοι για την αποδοχή του μέτρου (Πίνακας 3). Ενώ στην περιγραφή και στη λογική των παρεμβάσεων τονίζεται ότι στόχο έχουν να συμβάλουν α. στη διατήρηση της ποιότητας των υδάτων, β. την αποτροπή υποβάθμισης του εδάφους καθώς και γ. τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, λείπει αναφορά σε συγκεκριμένους δείκτες επιπτώσεων που να σχετίζονται με το έδαφος, τα ύδατα και τη βιοποικιλότητα. Υπ' αυτή την έννοια προτείνεται η χρήση των μεταβολών στους δείκτες πλαισίου ως εκτιμητών των δεικτών επιπτώσεων

Πίνακας Προτεινόμενοι δείκτες επιπτώσεων ανά στόχο για την προτεραιότητα 4

Βιοποικιλότητα	Έδαφος	Τοπίο
Κάλυψη γης	Οργανική ουσία στο έδαφος	Κατηγορίες χρήσεων γεωργικής γης (Κατηγορία II, τομεακοί)
Περιοχές με φυσικούς περιορισμούς	Διάβρωση	Δάσος και δασικές εκτάσεις (Κατηγορία II, τομεακοί)
Εκτάσεις με εκτατικά (χαμηλών εισροών) συστήματα	Βοσκοφόρτωση	
Περιοχές του δικτύου προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000		
Αγροτικά Πουλιά		
Κατάσταση διατήρησης ενδιαιτημάτων (βοσκοτόπια)		
Γεωργικές περιοχές υψηλής		

περιβαλλοντικής σημασίας (HNV)		
Προστατευόμενα δάση		
Κατηγορίες χρήσεων γεωργικής γης (Κατηγορία II, τομεακοί)		
Δάσος και δασικές εκτάσεις (Κατηγορία II, τομεακοί)		

Συνοπτικός κατάλογος δεικτών εκρών προτεραιότητας 4 και η αντίστοιχη χρηματοδοτική βαρύτητα.

Μέτρο	Αριθμός αιτητών	Στόχος έκτασης(εκτάρια)	Ετήσια Δαπάνη ευρώ
Αγροπεριβαλλοντικά μέτρα		31.865	
<i>Πλήρης αποκλεισμός της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων</i>		17.025	
Μηχανική καλλιέργεια – φυλλοβόλα	2.500	1.087	543.500
Μηχανική καλλιέργεια-ελιές	4.850	7.500	990.000
Μηχανική καλλιέργεια-εσπεριδοειδή	1.400	2.300	517.500
Μηχανική καλλιέργεια-αμπέλια	μδ	3.500	2.300.000
Μηχανική καλλιέργεια-παραδοσιακές φυτείες	3.500	2.400	μδ
Εδαφοκάλυψη με δένδρα της προηγούμενης χρονιάς-μπανάνες	230	238	184.000
<i>Εφαρμογή τριετούς κύκλου αμειψισποράς</i>	<i>1.194</i>	<i>10.090</i>	<i>2.919.550</i>
Αμειψισπορά –πατάτες	130	1.090	534.100
Αμειψισπορά –σιτηρά	1.064	9.000	2.385.450
<i>Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής</i>	<i>3.817</i>	<i>4.750</i>	<i>1.775.000</i>
ΟΔΠ-Πατάτες	1.061	3.000	900.000
ΟΔΠ-Εσπεριδοειδή	2.756	1.750	875.000
<i>Ανάπτυξη των γενετικών πόρων στη γεωργία</i>	<i>::</i>	<i>::</i>	<i>::</i>
Ανάπτυξη των γενετικών πόρων στην αμπελοργία	150	274	33.500
Ανάπτυξη των γενετικών πόρων στην κτηνοτροφία	::	::	::
Ανάπτυξη Βιολογικής Παραγωγής	::	3.000	::
Ενίσχυση περιοχών του Δικτύου Natura 2000	::	1.860	2.900.000
<i>Ετήσιες και πολυετείς καλλιέργειες</i>	<i>::</i>	<i>::</i>	<i>::</i>
<i>Βοσκότοποι</i>	<i>::</i>	<i>::</i>	<i>::</i>

«Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μεταστροφής προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων και της δασοκομίας» (5η Προτεραιότητα):

Από τον παρακάτω πίνακα της κατανομής των πόρων δύο παραλήψεις θεωρούνται από τον αξιολογητή ιδιαίτερα σημαντικές.

Η πρώτη έχει να κάνει με την μη πρόβλεψη για μέτρα που να προωθούν πρακτικές διατήρησης ή και αύξησης της δέσμευσης άνθρακα στη γεωργία και τη δασοκομία. Στερείται έτσι η χώρα ένα σημαντικό εργαλείο που θα την βοηθούσε να συμβάλλει στην άμβλυση του φαινομένου του θερμοκηπίου.

Η δεύτερη έχει να κάνει με την επιλογή να αγνοηθεί η δυνατότητα συμβολής τόσο των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων όσο και της βιολογικής γεωργίας στους περιοχές εστίασης 5^α, 5β, 5γ και 5δ. Η επιλογή της χρηματοδότησης επενδύσεων τόσο ιδιωτικών όσο και δημοσίων, με φιλοπεριβαλλοντικούς στόχους σε περίοδο οξείας οικονομικής κρίσης, κατά την οποία ο κύριος στόχος τόσο των ιδιωτών όσο και των δημοσίων φορέων είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, δεν θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων προστασίας του περιβάλλοντος. Η συμπερίληψη ενεργειών για την προστασία των υδατικών πόρων στα επιμέρους άλλα μέτρα π.χ. τα αγροπεριβαλλοντικά θα μπορούσε να δράσει συνεργιστικά προς την επίτευξη των στόχων.

Codification of measures			P5					
Measure		code	5a	5b	5c	5d	5e	
art 14	knowledge transfer and information actions	1.1	support for vocational training and skills acquisition actions	280.000	50.000		50.000	
art 17	investments in physical assets	4.1	Support for investments in agriculture holdings	3.000.000	2.000.000	3.700.000	0	
		4.3	Support for investments in infrastructure related to development, modernisation or adaptation of agriculture and forestry	4.000.000		1.000.000		
art 35	cooperation	16.2	support for pilot projects	225.000	150.000			
			Total per Focus Area	7.505.000	2.200.000	4.700.000	50.000	0

Μέτρα ενίσχυσης των δασών:

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι έμφαση σε θέματα δασώσεων δίνεται στο υπομέτρο 8.3 «Support for restoration of damage to forests from forest fires and natural disasters and catastrophic events» σε δάσωση καμένων περιοχών για τις οποίες το πρόγραμμα δεν προβλέπει συγκεκριμένο δείκτη εκρών αλλά εκτιμάται ότι με το ποσό των €500,000 μπορεί να υποστηριχθούν οι ανάγκες αναδάσωσης καμένων περιοχών.

Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 δαπανήθηκε το ποσό των €760.000 για την αναδάσωση καμένων περιοχών συνολικής έκτασης 432 ha. Η συγκεκριμένη δαπάνη αφορούσε κυρίως έργα αποκατάστασης ζημιών από δύο μεγάλες πυρκαγιές που έγιναν κατά την περίοδο αυτή. Με βάση τα στοιχεία αυτά το κόστος αποκατάστασης των ζημιών ανέρχεται περίπου στα €1.700/ha. Επομένως, το ποσό των €500.000, που έχει προϋπολογισθεί για το Υπομέτρο 8.4 μπορεί να υποστηρίξει περίπου 300 ha, έκταση που συνάδει με τις διαπιστωμένες και επιβεβαιωμένες με ιστορικά στοιχεία ανάγκες.

Σημαντική είναι η έμφαση που δίνεται σε θέματα πρόληψης πυρκαγιών με το συνολικό ποσό να ανέρχεται σε €2,000,000 και να προβλέπεται η υποστήριξη 80 δικαιούχων. Το Υπομέτρο 8.2 «Support for prevention of damage to forests from forest fires and natural disasters and catastrophic events» έχει μια σειρά δράσεων με κύριους στόχους την (α) μείωση της ετήσιας καμένης έκτασης και μείωση της μέσης καμένης έκτασης ανά πυρκαγιά, (β) μείωση του χρόνου ανίχνευσης των πυρκαγιών και μείωση του χρόνου μεταξύ της ανίχνευσης

και της αναγγελίας μιας πυρκαγιάς, (γ) η μείωση του μέσου χρόνου επέμβασης. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά ότι το προτεινόμενο υπομέτρο σε συνδυασμό με το Μέτρο 10.1.4, Δράση Α – παρέμβαση σε αμπέλια για προστασία από τις Πυρκαγιές, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στα Μέτρα πρόληψης ιδιαίτερα αν τύχουν εφαρμογής εντός των δασών αλλά και σε γεωργική γη περιμετρικά των δασών αφού σύμφωνα με την αναλυτική αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης των δασών «η αρμοδιότητα του Τμήματος Δασών όσον αφορά την καταστολή και κατάσβεση δασικών πυρκαγιών επεκτάθηκε από το ένα στα δύο χιλιόμετρα απόσταση από τα όρια του κρατικού δάσους. Αυτό κρίθηκε αναγκαίο αφού, όπως επιβεβαιώνεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό των πυρκαγιών (κοντά στο 50%) έχουν ως σημείο έναρξης τη ζώνη των δύο χιλιομέτρων από τα κρατικά δάση».

Τέλος, το υπομέτρο 8.4 «Support for investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems» καταγράφεται ότι συμβάλλει στην περιοχή εστίασης 5^ε. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά ότι οι δράσεις α και β συμβάλουν αποκλειστικά στην περιοχή εστίασης 4^α και μόνο η δράση γ συμβάλλει στην περιοχή 5^ε. Ως εκ τούτου συστήνεται η μεταφορά των πόρων ύψους €2,5εκ που αντιστοιχούν στις δράσεις α και β από την περιοχή εστίασης 5^ε στην περιοχή εστίασης 4^α. Στα πλαίσια του υπομέτρου 8.4 έχει κατανεμηθεί το ποσό των €3εκ με το οποίο εκτιμάται η κάλυψη 30,650 εκταρίων μέσα από την υλοποίηση 100 έργων, έκταση η οποία αντιστοιχεί στο 8% των δασοκαλυμμένων εκτάσεων και . Η χρηματοδοτική βαρύτητα του υπομέτρου είναι κατά €1εκ χαμηλότερη από την παρούσα προγραμματική περίοδο αλλά ο στόχος δεν διαφοροποιείται αφού έχουν εξαιρεθεί τα μεγάλα έργα των μη παραγωγικών επενδύσεων. Αυτά αφορούσαν στα Κέντρα Περιβαλλοντικής ενημέρωσης για τα οποία η SWOT ανάλυση έχει κρίνει ότι η δημιουργία τους έχει υπερκαλύψει τις ανάγκες της Κύπρου. Τόσο η προτεινόμενη βαρύτητα στο Μέτρο όσο και ο προτεινόμενος δείκτης στόχος κρίνονται ικανοποιητικοί με βάση την εμπειρία του παρελθόντος. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί η επιφύλαξη του Συμβούλου Αξιολόγησης ως προς τη δυνατότητα μέτρησης της δασικής έκτασης στην οποία υλοποιούνται οι παρεμβάσεις της κατηγορίας α, δηλαδή «επενδύσεις σε υποδομές για αναψυχικές δραστηριότητες και για βελτίωση των εμπειριών του κοινού στα δάση». Ως εναλλακτική επιλογή θα μπορούσε να επιλεγεί ως επιπρόσθετος δείκτης ο αριθμός των επισκεπτών που απολαμβάνουν τις υποδομές αναψυχής και ο οποίος να προκύπτει από στατιστικά δεδομένα δειγματοληπτικών παρακολούθησεων.

6η Προτεραιότητα: « Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές»

Ο συνολικός προϋπολογισμός που κατανέμεται στην Προτεραιότητα 6 ανέρχεται σε €37εκ ή 15,5% του συνολικού προγράμματος. Μεγάλο μέρος του που αφορά στα Μέτρα 4.2 και 7.5 ενδέχεται να υλοποιηθεί σε περιοχές οι οποίες δεν αντιμετωπίζουν τα κρίσιμα ζητήματα που έχει αναδείξει η SWOT ανάλυση (πληθυσμιακή αποψίλωση, οικονομική υποβάθμιση) αλλά εξυπηρετούν τις ευρύτερες ανάγκες για διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας. Σημειώνεται δε πως το σύνολο του προϋπολογισμού της προσέγγισης leader αφορά την προτεραιότητα 6 και επικεντρώνεται πρωτίστως στις περιοχές στις οποίες έχουν εντοπιστεί τα κρίσιμα ζητήματα που προαναφέρονται. Ως εκ τούτου, οι πόροι της προτεραιότητας 6 κατανέμονται σε αδρές γραμμές ισομερώς μεταξύ των ορεινών/ ημιορεινών υποβαθμισμένων αγροτικών περιοχών και των λοιπών αγροτικών περιοχών. Με βάση της ανάλυση SWOT η οποία εντοπίζει σοβαρές αδυναμίες σε μια μεγάλη έκταση των αγροτικών περιοχών, ειδικότερα σε σχέση με το επίπεδο φτώχειας και οικονομικής απαξίωσης, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι οι πόροι που κατανέμονται στην αντιμετώπιση αυτής της ανάγκης είναι σχετικά περιορισμένοι. Από την άλλη όμως, έχει αποδειχθεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο ότι η περιορισμένη επάρκεια των ανθρωπίνων πόρων σε γνώσεις και επιχειρηματικότητα αποτελεί παράγοντα που περιορίζει την αποτελεσματικότητα των πόρων που κατανέμονται σε αυτές τις περιοχές. Ως εκ τούτου, κρίσιμο ζήτημα είναι η αποδοτική αξιοποίηση των πόρων αλλά και η συμπληρωματικότητα δράσεων με τα άλλα Ταμεία της Ε.Ε. ώστε να ενισχυθούν οι περιοχές ως

εγκυβερνητικοί προορισμοί ώστε να αυξηθεί η επισκεψιμότητα και κατ' επέκταση να αποδώσουν τα μέγιστα οι ιδιωτικές και δημόσιες δαπάνες του ΠΑΑ στην προτεραιότητα

Codification of measures				P6		
Measure		code		6a	6b	6c
art 17	investments in physical assets	4.2	Support for investments in processing/marketing and/or development of agriculture products	10,000,000		
art 20	basic services and village renewal in rural areas	7.3	support for investments in broadband infrastructure			500,000
		7.4	support for investments in the setting-up, improvement or expansion of localbasic services for the rural population		4,500,000	
		7.5	support for investments for public use in recreational infrastructure, tourist information and small scale tourism infrastructure		10,000,000	
art 42-44	LEADER	19.2	Support for implementation of operations under the LDS		9,000,000	
		19.3	Support for cooperation		600,000	
		19.4	Support for running and animation cost		2,400,000	
			Total per Focus Area	10,000,000	26,500,000	500,000

2.2.7. Εκτίμηση των θεματικών υπο – προγραμμάτων

Δεν υποβάλλονται θεματικά υποπρογράμματα στο Κυπριακό Π.Α.Α. 2014-20.

2.2.8. Εκτίμηση των διατάξεων του LEADER (Τοπική Ανάπτυξη με την Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων)

Οι πόροι που διαθέτει το Πρόγραμμα για την προσέγγιση Leader ανέρχονται στο 5% που είναι και το κατώτατο όριο που προβλέπεται από τον Κανονισμό. Αντίστοιχες παρεμβάσεις τοπικής ανάπτυξης είναι προαιρετικές για τα άλλα Ταμεία αλλά και όπως αποτυπώνεται στο ΣΕΣ δεν προβλέπεται να περιληφθούν στα επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ της νέας προγραμματικής περιόδου (με βάση την υφιστάμενη πληροφόρηση οπότε δεν τίθεται και θέμα ορισμού επικεφαλής Ταμείου ή η υιοθέτηση μηχανισμών ενιαίας παρακολούθησης ούτε και η αναγκαιότητα δημιουργίας διακριτής δομής για την αξιολόγηση - επιλογή των Ομάδων Τοπικής Δράσης και την εφαρμογή των Τοπικών Προγραμμάτων Leader.

Η προσέγγιση Leader και οι σχεδιαζόμενες διαδικασίες για την υλοποίησή της ανταποκρίνονται επαρκώς στις χωρικές ανάγκες που διαπιστώθηκαν από την swot ανάλυση αλλά και με τις αναφερόμενες στο ΣΕΣ προτεραιότητες για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της προσέγγισης Leader που είναι η δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε εκτός της γεωργίας τομείς οικονομικής δραστηριότητας, η προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των περιοχών παρέμβασης, η ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας και η κάλυψη των ελλείψεων σε υποδομές.

Η λογική στην οποία στηρίζεται ο προσδιορισμός των επιλέξιμων περιοχών, είναι απόλυτα συμβατή με τις διαπιστωμένες ανάγκες αλλά και την προσέγγιση του ΣΕΣ που αναγνωρίζει ότι τα σημαντικότερα

προβλήματα εντοπίζονται στις ορεινές περιοχές κατά συνέπεια η επιλογή των κριτηρίων που έχουν τεθεί⁹ για την επιλογή των περιοχών είναι συμβατά με τις ανάγκες αλλά και τις προτεραιότητες για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Σαφής είναι και η περιγραφή των καθηκόντων που επωμίζονται οι Ομάδες Τοπικής Δράσης, η Διαχειριστική Αρχή και ο Οργανισμός Πληρωμών και αποδεικνύει ότι τα διδάγματα τη τρέχουσας Προγραμματικής Περιόδου έχουν εληφθησαν υπόψη. Σε ότι αφορά τα κριτήρια επιλογής των τοπικών στρατηγικών ο Σύμβουλος αξιολόγησης επισημαίνει μια αναντιστοιχία αφού η προσέγγιση για την αντιμετώπιση της φτώχειας δεν λαμβάνεται υπόψη για την βαθμολόγηση της πληρότητας της Στρατηγικής.

Κρίσιμο σημείο αποτελεί η συσχέτιση διατιθέμενου Προϋπολογισμού και συνολικού αριθμού Ομάδων Τοπικής Δράσης ο Σύμβουλος Αξιολόγησης θεωρεί ότι η επιλογή τεσσάρων ομάδων τοπικής δράσης ενέχει αναντιστοιχία με τον διατιθέμενο προϋπολογισμό αναγνωρίζοντας βέβαια την δυσκολία υπέρβασης της υφιστάμενης διοικητικής διαίρεσης της Κύπρου. Ο χαμηλός σχετικά προϋπολογισμός υποχρεώνει σε πολύ καλή επιλογή των περιοχών και τον περιορισμό της γεωγραφικής έκτασης και επιλέξιμου πληθυσμού ώστε να αποφευχθεί η διασπορά των παρεμβάσεων. Επισημαίνεται επίσης η ανάγκη να δοθεί έμφαση σε δράσεις πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος και αντίκτυπου μέσω των Δράσεων Συνεργασίας.

Δεν είναι σαφής η προσέγγιση για την δημιουργία «διακριτού» συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης προκειμένου να συλλάβει και να καταγράψει τα συγκεκριμένα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις της προσέγγισης Leader, τόσο στο επίπεδο των περιοχών παρέμβασης όσο και στο επίπεδο του Προγράμματος συνολικά. Προκειμένου αυτό να είναι εφικτό το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης θα πρέπει να προβλέπει τη χρήση των κατάλληλων ποσοτικών μεθόδων, οι οποίες θα εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του Προγράμματος, καθώς και την ενεργοποίηση του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου στις διαδικασίες παρακολούθησης και προσδιορισμού των αποτελεσμάτων και επιπτώσεων των παρεμβάσεων. Η αναγνώριση της αναγκαιότητας αυτής έχει επισημανθεί στο σχετικό κεφάλαιο του Πλάνου Αξιολόγησης (Evaluation Plan) ενώ υπάρχουν έστω και περιορισμένες αναφορές για την αναγκαιότητα βελτίωσης των ικανοτήτων του προσωπικού των Ομάδων Τοπικής Δράσης σε θέματα παρακολούθησης και αξιολόγησης στην περιγραφή των προτεραιοτήτων του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου. Κρίσιμη και ουσιαστική θα πρέπει να είναι η συμβολή του ΕΑΔ σε αυτό το θέμα αλλά τονίζεται και πάλι η αναγκαιότητα επαρκούς στελέχωσης και η αξιοποίηση επαρκούς εμπειρογνωμοσύνης για να αναλάβει τον συντονισμό της προαναφερόμενης δράσης.

2.2.9. Εκτίμηση των διατάξεων για το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο

Η διαμόρφωση της στρατηγικής του ΕΑΔ θα πρέπει να βασίζεται σε στοιχεία τα οποία έχει αναδείξει η ανάλυση SWOT και παράλληλα, θα πρέπει να στοχεύει στην εξυπηρέτηση αναγκών ως αυτές διατυπώνονται στο πρόγραμμα. Κατά την εκτίμηση του Συμβούλου Αξιολόγησης, η στρατηγική του ΕΑΔ θα πρέπει πρωτίστως να εξυπηρετήσει δράσεις δικτύωσης (Μέτρο 16 – συνεργασία) και να αντιμετωπίσει τα εξής θέματα τα οποία ανέδειξε η ανάλυση SWOT:

- Έλλειψη μηχανισμών διασύνδεσης ερευνητικών φορέων και στελεχών με τις ανάγκες της παραγωγής και των αγορών

⁹ α) κοινότητες με πληθυσμιακή αποψίλωση

β) κοινότητες με υψηλό δείκτη γήρανσης

γ) κοινότητες οι οποίες παρουσιάζουν αγροτουριστική δραστηριότητα (ύπαρξη αγροτουριστικών καταλυμάτων

- Η σύσταση καινοτόμων δικτύων συνεργασίας αποτελεί μια όχι και πολύ συνήθη πρακτική στην Κυπριακή γεωργία και άρα το ρίσκο αποτυχίας ενδέχεται να είναι ψηλό
- Ανεπάρκεια καναλιών μεταφοράς γνώσης και προσαρμογής της στα τοπικά δεδομένα
- Η απουσία «κουλτούρας» δια βίου μάθησης στους γεωργούς
- Ανανέωση του γεωργικού ανθρώπινου δυναμικού μπορεί, μέσω της εκπαίδευσης, να διοχετεύσει νέες ιδέες και πρακτικές,

Τα πιο πάνω θέματα εστιάζονται στην 1^η προτεραιότητα και άρα καθορίζουν ως σημαντικό ρόλο του ΕΑΔ την δικτύωση και συνεργασία γύρω από θέματα έρευνας – καινοτομίας καθώς και σε θέματα μεταφοράς γνώσης και καλών πρακτικών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το ΕΑΔ θα μπορούσε να καλύψει ένα σημαντικό κενό που εντοπίστηκε πιο πάνω και αποτελεί την βάση της σύστασης του αξιολογητή για δημιουργία ενός συντονιστικού φορέα τήρησης μητρώου ερευνητικών έργων για τον γεωργικό τομέα ώστε να αποφεύγονται επικαλύψεις ερευνητικών δράσεων.

Ένα άλλο κρίσιμο ζήτημα το οποίο θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για το ΕΑΔ είναι η στήριξη και ενίσχυση των δομών διαφοροποίησης στην ύπαιθρο. Σημειώνεται πως η δομή του Υπουργείου έχει διαχρονικά εστιαστεί σε θέματα πρωτογενούς παραγωγής και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και εκπαίδευσης επικεντρώνεται στα θέματα της γεωργίας και κτηνοτροφίας. Εντοπίζεται θεσμική αδυναμία στήριξης των δομών διαφοροποίησης και ειδικότερα της εμπύχωσης, επιμόρφωσης και δικτύωσης για βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος σε θέματα που αφορούν την διαφοροποίηση της οικονομίας και ειδικότερα την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Τα πιο κάτω σημεία έχουν αναδειχθεί από την ανάλυση SWOT και σχετίζονται με τους στόχους της προτεραιότητας 6:

- Αξιοποίηση της διεθνούς τάσης για αγροτουρισμό ως κανάλι προώθησης ποιοτικών τοπικών προϊόντων
- Εντοπίζεται αδυναμία στην αξιοποίηση των υποδομών και ανάδειξη των πόρων της υπαίθρου για την παροχή ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος
- Το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό στοιχείο της υπαίθρου μπορούν να αποτελέσουν τη βάση της διαμόρφωσης μιας νέας στρατηγικής για την διαφοροποίηση στο τουριστικό προϊόν.
- Η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης ενδέχεται να οδηγήσουν τα επόμενα χρόνια περιοχές της υπαίθρου σε πλήρη εγκατάλειψη στερώντας τους αναγκαίους ανθρώπινους πόρους, που είναι απαραίτητοι για τη συνεχή φροντίδα και ανάπτυξη

Το ΕΑΔ μπορεί να αποτελέσει το εργαλείο στήριξης και διαμόρφωσης πολιτικής για τη διαφοροποίηση, καλύπτοντας έτσι την θεσμική αδυναμία του Υπουργείου να καλύψει επαρκώς αυτό τον τομέα.

Σε επίπεδο στοχοθέτησης και εν συνεχεία αξιολόγησής του, κρίνεται ως αναγκαίος ο καθορισμός ποσοτικοποιημένων δεικτών επίδοσης του ΕΑΔ τόσο σε ετήσια βάση όσο και σε επίπεδο προγραμματικής περιόδου. Οι δείκτες θα πρέπει να διαχωριστούν σε δείκτες εκροών και επιπτώσεων στη βάση της ικανοποίησης των στόχων του ΕΑΔ έτσι που να μπορεί να προσδιοριστεί σαφώς το πλαίσιο αξιολόγησής του. Το πρότυπο σχέδιο δράσης και οι ενδεικτικοί δείκτες που υποβλήθηκαν ως εισήγηση στα πλαίσια παρακολούθησης και αξιολόγησής του ΕΑΔ το 2012, μπορούν να αποτελέσουν βάση για την ετοιμασία του πλαισίου αξιολόγησής της λειτουργίας του ΕΑΔ κατά την περίοδο 2014-20.

Δεδομένης της διαμόρφωσης μιας στρατηγικής του ΕΑΔ η οποία θα στηρίζεται στα κρίσιμα σημεία της SWOT και σε συγκεκριμένες ανάγκες, προτείνεται όπως η σύσταση των θεματικών Ομάδων βασιστεί στις θεματικές προτεραιότητες που θα επιλέξει να διαμορφώσει τη στρατηγική του (πχ διαφοροποίηση/

τουρισμός, δικτύωση για E-T-K κλπ) αντί στον γενικότερο διαχωρισμό των προτεραιοτήτων ως αναφέρεται στην περιγραφή λειτουργίας του.

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης σημειώνει τις σημαντικές πρόσθετες ευθύνες που ανατίθεται στο ΕΑΔ για τον συντονισμό των ΕΣΚ καθώς και για την ετοιμασία και διαχείριση του Σχεδίου Επικοινωνίας αλλά τονίζει την σημαντική αδυναμία της ανεπαρκούς στελέχωσης η οποία εντοπίστηκε σε προηγούμενες αξιολογήσεις του ΕΑΔ και εκτιμά πως δύσκολα θα μπορέσει το ΕΑΔ με την στελέχωση του από 2 άτομα να αντεπεξέλθει στο ρόλο και στις ευθύνες που θα του ανατεθούν.

Σχετικό με το θέμα στελέχωσης είναι και η εκτίμηση της επάρκειας των χρηματοδοτικών πόρων που κατανέμονται στο ΕΑΔ. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά πως η αξιολόγηση της χρηματοδοτικής βαρύτητας δύναται να διενεργηθεί εφόσον αναλυθεί περαιτέρω ο προτεινόμενος προϋπολογισμός, σε δαπάνες στελέχωσης και στις λοιπές κατηγορίες δαπανών. Η γενική αναφορά στο ποσό λειτουργίας του ΕΑΔ σε 2.280.000€ και η ασάφεια με την οποία διατυπώνεται η πρόθεση επαρκούς στελέχωσης, δεν επιτρέπουν στον Σύμβουλο Αξιολόγησης την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για την κατανομή των πόρων του ΕΑΔ.

2.2.10. Εκτίμηση της χρήσης της τεχνικής Βοήθειας

2.2.11. Συστάσεις σχετικά με τη συνάφεια και τη συνοχή του Προγράμματος

Θέμα: Αξιοποίηση έργων έρευνας και καινοτομίας για την απασχόληση ανέργων επιστημόνων:

Περιγραφή: Στα πλαίσια της SWOT έχει καταγραφεί ως ευκαιρία η οποία μπορεί να προκύψει από την αξιοποίηση των προγραμμάτων έρευνας και καινοτομίας για την απασχόληση ανέργων επιστημόνων. Ως εκ τούτου, συστήνεται όπως στο Μέτρο 16.2 δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε επίπεδο μοριοδότησης για απασχόληση ανέργων επιστημόνων στα πλαίσια υλοποίησης των προς χρηματοδότηση έργων.

Θέμα: Ορισμός ειδικών επενδυτικών κινήτρων προς τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις

Περιγραφή: Συστήνεται ο ορισμός ειδικών επενδυτικών κινήτρων προς τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, με στόχο την αύξηση της αυτάρκειά τους σε ζωτροφές μέσω ιδιοπαραγωγής, στοιχείο το οποίο αποτελεί σοβαρή αδυναμία της Κυπριακής κτηνοτροφίας. Κατ' αυτό το τρόπο θα προωθηθεί η διασφάλιση της αποτελεσματικής διατροφής των ζώων σε συνδυασμό με την μείωση του αντίστοιχου κόστους.

Θέμα: Απουσία αιτιολόγησης του αποκλεισμού από την στρατηγική του προγράμματος θεμάτων που άπτονται της περιοχής εστίασης 3.2 'Στήριξη διαχείρισης κινδύνων στη γεωργική εκμετάλλευση'

Περιγραφή: Θα πρέπει να τονιστεί ότι μέσα από την αποτύπωση των αναγκών, τα θέματα διαχείρισης κινδύνων δεν αναδεικνύονται στο παρόν πρόγραμμα και ως εκ τούτου απουσιάζουν πλήρως από την στρατηγική και τις παρεμβάσεις του. Ο αξιολογητής εκτιμά πως η περιοχή εστίασης 3.2 έχει παραμείνει στην δικαιοδοσία του Οργανισμού Γεωργικής Ασφάλισης και οι απαιτούμενες ανάγκες καλύπτονται πλήρως από τους ετήσιους εθνικούς προϋπολογισμούς του φορέα, κάτι όμως το οποίο δεν αναφέρεται στην ενότητα της στρατηγικής με σαφή αιτιολόγηση. Η διατήρηση των θεμάτων διαχείρισης κινδύνων δύναται να παραμείνει στον ΟΓΑ εφόσον διασφαλιστεί η απρόσκοπτη συνέχιση της λειτουργίας του, χωρίς ουσιαστικές μειώσεις στον ετήσιο προϋπολογισμό λειτουργίας του.

Θέμα: Επίτευξη συνεργειών μεταξύ μέτρων στην ενίσχυση της προστασίας της βιοποικιλότητας εντός των περιοχών NATURA 2000

Περιγραφή: Η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της βιοποικιλότητας στις προστατευόμενες περιοχές του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, εξυπηρετείται μόνο από το μέτρο 13: Ενίσχυση περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Δεν υπάρχει σχετική αναφορά σε άλλα μέτρα και κυρίως στα 10: Αγροπεριβαλλοντικά και 11: Ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής. Αυτό περιορίζει τη δυνατότητα συνεργειών μεταξύ των μέτρων. Ο αξιολογητής προτείνει ως πρώτο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση να υπάρχει πρόβλεψη για προτιμησιακό καθεστώς επιλεξιμότητας στα δύο αυτά μέτρα για παραγωγούς που δραστηριοποιούνται εντός των περιοχών NATURA 2000.

Θέμα: Επίτευξη συνεργειών στην ενίσχυση της προστασίας της βιοποικιλότητας στις περιοχές HNV

Περιγραφή: Ενώ ο προσδιορισμός των περιοχών HNV, όπως αναφέρεται στη SWOT αλλά και στην ανάγκη 4.2.16, δείχνει ότι υπάρχει ανταπόκριση στις προτεραιότητες της ΕΕ, δεν φαίνεται να ακολουθείται από το σχεδιασμό και εφαρμογή συγκεκριμένων παρεμβάσεων για την διατήρησή τους. Ο αξιολογητής προτείνει, ως πρώτο βήμα, να υπάρχει πρόβλεψη για προτιμησιακό καθεστώς επιλεξιμότητας στα μέτρα 10: Αγροπεριβαλλοντικά και 11: Ανάπτυξη της βιολογικής παραγωγής, για τους παραγωγούς και τις εκμεταλλεύσεις που δραστηριοποιούνται σε περιοχές High Nature Value αλλά και παραδασόβιες κοινότητες και κοινότητες οι οποίες βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από τις περιοχές Natura 2000.

Θέμα: Ενσωμάτωση των διαχειριστικών σχεδίων των περιοχών NATURA 2000 στα μέτρα προστασίας της βιοποικιλότητας

Περιγραφή: Αν και στην ανάλυση SWOT αναφέρεται ως ένα δυνατό σημείο το ότι μέσα στα εγκεκριμένα διαχειριστικά σχέδια των προστατευόμενων περιοχών ρυθμίζεται η άσκηση της γεωργίας κτηνοτροφίας, στην περιγραφή των παρεμβάσεων δεν υπάρχουν σχετικές αναφορές. Προτείνεται οι παρεμβάσεις (Μέτρο 13) στις περιοχές NATURA αλλά και στις όμορες αυτών περιοχές (Μέτρο 10. Βλέπε και **σύσταση 2**) να στηρίζονται στα εγκεκριμένα σχέδια διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

Θέμα: Πληρέστερη τεκμηρίωση της συμβολής των παρεμβάσεων στην βελτίωση της ποιότητας των υδατικών πόρων

Περιγραφή: Συνιστάται η περαιτέρω τεκμηρίωση με μελέτες, βιβλιογραφικές αναφορές και στατιστικά στοιχεία στο πώς θα συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων (συνεπώς και τις υποχρεώσεις) που θέτουν οι οδηγίες 91/676 αλλά και κυρίως 2000/60, τα καθεστώτα του μέτρου 10 στην προστασία της βιοποικιλότητας και συγκεκριμένα των 10.1. Πλήρης αποκλεισμός της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων, 10.2. Εφαρμογή τριετούς κύκλου αμειψισποράς και 10.3. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής όπως περιγράφεται στη λογική της παρέμβασης. Πιο συγκεκριμένα η προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας των υδάτων μέσω της αποφυγής της ζιζανιοκτονίας, όπως φαίνεται στη λογική της παρέμβασης, στηρίζεται σε ιδιαίτερα εύθραυστη επιχειρηματολογία. Δεδομένου μάλιστα ότι τα συγκεκριμένα μέτρα αποτελούν συνέχεια ήδη εφαρμοζόμενων είναι αναγκαίο να υπάρξει μια εκτίμηση της συμβολής των εφαρμοσθέντων μέτρων στη βελτίωση της ποιότητας των υδατικών πόρων.

Θέμα: Συμβολή του Μέτρου 16 στις θεματικές προτεραιότητες 4 και 5

Περιγραφή : Στο σύνολο των περιοχών εστίασης των προτεραιοτήτων 4 και 5 αναφέρεται η συμβολή του μέτρου 16, χωρίς όμως να ενεργοποιούνται τα υπομέτρα 16.5 και 16.6 που έχουν σα στόχο την χρηματοδότηση κοινών δράσεων μεταξύ παραγωγών, ερευνητικών φορέων για την υλοποίηση κοινών δράσεων με στόχο την προσαρμογή και μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, την προστασία

του Περιβάλλοντος . Είτε στο κεφάλαιο 5.2 και στο κεφάλαιο 8 στις σχετικές προτεραιότητες πρέπει να απαλειφθεί το μέτρο 16 είτε στην περιγραφή του μέτρου 16 να προστεθεί το υπομέτρο 16.5

Θέμα: Γενική σύσταση επί της θεματικής προτεραιότητας 6

Περιγραφή : Στην αναφορά των μέτρων που συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου της περιοχής εστίασης που είναι η διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των αγροτικών περιοχών περιλαμβάνετε και το μέτρο 4 που αφορά επενδύσεις στο τομέα της γεωργίας που δεν σχετίζεται με την περιοχή εστίασης. Για την υλοποίηση της περιοχής εστίασης η οποία είναι αναγκαία αφού καλύπτει πληθώρα αδυναμιών και έχει προσδιορισθεί και συγκεκριμένη ανάγκη απαιτεί την ενεργοποίηση (συνολικά ή τουλάχιστον ενός από αυτά) των υπομέτρων 6.2, 6.3 και 6.4 ανεξάρτητα του εάν εφαρμόζονται οριζόντια η μέσω προσέγγισης Leader Προφανώς εκ παραδρομής στην περιγραφή του μέτρου 6 περιλαμβάνεται μόνο το υπομέτρο 6.1 Αντίστοιχη παρατήρηση ισχύει και για την περιοχή εστίασης 6β όπου στις προτεραιότητες για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της προσέγγισης LEADER αναφέρεται «Οι αγροτικές περιοχές καλούνται να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητες τους προς μη γεωργικά θέματα. Η διαφοροποίηση της γεωργικής εκμετάλλευσης μπορεί να δώσει «χώρο» σε δραστηριότητες που αντιστοιχούν, για παράδειγμα, σε ανάπτυξη μονάδων οικοτεχνίας, χειροτεχνίας και παραγωγής ειδών παραδοσιακής τέχνης καθώς και έργα ή υπηρεσίας που σχετίζονται με τον τουρισμό της υπαίθρου/ αγροτουρισμό». Για το λόγο αυτό στις κατηγορίες δράσεων που θα υλοποιηθούν μέσω ΟΤΔ περιλαμβάνονται έχοντας κεντρικό ρόλο οι «Δράσεις ενίσχυσης επενδύσεων για μη γεωργικές δραστηριότητες» (Άρθρο 19) για τις οποίες παρέχεται η ακόλουθη τεκμηρίωση. Μέσα σε ένα διαφοροποιημένο σύστημα αγροτικών εκμεταλλεύσεων, το γεωργικό νοικοκυριό το οποίο διαδραματίζει βασικό ρόλο στη διατήρηση της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας στην ύπαιθρο, καλείται να υλοποιήσει δράσεις όπως παραδοσιακά εστιατόρια ή καφεενεία, μικρές ξενοδοχειακές μονάδες (μέχρι 16 κλίνες), επισκέψιμα αγροκτήματα, καταστήματα λιανικής πώλησης που σχετίζονται με γεωργικά προϊόντα και άλλες εμπλουτιστικές δραστηριότητες που συνδέονται με τη φύση, τον πολιτισμό, την παράδοση, κ.α. Όλες οι δράσεις θα δίνουν έμφαση στην ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος ή και του παραδοσιακού χαρακτήρα της κυπριακής υπαίθρου και θα υπάρχουν ως εναλλακτικές δυνατότητες στον τοπικό πληθυσμό μιας περιοχής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συγκράτηση της προστιθέμενης αξίας στις αγροτικές περιοχές και συμπληρωματικότητα στο εσωτερικό της τοπικής οικονομίας.

2.3. ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

2.3.1. Εκτίμηση των ειδικών για το πρόγραμμα δεικτών

2.3.2. Εκτίμηση των ποσοτικοποιημένων τιμών στόχων των δεικτών

1^η Προτεραιότητα: «Πρώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, τη δασοκομία και τις αγροτικές περιοχές»

Μέτρο 1: «Δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης»

Ο συνολικός στόχος των 2000 γεωργών που θα τύχουν εκπαίδευσης αντιστοιχεί στο 5% του συνόλου των αρχηγών εκμεταλλεύσεων σύμφωνα με τον δείκτη 23 και θα οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού αγροτών με πλήρη ή βασική εκπαίδευση στο 10.7%, ποσοστό που θα συνεχίσει να υπολείπεται σημαντικά του μέσου όρου σε επίπεδο Ε.Ε. (2010: 29,4%). Το θέμα είναι άμεσα συνδεδεμένο και με την στοχοθέτηση του Μέτρου η οποία ορίζει ως στόχο την αύξηση του ποσοστού των αγροτών με βασική η πλήρη γεωργική εκπαίδευση από το 5,7% στο 10% επί του συνόλου των κατόχων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ποσοστό ταυτισμένο με τον προαναφερόμενο στόχο. Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι οι τιμές του δείκτη βάσης 24, 'Επίπεδο κατάρτισης γεωργών' στους οποίους στηρίζεται το συμπέρασμα ότι το ποσοστό των αγροτών με βασική η πλήρη γεωργική εκπαίδευση ανέρχεται στο 5,7% του συνόλου λαμβάνουν υπόψη το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη Κύπρο ανεξαρτήτως μεγέθους ή κατά πόσο οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων είναι κατά κύριο επάγγελμα γεωργοί. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι από το σύνολο των 38,860 εκμεταλλεύσεων, μόνο 18,629 διαθέτουν τα προϊόντα τους στην αγορά (Απογραφή Γεωργίας 2012) και από αυτούς εκτιμάται (στοιχεία Κλάδου Γεωργικών Εφαρμογών) πως μόνο 3,300 φυσικά πρόσωπα και άλλα 465 νομικά πρόσωπα διαχειρίζονται εκμεταλλεύσεις σε επαγγελματική βάση.

Αν και λοιπόν στοχοθετείται η αύξηση του δείκτη σε 10%, στα πλαίσια του Μέτρου 1 (άρθρο 14), το προτεινόμενο μέτρο στοχεύει πρωτίστως και σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα (με βάση την εμπειρία της παρούσης προγραμματικής περιόδου) στην εκπαίδευση των κατά κύριο επάγγελμα γεωργών. Δεδομένων των πόρων που κατανέμονται στο Μέτρο, η στόχευση σε κατά κύριο επάγγελμα αγροτών είναι λογική και θεμιτή αλλά σημειώνεται η μη ταύτιση του δείκτη με την πρακτική εφαρμογή. Ως εκ τούτου, προς την ορθότερη αποτύπωση του δείκτη κατάρτισης γεωργών κρίνεται αναγκαία η υιοθέτηση επιπρόσθετου δείκτη 'κατάρτισης κατά κύριο επάγγελμα γεωργών'. Τόσο το προτεινόμενο θεσμικό πλαίσιο για την δημιουργία μητρώου αγροτών όσο και η υιοθέτηση ενός συστήματος πιστοποίησης των επαγγελματικών προσόντων είναι σημαντικά εφόδια στην δημιουργία και παρακολούθηση του προτεινόμενου δείκτη.

Μέτρο 16.2 «Πρώθηση έρευνας και καινοτομίας, Διερεύνηση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τοπικών/ παραδοσιακών προϊόντων και δημιουργία νέων συστημάτων ποιότητας»

Οι προτεινόμενοι δείκτες δεν μπορούν να τύχουν ειδικής αξιολόγησης αφού το Μέτρο θα εφαρμοστεί για πρώτη φορά στη Κύπρο. Εκτιμάται ως μια ιδιαίτερα θετική προοπτική η στόχευση στη σύσταση 15 ΕΣΚ ενώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επίτευξη των πιο κάτω δεικτών θα δώσει σημαντική ώθηση στην κατοχύρωση προϊόντων ποιότητας (μέχρι σήμερα μόνο 2 κατοχυρώθηκαν) και στην δημιουργία δικτύων εθελοντικών σημάτων (κανένα σήμερα). Αν σημειωθεί ότι σήμερα δεν υπάρχει κανένα θεσμοθετημένο δίκτυο συνεργασίας μεταξύ παραγωγών, ενώ οι δείκτες αριθμούν στην δημιουργία 29 δικτύων, δύναται να εξαχθεί θετικό συμπέρασμα ως προς την αποτελεσματικότητα της προτεινόμενης παρέμβασης.

- Ενισχυόμενα δίκτυα συνεργασίας σε θέματα προϊόντων ποιότητας: 10
- Ενισχυόμενα δίκτυα σε θέματα νέων εθελοντικών σημάτων: 4

2^η Προτεραιότητα: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλων των τύπων γεωργίας και ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων

Μέτρο 4.1. Ενίσχυση για τον εκσυγχρονισμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Δείκτης αποτελέσματος M4.1: P2.A. Μεταβολή του δείκτη «Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής (Agricultural Output)/ Ετήσια Μονάδα Εργασίας (AWU).

Για τον υπολογισμό της τιμής βάσης του δείκτη χρησιμοποιήθηκε τα δημοσιευμένα αποτελέσματα του RICA για την Κύπρο (στην αντίστοιχη ιστοσελίδα της Ε.Ε.: <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>) και ειδικότερα οι μέσοι όροι της πιο πρόσφατης διαθέσιμης περιόδου (2009-11). Το δείγμα δεν αντιπροσωπεύει τις πολύ μικρές εκμεταλλεύσεις, με Τυπική Αξίας Παραγωγής (Standard Output-S.O.) κάτω των 2.000 ευρώ, αλλά εκτιμάται ότι εκμεταλλεύσεις με τόσο μικρό οικονομικό μέγεθος δεν διαθέτουν τις προϋποθέσεις για απόκτηση βιωσιμότητας, που απαιτείται για την ένταξη στο μέτρο. Όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί, για τις 10.077 εκμεταλλεύσεις που αντιπροσωπεύονται από το δίκτυο RICA για την Κύπρο, ο σταθμισμένος μ.ο., του δείκτη Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής/ Ετήσια Μονάδα Εργασίας (Total Output/AWU) ανέρχεται σε 15.728 ευρώ (τιμή βάσης). Η μεταβολές τόσο του δείκτη όσο και της αξίας του Ενεργητικού (Total assets), λόγω μεταβολής κατηγορίας οικονομικού μεγέθους (βλέπε 1^η στήλη του πίνακα, 5 κατηγορίες SO) επιτρέπει την εκτίμηση του συντελεστή ελαστικότητας του δείκτη “Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής/ Ετήσια Μονάδα Εργασίας”, ως προς την αξία του Ενεργητικού σε 1,932.

Όπως φαίνεται στον 2^ο πίνακα που ακολουθεί, για 1.100 εκμεταλλεύσεις που προβλέπονται να ενταχθούν στο μέτρο πραγματοποιώντας επενδύσεις συνολικού ύψους 60.985.000 ευρώ, η υφιστάμενη αξία Ενεργητικού (πριν τις νέες επενδύσεις) εκτιμάται σε 229.483.778 ευρώ (208.622 ευρώ κατά μ.ο/εκμετάλλευση X 1.100 εκμεταλλεύσεις). Άρα η αναμενόμενη αύξηση της αξίας του Ενεργητικού λόγω των νέων επενδύσεων, στις εκμεταλλεύσεις που θα ενταχθούν στο μέτρο ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 21%. Κατά συνέπεια η μεταβολή της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής/ Ετήσια Μονάδα Εργασίας (Change in Agricultural output on supported farms/AWU) εκτιμάται σε 41% (21% X 1,932), δηλαδή η τιμή του δείκτη κατά μ.ο. θα διαμορφωθεί σε 22.110 ευρώ (από 15.728 που είναι η τιμή βάσης).

Αριθμ. εκμεταλλεύσεων που θα πραγματοποιήσουν νέες επενδύσεις	1.100
Νέες επενδύσεις (€)	56.000.000
Υφιστάμενη αξία Ενεργητικού εκμεταλλεύσεων που θα πραγματοποιήσουν νέες επενδύσεις (€)	229.483.778
% Μεταβολή ενεργητικού (λέγω νέων επενδύσεων)	20%
% Μεταβολή Total output /AWU στις εκμεταλλεύσεις που θα πραγματοποιήσουν νέες επενδύσεις	38%
Αναμενόμενη μέση τιμή του Total output /AWU στις εκμεταλλεύσεις που θα πραγματοποιήσουν νέες επενδύσεις (τιμή βάσης 15.728)	21.690

Average 2009/11										
Κατηγορίες Οικονομικού Μεγέθους (SO)	Farms represented (SYS02)	Total output (SE131)	AWU/farm	Total output /AWU	Total assets (SE436)	Dif. Total output /AWU	% dif. Total output/AWU	Dif. Total assets	% dif. Total assets	elasticity ((% dif. Total output/AWU) / (% dif. Total assets))
(1) 2 000 - < 8 000 EUR	4.000	7.259	1,0	7.783	132.589					
(2) 8 000 - < 25 000 EUR	3.450	16.292	1,3	12.825	160710	5.042	65%	28.121	21%	3,055
(3) 25 000 - < 50 000 EUR	1.083	34.178	1,4	21.725	262.363	8.900	69%	101.653	63%	1,097
(4) 50 000 - < 100 000 EUR	890	70.866	3,2	24.071	371.402	2.345	11%	109.039	42%	0,260
(5) 100 000 - < 500 000 EUR	653	182.949	2,9	58.393	616.270	34.322	143%	244.869	66%	2,163
TOTAL (weighted)	10.077	30.255	1,5	15.728	208.622	8.910	68%	84.815	43%	1,932

Πηγή: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/database_en.cfm

Μέτρο 4.2. «Επενδύσεις που αφορούν στη μεταποίηση, εμπορία και ανάπτυξη γεωργικών και δασικών προϊόντων»

Δείκτης αποτελέσματος M4.2.: Μεταβολή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Παραγωγής/ Ετήσια Μονάδα Εργασίας

Ως δείκτης εκκίνησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο αντίστοιχος δείκτης των Common context indicators, που ανέρχεται σε 29.404 ευρώ. Με βάση την «Έρευνα αξιολόγησης των επιπτώσεων από την εφαρμογή του σχεδίου χρηματοδότησης για την ενθάρρυνση της βελτίωσης και ανάπτυξης της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων. Σχέδιο αναφοράς: Μέτρο 1.2., Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2004-06 (Προκηρύξεις Α' και Β')» που εκπονήθηκε για λογαριασμό της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 -13, της Κύπρου, προβλέπεται αύξηση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Παραγωγής/ Ετήσια Μονάδα Εργασίας κατά 166%, λόγω της ένταξης των επιχειρήσεων στο μέτρο.

Επιχειρήσεις που έλαβαν χορηγία	
Περίοδος	2004-2009
ΑΠΑ/ απασχολούμενο 2004	18.064
ΑΠΑ/ απασχολούμενο 2009	30.047
% Μεταβολή	166%

Με δεδομένο τον περιορισμό της εσωτερική ζήτησης, λόγω της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης, προτείνεται ο συντελεστής αυτός εκτίμησης της τιμής στόχου του δείκτη να μειωθεί σε 130% (ΑΠΑ/ απασχολούμενο μετά την επένδυση: 38.225 ευρώ).

Μέτρο 6.1. Ενίσχυσης πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών

Δείκτης αποτελέσματος M 6/1: P2.B. % δικαιούχοι του μέτρου/σύνολο γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Εκτίμηση της συμβολής των δεικτών εκροών στα αναμενόμενα αποτελέσματα

M 4.1:

- Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύονται για εκσυγχρονισμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων .1100 / σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύονται για επενδύσεις: 1100 (2,83% του συνόλου)
- Διαχείριση αποβλήτων LU: 1100 (0,55% του συνόλου)
- Συνολικός όγκος επενδύσεων: €56.000.000

M 4.2:

- Δικαιούχοι που θα ενισχυθούν στη μεταποίηση: 200 (24% επί συνόλου 827 επιχειρήσεων)
- Συνολικός όγκος επενδύσεων: €30.000.000

M 6.1:

- Αριθμός νέων γεωργών που θα ενισχυθούν: 500 (1.29% επί του συνόλου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων)
- Συνολικός όγκος επενδύσεων: €20.000.000

Προτεραιότητα 3: Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία

3.1 «Ενίσχυση για νέες συμμετοχές σε συστήματα ποιότητας» και 3.2 «Ενίσχυση για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης που εφαρμόζονται από ομάδες παραγωγών στην εσωτερική αγορά»

Ο δείκτης στόχος ορίζει τον αριθμό των συμμετεχόντων εκμεταλλεύσεων σε 100, το οποίο αντιστοιχεί ενδεικτικά στο,

- 0.02% του σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- 0.05% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που εμπορεύονται τα προϊόντα τους
- 14% των βιοκαλλιεργητών

Δεδομένου ότι τα δύο υπομέτρα στοχεύουν στην στήριξη της βιολογικής γεωργίας, των γεωργών που εντάσσονται σε συστήματα ΠΟΠ/ΠΓΕ και των υπό σύσταση εθελοντικών σημάτων ποιότητας, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά ότι ο στόχος είναι ιδιαίτερα χαμηλός. Παράλληλα, το υπομέτρο 3.2 στηρίζει συλλογικές πρωτοβουλίες Ομάδων Παραγωγών στις οποίες συμμετέχει μεγάλος αριθμός γεωργών, σύμφωνα με την παρούσα εμπειρία. Ο σύμβουλος αξιολόγησης προτείνει τα εξής,

(α) η επαναξιολόγηση του δείκτη στην βάση των συμμετοχών στα αντίστοιχα μέτρα της παρούσας προγραμματικής περιόδου

(β) επειδή το Μέτρο 3.1 αναφέρεται σε νέες συμμετοχές αλλά καθιστά και ως επιλέξιμα νέα τεμάχια υφιστάμενων βιοκαλλιεργητών, προτείνεται ο καθορισμός επιπρόσθετου δείκτη στη βάση των «νέων εκτάσεων που εντάσσονται σε συστήματα ποιότητας»

Μέτρο 9: «Σύσταση Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών»

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης εκτιμά θετικά τον δείκτη των 10 Ομάδων/Οργανώσεων Παραγωγών που θα ενισχυθούν, στη βάση της μέχρι σήμερα εμπειρίας αλλά εκτιμά πως ο αριθμός των 100 εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν σε Ομάδες Παραγωγών είναι ιδιαίτερα μικρός αφού αντιστοιχεί σε 10 εκμεταλλεύσεις ανά Ομάδα/ Οργάνωση, αριθμός που είναι σαφώς χαμηλότερος και του ελάχιστου επιλέξιμου στις πλείστες περιπτώσεις για σύσταση Ομάδας Παραγωγών. Προτείνεται η επανεξέταση του δείκτη των εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν σε Ομάδες Παραγωγών στη βάση του μέσου όρου των εκμεταλλεύσεων στις υφιστάμενες ενταγμένες Ομάδες/ Οργανώσεις Παραγωγών.

Μέτρο 16.4 «Βραχείες αλυσίδες και τοπικές Αγορές»

Επειδή δεν υπάρχει κάποιο μέτρο σύγκρισης επί του οποίου να μπορεί να αξιολογηθούν οι δείκτες που σχετίζονται με το Μέτρο, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης παραθέτει τους δείκτες με θετικό σχόλιο αναφέροντας επιπροσθέτως ότι κρίνεται απαραίτητο για σκοπούς αξιολόγησης του Μέρους, η δυνατότητα καταγραφής σε ετήσια βάση της αξίας και του όγκου πωλήσεων που διατίθεται μέσω βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού.

- Λαϊκές και Βραχείες Αλυσίδες που θα δημιουργηθούν, 15
- Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν σε βραχείες αλυσίδες ανεφοδιασμού, 300

Μέτρο 14: «Καλή μεταχείριση των ζώων μέσω της βελτίωσης της πυκνότητας του ζωικού κεφαλαίου και συνεχούς παροχής τροφής και νερού στην Αιγοπροβατοτροφία»

Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης περιορίζεται σε ένα σχόλιο το οποίο αφορά στον πολύ ψηλό προϋπολογισμό που κατανέμεται στο σχετικό Μέτρο 14 και συστήνει όπως οι σχετικοί δείκτες καλύπτουν πέραν του αριθμού των εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν και τον αριθμό των αιγοπροβάτων τα οποία τυγχάνουν των συνθηκών καλής διαβίωσης. Σημειώνεται επιπλέον ότι ο δείκτης των 200 εκμεταλλεύσεων στο Μέτρο 14 χρήζει διόρθωσης αφού σύμφωνα με το Μέτρο, ο προϋπολογισμός στο 80% των συνολικών επιλέξιμων εκμεταλλεύσεων, ήτοι 362 εκμεταλλεύσεις.

«Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που εξαρτώνται από τη γεωργία και τη δασοκομία» (4η Προτεραιότητα):

Όσον αφορά στα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα κρίνεται ότι η κατανομή των 58 εκ € θα μπορέσει να επιτύχει την προσέγγιση του δείκτη στόχου, γύρω στο 27% της ΧΓΓ της Κύπρου να είναι υπό κάποια μορφή αγροπεριβαλλοντικής διαχείρισης. Και αυτό γιατί η μέση ετήσια εκταρική αποζημίωση (για εξαετούς διάρκειας μέτρα) θα ξεπερνά τα 300 €, ποσό ικανοποιητικό για την προσέλκυση ενδιαφερομένων.

Η βιολογική γεωργία προβλέπεται επίσης να καλύψει σχετικά ευχερώς το δείκτη στόχο αυτό της ένταξης λίγο πάνω από το 2,5% της ΧΓΓ της χώρας στη βιολογική γεωργία.

Σημειώνεται ότι η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στη βιολογική παραγωγή γίνεται με στοιχεία του Τμήματος Γεωργίας που διαφέρουν σε ουσιαστικό βαθμό από τα στοιχεία του δείκτη βάσης 19, ως αναφέρονται στο σχετικό αρχείο και τα οποία παρουσιάζουν τη συνολική έκταση διπλάσια από τα στοιχεία του δείκτη 19. Καθίσταται αντιληπτό ότι τα δεδομένα ανάμεσα στη βάση της επίσημης στατιστικής υπηρεσίας διαφέρουν σημαντικά από τα δεδομένα που τηρούνται στο Τμήμα Γεωργίας. Συστήνεται όπως γίνει διασταύρωση των στοιχείων για τον δείκτη 19 ανάμεσα στις δύο βάσεις άντλησης πληροφοριών και στη συνέχεια να γίνει επικαιροποίηση του δείκτη στη βάση των ορθών δεδομένων.

Οι δείκτες εκρών που αφορούν στην προτεραιότητα είναι οι παρακάτω:

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	1.200,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	150.000,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	150.000,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Area (ha) under agri-environment-climate (10.1)	31.860,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Public expenditure for genetic resources conservation (10.2)	3.360.000,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Total public expenditure (€)	58.000.000,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - conversion to organic farming (11.1)	500,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - maintenance of organic farming	6.000,00

	(11.2)	
M11 - Organic farming (art 29)	Total public expenditure (€)	14.000.000,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - NATURA 2000 AG land (12.1)	1.860,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - WFD (12.3)	0,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Total public expenditure (€)	2.900.000,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - mountain areas (13.1)	9.500,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - other areas with significant NC (13.2)	75.000,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - areas with specific constraints (13.3)	6.720,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Total public expenditure (€)	38.000,00
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	375.000,00

Πίνακας Εκτίμηση της συμβολής επιμέρους ενεργειών στην επίτευξη των στόχων (Δείκτες αποτελέσματος).

Μέτρο	Αριθμός αιτητών	Στόχος έκτασης (Ha)
Πλήρης αποκλεισμός της χρήσης χημικών ζιζανιοκτόνων		
Φυλλοβόλα		18%
Ελιές	20%	70%
Εσπεριδοειδή	30%	51%
Εδαφοκάλυψη με μπανανόδενδρα της προηγούμενης χρονιάς	98%	94%
Εφαρμογή τριετούς κύκλου αμειψισποράς πατάτες		22%
Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παραγωγής		
Πατάτες		60%
Εσπεριδοειδή	60%	39%

Λαμβάνοντας υπόψη τη στόχευση των μέτρων φαίνεται ότι σχεδόν για το σύνολο των εκτάσεων που καλλιεργούνται με μπανάνες (94%) θα είναι υπό διαχειριστικό καθεστώς που θα στοχεύει στην αποτροπή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους .

Το ίδιο ισχύει και για τα εσπεριδοειδή αφού γύρω στο 90% της έκτασης προβλέπεται να τεθούν υπό καθεστώς ευνοϊκής για το περιβάλλον διαχείρισης με στόχο την αποτροπή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους είτε μέσω της μηχανικής ζιζανιοκτονίας (51%) είτε μέσω εφαρμογής συστήματος ΟΔΠ (39%).

Στην περίπτωση των εκτάσεων με πατάτες 88% της καλλιεργούμενης έκτασης προβλέπεται να τεθεί υπό φιλοπεριβαλλοντική διαχείριση με στόχο την αποτροπή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους είτε μέσω της εφαρμογής τριετούς αμειψισποράς (22%) είτε μέσω εφαρμογής συστήματος ΟΔΠ (60%).

Τα ποσοστά της έκτασης που προβλέπεται να τεθούν υπό ανάλογο καθεστώς είναι μικρότερα για την ελιά (70%) και ακόμα μικρότερο για τα φυλλοβόλα.

Λαμβάνοντας υπόψη τη στόχευση των μέτρων φαίνεται ότι σχεδόν για το σύνολο των εκτάσεων που καλλιεργούνται με μπανάνες (94%) θα είναι υπό διαχειριστικό καθεστώς που θα στοχεύει στην αποτροπή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους .

Το ίδιο ισχύει και για τα εσπεριδοειδή αφού γύρω στο 90% της έκτασης προβλέπεται να τεθούν υπό καθεστώς ευνοϊκής για το περιβάλλον διαχείρισης με στόχο την αποτροπή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους είτε μέσω της μηχανικής ζιζανιοκτονίας (51%) είτε μέσω εφαρμογής συστήματος ΟΔΠ (39%).

Στην περίπτωση των εκτάσεων με πατάτες 88% της καλλιεργούμενης έκτασης προβλέπεται να τεθεί υπό φιλοπεριβαλλοντική διαχείριση με στόχο την αποτροπή της υποβάθμισης της βιοποικιλότητας, της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους είτε μέσω της εφαρμογής τριετούς αμειψισποράς (22%) είτε μέσω εφαρμογής συστήματος ΟΔΠ (60%).

Τα ποσοστά της έκτασης που προβλέπεται να τεθούν υπό ανάλογο καθεστώς είναι μικρότερα για την ελιά (70%) και ακόμα μικρότερο για τα φυλλοβόλα.

Πέραν αυτών τεκμαίρεται ότι θα καλυπτεται το σύνολο των περιοχών με φυσικά και άλλα μειονεκτήματα αφού σύμφωνα με τον δείκτη πλαισίου C132 η έκταση των περιοχών με πάσης φύσεως μειονεκτήματα προσεγγίζει τα 72.000 εκτάρια, ενώ με το μέτρο προβλέπεται η κάλυψη 84.000 εκταρίων.

Κατόπιν των παραπάνω και αν συνδυάσουμε (α) τις περιοχές υπό αγροπεριβαλλοντικά μέτρα 31.860 ha, (β) τις περιοχές βιολογικής γεωργίας 6.500 (γ) τις περιοχές Natura 2000 ήτοι 1860 ha και (δ) τις περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα (84.000 ha) με την επιφύλαξη ότι σε κάποιες περιπτώσεις κάποιες εκτάσεις είναι δυνατόν να είναι επιλέξιμες για παραπάνω από ένα είδος ενίσχυσης προκύπτουν οι παρακάτω δείκτες στόχοι.

Target indicator name	Target value 2023
T9: percentage of agricultural land under management contracts supporting biodiversity and/or landscapes (focus area 4A)	124000
Agricultural land under management contracts supporting biodiversity and/or landscapes (ha) (focus area 4A)	124000

Target indicator name	Target value 2023
T10: percentage of agricultural land under management contracts to improve water management (focus area 4B)	124000
Agricultural land under management contracts to improve water management (ha) (focus area 4B)	124000

Target indicator name	Target value 2023
T12: percentage of agricultural land under management contracts to improve soil management and/or prevent soil erosion (focus area 4C)	124000
Agricultural land under management contracts to improve soil management and/or prevent soil erosion (ha) (focus area 4C)	124000

Οι δείκτες στόχοι μπορούν σε συνδυασμό με τον παρακάτω δείκτη πλαισίου να μας δώσουν μια εκτίμηση του αναμενόμενου αποτελέσματος.

Context Indicator name	Base year value
18 Agricultural Area - total UAA	118.400,00

«Πρώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της μεταστροφής προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με ανθεκτικότητα στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων και της δασοκομίας» (5η Προτεραιότητα):

Περιοχή Εστίασης 5α (Αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης ύδατος στη γεωργία)

Οι προτεινόμενοι δείκτες εκρών για τα μέτρα που εξυπηρετούν την περιοχή εστίασης 5α είναι

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	200,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	50.000,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	280.000,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations supported for investment (4.1, 4.3)	450,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Area (ha) concerned by investments for saving water (e.g. more efficient irrigation systems...)	6.000,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	10.000.000,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	7.000.000,00
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	225.000,00

Οι δείκτες στόχοι μπορούν σε συνδυασμό με τον παρακάτω δείκτη πλαισίου να μας δώσουν μια εκτίμηση του αναμενόμενου αποτελέσματος.

Target indicator name	Target value 2023
------------------------------	--------------------------

T14: percentage of irrigated land switching to more efficient irrigation system (focus area 5A)	21,21
Irrigated land switching to more efficient irrigation system (ha) (focus area 5A)	6.000,00

Context Indicator name	Base year value
20 Irrigated Land - total	28.290,00

Περιοχή Εστίασης 5β (Αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης ενέργειας στη γεωργία και τη μεταποίηση τροφίμων): Οι προτεινόμενοι δείκτες εκροών για τα μέτρα που εξυπηρετούν την περιοχή εστίασης 5β είναι

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	200,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	50.000,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	50.000,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations supported for investment (in agricultural holdings, in processing and marketing of ag. products) (4.1, 4.2 and 4.3)	100,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	4.000.000,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	2.000.000,00
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	150.000,00

Οι δε προτεινόμενος δείκτης στόχος

Target indicator name	Target value 2023
T15: Total investment for energy efficiency (€) (focus area 5B)	4.000.000,00

Περιοχή Εστίασης 5γ (Διευκόλυνση του εφοδιασμού και της χρήσης ΑΠΕ)

Οι προτεινόμενοι δείκτες εκροών για τα μέτρα που εξυπηρετούν την περιοχή εστίασης 5γ είναι

Measure name	Indicator name	Value
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations supported for investment (4.1, 4.3)	10,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	10.000.000,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	4.700.000,00

Ο δε προτεινόμενος δείκτης στόχος

Target indicator name	Target value 2023
T16: Total investment in renewable energy production (€) (focus area 5C)	10.000.000,00

Περιοχή Εστίασης 5δ (Μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και αμμωνίας από τη γεωργία): Οι προτεινόμενοι δείκτες εκροών για τα μέτρα που εξυπηρετούν την περιοχή εστίασης 5δ είναι:

<i>Measure name</i>	<i>Indicator name</i>	<i>Value</i>
<i>M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)</i>	<i>Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings</i>	<i>200,00</i>
<i>M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)</i>	<i>Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills</i>	<i>50.000,00</i>
<i>M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)</i>	<i>Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)</i>	<i>50.000,00</i>

Ως έχει αναφερθεί στην διατύπωση των αναγκών, η δάσωση γεωργικής και μη γεωργικής γης αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για ενίσχυση της αποθήκευσης άνθρακα, παρέμβαση η οποία εξυπηρετείται από το Μέτρο 8.1 «Support for afforestation/creation of woodland establishment cost and maintenance». Ο προτεινόμενος δείκτης βάσης 29 ορίζει την συνολική δασώδη έκταση της Κύπρου σε 387.000 εκτάρια ενώ ο προτεινόμενος στόχος του προγράμματος ορίζεται σε 38 εκτάρια, δηλαδή αύξηση κατά 0,01%. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η θετική συμβολή της παρέμβασης του μέτρου 8.1 θα είναι ελάχιστη (αμελητέα προς μέτρηση) έναντι της δέσμευσης άνθρακα αλλά παράλληλα θα πρέπει να τονιστεί ότι την παρούσα προγραμματική περίοδο το ενδιαφέρον των δικαιούχων περιόρισε την έκταση που δασώθηκε σε 28 εκτάρια (έναντι 60 εκταρίων που ήταν ο αρχικός στόχος), ως εκ τούτου ο προτεινόμενος δείκτης είναι σαφώς ψηλότερος.

6η Προτεραιότητα: « Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές»

Ο δείκτης κάλυψης της προτεραιότητας 6 αφορά στον πληθυσμό στον οποίο εφαρμόζονται οι δράσεις και ορίζεται σε 100.000 για τα Μέτρα τα οποία καλύπτει το Leader ή 11,6% του πληθυσμού. Ο δείκτης είναι σαφώς πιο μικρός έναντι της παρούσας προγραμματικής περιόδου επειδή έχει επιλεγεί η στόχευση της πρωτοβουλίας σε περιοχές με σημαντική υστέρηση έναντι άλλων περιοχών της υπαίθρου.

Οι δαπάνες για βασικές υποδομές στην ύπαιθρο καλύπτουν μια ευρύτερη περιοχή και πληθυσμιακό δείκτη να αυξάνεται σε 400.000 ή 47% του συνολικού πληθυσμού..

Οι πληθυσμιακοί δείκτες κρίνονται ως πολύ γενικοί για να μπορούν να αποτυπώσουν τις επιπτώσεις των προτεινόμενων παρεμβάσεων και συστήνεται όπως εξεταστεί το ενδεχόμενο υιοθέτησης ενός πρόσθετου δείκτη σε δράσεις που αφορούν την διαφοροποίηση-/ τουρισμό – αύξηση επισκεψιμότητας σε μια περιοχή ως αποτέλεσμα της παρέμβασης.

2.3.3. Εκτίμηση της καταλληλότητας των οροσήμων για το πλαίσιο επίδοσης

2.3.4. Εκτίμηση του προτεινόμενου συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης και του Πλάνου Αξιολόγησης

2.3.5. Συστάσεις σχετικά με τη μέτρηση της προόδου και των αποτελεσμάτων του Προγράμματος

Θέμα: Επικαιροποίηση ή/και αναθεώρηση του δείκτη βάσης 19, έκταση σε βιολογική γεωργία

Περιγραφή: Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης έχει εντοπίσει και επιβεβαιώσει την ουσιαστική διαφορά δεδομένων μεταξύ αυτών που καταγράφει η στατιστική υπηρεσία (και κατ' επέκταση έχουν καταχωρηθεί στον δείκτη βάσης) και των στοιχείων του Τμήματος Γεωργίας στο δείκτη 19 που αφορά την έκταση υπό βιολογική γεωργία. Συγκεκριμένα, τα δεδομένα που καταγράφονται στο δείκτη ορίζουν την έκταση σε 2000 εκτάρια ή 1,69% επί της ΧΓΕ (έτος αναφοράς 2010) ενώ τα έγκυρα δεδομένα του Τμήματος Γεωργίας για το έτος 2012 ανεβάζουν την έκταση σε 4100 εκτάρια ή 3.12% επί της ΧΓΕ. Επιπλέον, στην περιγραφή του Μέτρου αναγράφεται έκταση 3.964 εκταρίων χωρίς όμως να αναφέρεται το έτος αναφοράς. Σημειώνεται πως μεταξύ των ετών 2010-2012 η αύξηση των εκτάσεων σε βιολογική γεωργία, σύμφωνα με στοιχεία του Τμήματος Γεωργίας, ήταν σαφώς μικρότερη των 2100 εκταρίων που προκύπτει ως διαφορά μεταξύ των δύο πηγών και άρα θα πρέπει να αποσαφηνιστεί η σωστή βάση δεδομένων και να επικαιροποιηθεί ο δείκτης βάσης αναλόγως.

Θέμα: Υιοθέτηση επιπρόσθετου δείκτη εκροών ο οποίος να επικεντρώνεται στην 'κατάρτιση κατά κύριο επάγγελμα γεωργών' και να συμπληρώνει τον δείκτη βάσης 24

Σύμφωνα με την στοχοθέτηση του Μέτρου 1, η αύξηση του ποσοστού των αγροτών με βασική ή πλήρη γεωργική εκπαίδευση θα αυξηθεί από 5,7% σε 10% επί του συνόλου των κατόχων γεωργικών εκμεταλλεύσεων δηλαδή σε 1700 εκπαιδευμένους στη βάση του συνολικού αριθμού αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Τονίζεται όμως ότι οι τιμές του δείκτη βάσης 24, 'Επίπεδο κατάρτισης γεωργών' στηρίζεται στο σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Σημειώνεται ότι από το σύνολο των 38,860 εκμεταλλεύσεων, μόνο 18,629 διαθέτουν τα προϊόντα τους στην αγορά (Απογραφή Γεωργίας 2012) και μόνο 3,765 φυσικά και νομικά πρόσωπα διαχειρίζονται εκμεταλλεύσεις σε επαγγελματική βάση (στοιχεία Κλάδου Γεωργικών Εφαρμογών). Άρα, αν και στοχοθετείται η αύξηση του δείκτη σε 10%, αυτή αφορά σε επαγγελματίες γεωργούς και όχι στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων. Κατ' επέκταση, για καλύτερη αποτύπωση του αποτελέσματος θα πρέπει να δημιουργηθεί επιπρόσθετος δείκτης που να περιορίζει τον παρονομαστή στο σύνολο των κατά κύριο επάγγελμα αγροτών.

Θέμα: Ανάγκη για αποτελεσματική στόχευση των δικαιούχων του Προγράμματος

Περιγραφή: Η στενότητα των πόρων του Προγράμματος αναδεικνύεται στο πλαίσιο της αξιολόγησης του βαθμού ανταπόκρισης των διαθέσιμων πόρων στους στόχους των Μέτρων. Η σύγκριση των στόχων (όπως αυτοί εκφράζονται από δείκτες εκροών) του ΠΑΑ 2014-2020 με τους αντίστοιχους του ΠΑΑ 2007-2013 (5^η Αναθεώρηση του 2012) είναι αποκαλυπτική. Μπορεί να παρατηρείται μια βελτίωση σε ότι αφορά τους δείκτες που σχετίζονται με την

περιβαλλοντική διάσταση του Προγράμματος, όμως η μείωση (σε σχέση με την περίοδο 2007-2013) των δεικτών εκροών που αφορούν τις ιδιωτικές επενδύσεις είναι εντυπωσιακή. Με βάση τα παραπάνω, ο Αξιολογητής αποφαίνεται ότι η επίτευξη των στόχων του Προγράμματος προϋποθέτει την αποτελεσματικότερη στόχευση των δικαιούχων. Συστήνεται συνεπώς να δοθεί έμφαση στο εν λόγω ζήτημα.

Θέμα: Επανεξέταση της χρηματοδοτικής βαρύτητας στο Μέτρο 3.2 με αύξηση του προυπολογισμού

Περιγραφή: Το ύψος του προυπολογισμού για δράσεις προώθησης προϊόντων με σήμα ποιότητας κρίνεται ως πολύ χαμηλό (€400,000) και επαρκεί για 4-8 σχέδια προώθησης, λιγότερα από όσα έτυχαν χρηματοδότησης την παρούσα προγραμματική περίοδο. Στην ανάλυση SWOT τονίζεται η αδυναμία διείσδυσης στην αγορά γεωργικών προϊόντων ποιότητας και αναφέρεται η ύπαρξη σημαντικού αριθμού φακέλων ΠΟΠ/ΠΓΕ προς εξέταση η οποία θα επισπευθεί λόγω της απλοποίησης των διαδικασιών εξέτασης. Αυτά καθιστούν το προτεινόμενο ποσό ιδιαίτερα χαμηλό και σίγουρα δεν αντικατοπτρίζει την ιεράρχηση της παρέμβασης ως αυτή περιγράφεται στην ανάλυση SWOT. Η εκτίμηση του προυπολογισμού θα πρέπει να βασίζεται στον αναμενόμενο (και όχι τον υφιστάμενο) συνολικό αριθμό προϊόντων ποιότητας πολλαπλασιαζόμενο με τον μέσο όρο δαπάνης κάθε σχεδίου ως προκύπτει από την παρούσα περίοδο. Συστήνεται άρα η επανεξέταση της χρηματοδοτικής βαρύτητας στο Μέτρο 3.2 με αύξηση του προυπολογισμού ο οποίος ενδεχόμενα να μπορεί να μεταφερθεί από το Μέτρο 14 όπου βασίζεται σε ένα μάλλον φιλόδοξο ποσοστό συμμετοχής.

Θέμα: Επιπρόσθετος δείκτης εκροών στο Μέτρο 14 για την Καλή Διαβίωση των ζώων και διόρθωση του δείκτη στόχου

Περιγραφή: Δεδομένης της υψηλής χρηματοδοτικής βαρύτητας στο Μέτρο 14, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συστήνει όπως πέραν του δείκτη αριθμού εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στο Μέτρο, δημιουργηθεί επιπρόσθετος δείκτης που να μετρά τον αριθμό των αιγοπροβάτων που τυγχάνουν των συνθηκών καλής διαβίωσης. Σημειώνεται επιπλέον ότι ο αριθμός των 200 εκμεταλλεύσεων που αναφέρεται στον Πίνακα δεικτών εκροών για το Μέτρο 14 χρήζει επανεξέτασης αφού σύμφωνα με το Μέτρο, ο προϋπολογισμός βασίζεται στο 80% των επιλέξιμων ζώων και άρα ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων θα πρέπει να οριστεί ως εξής: Αριθμός ζώων που αναμένεται να τύχουν ενίσχυσης / Μέσο όρο ζώων ανά εκμετάλλευση

Θέμα: Ενίσχυση δράσεων προστασίας της βιοποικιλότητας σε περιοχές υψηλής περιβαλλοντικής αξίας

Περιγραφή: Ο αξιολογητής προτείνει να εξεταστεί η δυνατότητα διαφοροποίησης των πηγών χρηματοδότησης στις περιπτώσεις που οι πρακτικές και παρεμβάσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας στις NATURA 2000, λαμβάνουν χώρα σε περιοχές που βρίσκονται εκτός των οριοθετημένων περιοχών NATURA 2000. Συγκεκριμένα προτείνεται σε αυτές τις περιοχές οι προτεινόμενες δραστηριότητες να χρηματοδοτούνται μέσω του άρθρου 28 ήτοι με το μέτρο 10: Αγροπεριβαλλοντικά, ως ενίσχυση δράσεων σε περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας (Περιβαλλοντικής Σημασίας, High Nature Value). Με αυτόν τον τρόπο θα αντιμετωπιστεί εν

μέρει το πρόβλημα της έλλειψης δράσεων προστασίας των περιοχών NATURA 2000 καθώς και των HNV από τα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα του άρθρου 28.

Θέμα: Συμπλήρωση του προγράμματος με μέτρα προστασίας του αγροτικού τοπίου.

Περιγραφή: Η διαπιστωμένη ανάγκη για την προστασία του αγροτικού τοπίου αντιμετωπίζεται εμμέσως στο μέτρο 10.1. μέσω της ενισχυόμενης διατήρησης παραδοσιακών φυτειών. Παράλληλα όμως στο μέτρο 13, εξαιρούνται της προστασίας φυτείες που αποτελούν σημαντικό στοιχείο του αγροτικού τοπίου της νήσου (π.χ. εσπεριδοειδή). Συνιστάται η οριοθέτηση εκτάσεων που αποτελούν περιοχές προτεραιότητας για την προστασία του αγροτικού τοπίου στην Κύπρο (βλέπε Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το τοπίο) και η λήψη μέτρων προστασίας αναλόγων με τα των περιοχών HNV.)

Θέμα: Συμπλήρωση του προγράμματος με δράσεις προστασίας των εδαφικών πόρων.

Περιγραφή: Στη SWOT αναφέρεται ως ευκαιρία η βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους δια της εφαρμογής στοχευμένων αγροπεριβαλλοντικών μέτρων για την προστασία του εδάφους. Προτείνεται η ενίσχυση, στα πλαίσια του μέτρου 10, της μετατροπής εκτάσεων που απελευθερώνονται λόγω της εγκατάλειψης της γεωργικής δραστηριότητας σε βοσκοτόπους ή η καλλιέργειά τους με κτηνοτροφικά φυτά για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ιδιαίτερα αυξημένης βοσκοφόρτωσης. Συνιστάται να εξεταστεί η συμπερίληψη στόχων για την προστασία των εδαφικών πόρων στην Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παραγωγής (Μέτρο 10.3).

Θέμα: Συμπλήρωση του προγράμματος με δράσεις ενίσχυσης των περιοχών που επηρεάζονται από την εφαρμογή της οδηγίας 2000/60.

Περιγραφή: Συνιστάται η λήψη ειδικών μέτρων αποζημίωσης των παραγωγών για υποχρεώσεις και τη συνακόλουθη επιβάρυνση λόγω της εφαρμογής της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα, στα πλαίσια του άρθρου 30 (Μέτρο 13). Η παράλειψη συνιστά αναντιστοιχία ανάμεσα στις διαπιστωμένες ανάγκες, τις προτεραιότητες και τα προτεινόμενα μέτρα. Πολλώ δε μάλλον, όταν μεταξύ των απειλών αναφέρεται στην SWOT η καθυστέρηση στην εφαρμογή του συνόλου των προβλεπόμενων μέτρων στα Διαχειριστικά σχέδια που προβλέπονται από την οδηγία για τα ύδατα (απαγόρευση γεωτρήσεων , χαμηλή τιμολόγηση ύδατος).

Θέμα: Συμπλήρωση του προγράμματος με δράσεις προστασίας των υδατικών πόρων.

Περιγραφή: Ο αξιολογητής εκφράζει την επιφύλαξη του για το βαθμό στον οποίο οι παρεμβάσεις , όπως αναλύονται και τεκμηριώνονται, όντως συνεισφέρουν στην προώθηση της προτεραιότητας 5, ειδικά όσον αφορά στην αποδοτικότητα της χρήσης των υδατικών πόρων. Μεταξύ των απειλών που αναγνωρίζονται στην SWOT συγκαταλέγεται η καθυστέρηση στην εφαρμογή του συνόλου των προβλεπόμενων μέτρων στα Διαχειριστικά σχέδια που προβλέπονται από την οδηγία για τα ύδατα (απαγόρευση γεωτρήσεων , χαμηλή

τιμολόγηση ύδατος). Τέλος στην διαπιστωμένη ανάγκη 4.2.4. για αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων για αποδοτική χρήση νερού, αναφέρεται η εφαρμογή προγράμματος άρδευσης και η μεταστροφή σε καλλιέργειες με λιγότερες υδατικές απαιτήσεις. Συνιστάται η κατάρτιση μέτρων στα πλαίσια του άρθρου 28 (μέτρο 10) ή/και η προσαρμογή των υπαρχόντων με στόχο την εξοικονόμηση αρδευτικού νερού στην κατεύθυνση των ξηρικών αμειψισπορών, την επιλογή ανθεκτικών σε ξηροθερμικές συνθήκες ποικιλιών και την καλλιέργεια λιγότερο υδροβόρων ειδών και ποικιλιών.

Θέμα: Συμπλήρωση του προγράμματος με δράσεις περιορισμού των εκπομπών και αύξησης δέσμευσης αερίων θερμοκηπίου.

Περιγραφή: Προτείνεται η κατάρτιση μέτρου για την συγκέντρωση και κατάλληλη διαχείριση γεωργικών υπολειμμάτων σύμφωνα με την διαπιστωμένη ανάγκη 4.2.1. για προώθηση ΑΠΕ στην γεωργία και κτηνοτροφία. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει τόσο ιδιωτική όσο και συλλογική επένδυση.

Θέμα: Εκτίμηση και δικαιολόγηση των εξαιρέσεων στα μέτρα προστασίας της βιοποικιλότητας

Περιγραφή: Στις παρεμβάσεις που προτείνονται για την προστασία της βιοποικιλότητας εντός των προστατευόμενων περιοχών (μέτρο 13) προτείνεται από τη διαχειριστική αρχή η εξαίρεση συγκεκριμένων πολυετών καλλιεργειών όπως των εσπεριδοειδών, μπανανών, αμυγδαλιών, καρυδιών και φουντουκιών. Παρατηρείται ότι η πρόταση δεν συνοδεύεται από επαρκή, κατά τη γνώμη του αξιολογητή, αιτιολόγηση αλλά ούτε και από εκτίμηση για την έκταση και τη σημασία των εξαιρέσεων. Συνιστάται αφενός η δικαιολόγηση της εξαίρεσης, αφετέρου η εκτίμηση της έκτασης αλλά και της δυναμικής σημασίας των εξαιρέσεων στην αποτελεσματικότητα της παρέμβασης ως προς το στόχο της προστασίας της βιοποικιλότητας.

Θέμα: Βελτίωση της χωρικής στόχευσης των μέτρων για την βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.

Περιγραφή: Προτείνεται να προηγηθεί επεξεργασία των αιτήσεων των υποψήφιων δικαιούχων και να προωθούνται, πριν την οριστική αποδοχή των αιτήσεων, οι απαραίτητες χωρικές διευθετήσεις έτσι ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, όπως π.χ. για τη διαμόρφωση οικολογικών διαδρόμων αλλά και την προστασία του τοπίου. Θα πρέπει πάντως να διασφαλιστεί ότι οι διευθετήσεις αυτές δεν θα επιβαρύνουν υπέρμετρα κάποιους δικαιούχους. Σε κάθε περίπτωση, αν για την επιτυχία και την αυξημένη αποτελεσματικότητα της παρέμβασης είναι απαραίτητη η υποχρεωτική ένταξη συγκεκριμένων περιοχών ή ζωνών, οι με αυτόν τον τρόπο επιβαρυνόμενοι δικαιούχοι, συνιστάται να απολαμβάνουν αυξημένων αποζημιώσεων.

Θέμα: «Ετοιμασία σχεδίου Δράσης για την παροχή συμβουλευτικών Υπηρεσιών»

Περιγραφή: Παρατηρείται η μη ενεργοποίηση οποιασδήποτε παρέμβασης σε θέματα παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τους αγρότες, αφού σύμφωνα με το κείμενο

στρατηγικής η παροχή των συμβουλευτικών υπηρεσιών αποτελεί αρμοδιότητα του Κλάδου Γεωργικών Εφαρμογών του Τμήματος και δεν εμπίπτει στις προτεραιότητες του ΠΑΑ 2014-2020. Με δεδομένη την μεγάλη σημασία που δίνεται από το νέο πλαίσιο της ΚΑΠ (καν. 1306/2013) για την καθιέρωση συστήματος παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών (άρθρο 13), αλλά και την αναγκαιότητα αναβάθμισης των μηχανισμών μεταφοράς τεχνογνωσίας όπως είναι το σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών ο Σύμβουλος Αξιολόγησης συστήνει την εκπόνηση ενός σχεδίου δράσης για την αναβάθμιση του τρόπου λειτουργίας του Κλάδου Γεωργικών Εφαρμογών το οποίο επιφορτίζεται και με την παροχή γεωργικής εκπαίδευσης ώστε να μπορέσει να αεπιτελέσει το διπλό του ρόλο ως φορέα παροχής εκπαίδευσης αλλά και ως αποκλειστικού παρόχου γεωργικών συμβουλών με επάρκεια και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στους κανονισμούς.

2.4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

2.4.1. Εκτίμηση της επάρκειας των ανθρωπίνων πόρων και της διοικητικής ικανότητας για τη διαχείριση του Προγράμματος

Το χρονικό σημείο κατά το οποίο καλείται ο Σύμβουλος Αξιολόγησης να κρίνει την επάρκεια των ανθρωπίνων πόρων και την διοικητική ικανότητα διαχείρισης του Προγράμματος, αποτελεί μια φάση μετάβασης σε μια νέα τάξη πραγμάτων για το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης. Η αναδιάρθρωση του Υπουργείου φαίνεται πως θα επιφέρει σημαντικές τομές στη διοικητική δομή του Προγράμματος με κυριότερη την ενδεχόμενη αυτονόμηση της Διαχειριστικής Αρχής. Ο Σύμβουλος Αξιολόγησης δεν έχει λάβει γνώση για τις προδιαγραφόμενες διοικητικές αναδιαρθρώσεις ούτως ώστε να μπορεί να εκφράσει άποψη επί των επιπτώσεων τους στη διαχείριση του Προγράμματος. Ως εκ τούτου, οι όποιες εκτιμήσεις αναφορικά με την διοικητική ικανότητα ενδέχεται να είναι πρόσκαιρες και να χρήζουν επικαιροποίησης μέσα στο επόμενο εξάμηνο.

Πάντως, η μέχρι σήμερα διοικητική ικανότητα διαχείρισης του Π.Α.Α. 2007-13 κρίνεται ως απόλυτα θετική ενώ οι διαθέσιμοι ανθρωπίνοι πόροι έχουν αποκτήσει σημαντική εμπειρία από τα προηγούμενα προγράμματα και την οποία έχουν ενσωματώσει στις διαδικασίες του νέου προγράμματος. Τα θέματα τα οποία αναφέρονται στο Πρόγραμμα (κεφάλαιο 15.5) έχουν αναδειχθεί ως προβλήματα διοικητικής φύσεως σε προηγούμενες αξιολογήσεις και τα οποία αποτέλεσαν περιοριστικούς παράγοντες διαχειριστικής επάρκειας του Προγράμματος. Όμως, ο Σύμβουλος Αξιολόγησης κρίνει σκόπιμο να κάνει αναφορά στο θέμα της συχνότητας των προκηρύξεων σε δημοφιλή μέτρα τα οποία έχουν μεγάλο μερίδιο στο διοικητικό κόστος του Προγράμματος αλλά και στη διαχειριστική επάρκεια. Συγκεκριμένα, τα Μέτρα 04 και 06 που αφορούν τις επενδύσεις σε εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκεταλλεύσεων και σε επενδύσεις στην μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, (απορροφούν 35% των συνολικών πόρων του Π.Α.Α. 2007-13) προκηρύχθηκαν μόνο 2 φορές και 3 φορές αντίστοιχα κατά την επταετία. Αυτή η πρακτική οδηγεί σε μεγάλο αριθμό αιτήσεων ανά προκήρυξη και μεγάλες διακυμάνσεις στις διοικητικές απαιτήσεις διαχείρισης των Μέτρων. Παράλληλα δημιουργεί σοβαρές στρεβλώσεις στα επενδυτικά προγράμματα των αγροτών αφού αναστέλουν ενδυνάμυνση δραστηριότητες για σημαντική περίοδο αναμένοντας. Συστήνεται όπως επιδιωχθεί η θεσμοθέτηση χρονικών οροσήμων που να διέπουν τις προκηρύξεις τέτοιων μέτρων ώστε να μπορεί να γίνει καλύτερος προγραμματισμός, ταχύτερη αξιολόγηση των αιτήσεων και καλύτερη εξυπηρέτηση των επενδυτικών αναγκών των γεωργών.

Ένα πρόσθετο στοιχείο που έχει αναφερθεί στην ενδιάμεση αξιολόγηση όσο και άλλες αναφορές των αξιολογητών σχετίζεται με την αδυναμία των ανθρωπίνων πόρων που απασχολούνται στις Μονάδες Εφαρμογής να αναλύσουν και να αξιολογήσουν επενδυτικές προτάσεις σε διάφορους κλάδους της αγροτικής παραγωγής και της μεταποίησης πχ αιγοπροβατοτροφία, τυροκομία, πτηνοτροφία κλπ. Συστήνεται όπως αξιοποιηθεί η Τεχνική βοήθεια για τη διενέργεια ειδικών – κλαδικών ερευνών οι οποίες θα αποτελούν καθοδηγητικά εργαλεία στήριξης των εργασιών τους και θα ενισχύουν την γνώση γύρω από την τεχνοοικονομική αποτίμηση των επενδυτικών προτάσεων.

Σημειώνεται τέλος η υιοθέτηση παλαιότερης εισήγησης αναφορικά με τον συντονιστικό ρόλο που πρέπει να αναλάβει η Διαχειριστική Αρχή σε θέματα επικοινωνιακής στρατηγικής και

στην σύνταξη και εφαρμογή ενός σχεδίου επικοινωνίας το οποίο θα συντονίζει και θα κατευθύνει τις ενέργειες τόσο της Διαχειριστικής Αρχής όσο και των Μονάδων Εφαρμογής και να μεριμνά για την αξιοποίηση κατάλληλων δειτών διεύθυνσης και ενημέρωσης των επικοινωνιακών δράσεων. Προς αυτή τη κατεύθυνση ενδέχεται να απαιτηθεί πρόσθετη ειδική γνώση σε θέματα δημοσιότητας την οποία θα πρέπει να αναζητήσει η Διαχειριστική Αρχή είτε από το ΕΑΔ ή από άλλο αρμόδιο κλάδο του Υπουργείου.

2.4.2. Συστάσεις σχετικά με την υλοποίηση του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

Θέμα: «Ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων»

Περιγραφή: Έχει αναφερθεί και στην ενδιάμεση αξιολόγηση του ΠΑΑ 2007-13 η αναγκαιότητα ολοκλήρωσης του λογισμικού συστήματος για υποβολή σε ηλεκτρονική μορφή των αιτήσεων του σημαντικού σε χρηματοδοτική βαρύτητα Μέτρου 4. Συστήνεται η επίσπευση των διαδικασιών για τον σχεδιασμό και την θέση σε λειτουργία πριν την προκήρυξη του μέτρου του απαιτούμενου υπόβαθρου ηλεκτρονικής υποβολής αιτήσεων, στοιχείο που θα οδηγήσει σε σημαντική μείωση του Διοικητικού κόστους, αλλά και την επίσπευση των διαδικασιών υποβολής – αξιολόγησης

Θέμα: «Ανάληψη συντονιστικού ρόλου της Διαχειριστικής Αρχής σε θέματα επικοινωνίας»

Περιγραφή: Στα πλαίσια των αξιολογήσεων του σχεδίου επικοινωνίας που έγιναν το 2011 και 2012 σημειώνεται το συμπέρασμα ότι οι δράσεις προβολής θα πρέπει να εντάσσονται σε ένα πλήρες καθοδηγητικό έγγραφο το οποίο θα αποτελεί για τη Διαχειριστική Αρχή το κύριο εργαλείο συντονισμού των δράσεων επικοινωνίας. Σημαντικό άρα στοιχείο αποτελεί ο ορισμός της Διαχειριστικής Αρχής ως το Συντονιστικό Όργανο υλοποίησης δράσεων επικοινωνίας αντί η ανάληψη δράσεων μεμονωμένα από τους διάφορους εμπλεκόμενους φορείς, δηλαδή Μονάδες Εφαρμογής και ΚΟΑΠ.

Θέμα: «Εξασφάλιση πρωτογενών στοιχεία του Δικτύου Γεωργικής Λογιστικής»

Περιγραφή: Κρίνεται ως άκρως σημαντική, για σκοπούς αξιολόγησης των επενδυτικών μέτρων, η πρόσβαση στην πρωτογενή βάση των στοιχείων που συλλέγονται για το Δίκτυο Γεωργικής Λογιστικής. Ο Σύμβουλος Αξιολογητής γνωρίζει για την προσπάθεια του Τμήματος Γεωργίας την τρέχουσα Προγραμματική περίοδο να επιλύσει το πρόβλημα που προκύπτει από την εξασφάλιση αυτών των στοιχείων που τηρούνται στο Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών αλλά επισημάνεται η αναγκαιότητα διευθέτησης του θέματος το συντομότερο και σίγουρα πριν την έναρξη του νέου Προγράμματος.

Θέμα: «Ειδική αξιολόγηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή των αγροπεριβαλλοντικών Μέτρων»

Περιγραφή: Συστήνεται η αξιοποίηση της τεχνικής βοήθειας για την ειδική αξιολόγηση των επιπτώσεων των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων από την μέχρι σήμερα εφαρμογής τους σε τρεις περιβαλλοντικές παραμέτρους που είναι η προστασία του εδάφους, η ποιότητα των

υδάτων στους υπόγειους υδροφορείς και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η σύσταση αυτή έρχεται σε συνέχεια των σχετικών εισηγήσεων της ενδιάμεσης αξιολόγησης του ΠΑΑ 2007-2013 για την αναγκαιότητα συλλογής και τήρησης δεδομένων που θα επιτρέπουν τον υπολογισμό των τιμών των δεικτών αποτελεσμάτων και επιπτώσεων των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων.

Θέμα: «Διασφάλιση αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης και υιοθέτηση διαδικασίας παρακολούθησης των οικονομικών επιδόσεων σε ενισχυόμενες εκμεταλλεύσεις»

Περιγραφή: Συστήνεται όπως για την ετοιμασία της αίτησης συμμετοχής στο Μέτρο 4 – Επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, καταγράφεται η ορθή και πλήρης εικόνα της υφιστάμενης κατάστασης των οικονομικών επιδόσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων Παράλληλα και συμπληρωματικά, θα πρέπει να διασφαλιστεί διαδικασία με την οποία θα λαμβάνεται η απαιτούμενη πληροφόρηση από τους δικαιούχους για την παρακολούθηση των οικονομικών μεγεθών της εκμετάλλευσης, τουλάχιστο μέχρι 5 χρόνια από την ημερομηνία υλοποίησης του Σχεδίου Βελτίωσης.

Θέμα: Διαμόρφωση ενός καθοδηγητικού εγγράφου στρατηγικής για την Ε&Κ στον αγροδιατροφικό κλάδο και παράλληλα η τήρηση μητρώου χρηματοδοτούμενων έργων σε Ε&Κ, τουλάχιστον εκείνων που χρηματοδοτούνται από ταμεία της ΕΕ ή άλλους Εθνικούς πόρους

Περιγραφή: Δεν εντοπίζεται η ύπαρξη ενός εγγράφου στρατηγικής για την έρευνα και καινοτομία (Ε&Κ) στον αγροδιατροφικό κλάδο που να καθορίζει τις περιοχές εστίασης σε σχέση τόσο με τον πρωτογενή όσο και το δευτερογενή τομέα σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Παράλληλα, η μη τήρηση ενός μητρώου ερευνητικών έργων, καθιστούν την διαμόρφωση πολιτικών για την Ε&Κ μια αδύναμη διαδικασία χωρίς μεσοπρόθεσμους στόχους, στοιχείο που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η παρέμβαση σε δράσεις Ε&Κ κατά την νέα προγραμματική περίοδο. Η αντιμετώπιση αυτής της αδυναμίας κρίνεται σημαντική για την αποφυγή επικαλύψεων ή/και επαναλαμβανόμενων εργασιών επί του ιδίου ή συγγενούς ερευνητικού πεδίου στα πλαίσια του Μέτρου 16.2. Ένα τέτοιο μητρώο κρίνεται επίσης ως προαπαιτούμενο εργαλείο για την ορθότερη αξιολόγηση των προτάσεων Ε&Κ καθώς και στην διαμόρφωση ενός πλαισίου στόχευσης του Μέτρου 16.2.

2.5. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

2.5.1. Εκτίμηση της επάρκειας στην προώθηση των ίσων ευκαιριών και στην πρόληψη των διακρίσεων

2.5.2. Εκτίμηση της επάρκειας στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης

Το βάρος που δίνεται στο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2014 – 2020 στις οριζόντιες προτεραιότητες για το περιβάλλον και την άμβλυση της κλιματικής αλλαγής διακρίνεται εναργώς στην κατανομή των πόρων αφού σύμφωνα με το σχετικό πίνακα, το 56,17% των πόρων κατανέμεται στην προστασία του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή.

Ειδικότερα, στην Προτεραιότητα 4 (Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοπονία) διατίθεται το 50,13% της προγραμματιζόμενης δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της Προτεραιότητας 5 (Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων, κλπ.) ανέρχεται σε 6,04%.

Σε ότι αφορά τα οικοσυστήματα, έμφαση παρατηρείται στην αξιοποίηση του:

- Μέτρου 10 (Αγροπεριβάλλον): €58.000.000
- Μέτρου 11 (Βιολογική γεωργία): €14.000.000
- Μέτρου 13 – Καθεστώς 1 (ορεινές περιοχές): €10.000.000
- Μέτρου 13 – Καθεστώς 2 (μειονεκτικές περιοχές): €26.000.0000
- Μέτρου 8 (Ανάπτυξη και βιωσιμότητα δασών): €6.500.000
- Μέτρου 12 (Οδηγίες για Natura 2000 και ύδατα): €2.900.000

Επίσης, επισημαίνεται μια περιορισμένη αξιοποίηση του Μέτρου της Συνεργασίας.

Πιο συγκεκριμένα, προωθείται η προστασία της βιοποικιλότητας τόσο εντός των εκτάσεων που περιλαμβάνονται στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000, όσο και στις όμορες περιοχές. Η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων και συγκεκριμένα του εδάφους και του νερού, ορθώς προσεγγίζεται με ενιαίο και ολοκληρωμένο τρόπο, εξυπηρετείται με επιμέρους επενδυτική θεματική ενότητα. Πέραν όμως των μέτρων που συνδέονται αμέσως με την εξυπηρέτηση των συγκεκριμένων στόχων, υπάρχουν και άλλα μέτρα που είναι δυνατόν να συμβάλλουν εμμέσως στην επίτευξή τους. Όπως για παράδειγμα η εφαρμογή δασικών μέτρων που κύριο στόχο έχει την άμβλυση της κλιματικής αλλαγής είναι σίγουρο ότι συμβάλλει σημαντικά στην βελτίωση της βιοποικιλότητας. Έτσι 5 μέτρα αναμένεται να συμβάλλουν στην προστασία της βιοποικιλότητας και αντιστοίχως επτά στην αειφορική διαχείριση των εδαφικών και υδατικών πόρων.

Το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής αντιμετωπίζεται στο ΠΑΑ 2014-2020 με ολοκληρωμένο τρόπο αφού λαμβάνονται μέτρα τόσο για την άμβλυση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής μέσω του θεματικού στόχου 5 για την Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων αλλά και για την ενεργητική καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου για την υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς. Έμφαση παρατηρείται στην αξιοποίηση των Μέτρων:

- 4 – Καθεστώς 4.1 (Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις): €8.700.000
- 4 – Καθεστώς 4.3 (Επενδύσεις σε υποδομές): €5.000.000

Αναλυτικότερα 4 από τα μέτρα του ΠΑΑ 2014-2020 αναμένεται να συμβάλλουν στη μείωση των εκπομπών των πάσης φύσεως αερίων θερμοκηπίου από τις γεωργικές δραστηριότητες και επτά στην προσαρμογή του γεωργικού τομέα και της υπαίθρου γενικότερα στις αλλαγές

που αναμένονται λόγω της κλιματικής αλλαγής. Σημαντικό είναι το βάρος που δίνεται στην πρόληψη και την προστασία από τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής. Από την άλλη πλευρά, με βάση τα διαπιστωθέντα προβλήματα που αφορούν τους υδατικούς πόρους, θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα σε μέτρα που αφορούν άμεσα την σωστή διαχείριση και εξοικονόμηση υδατικών πόρων.

2.5.3. Εκτίμηση της σχετικής συμβουλευτικής ικανότητας

2.5.4. Συστάσεις σχετικά με τα οριζόντια θέματα